AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : VI, Sayı : 97

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel : 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Hamdi AVCIOĞLU

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 800 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz :

Mümtaz Tarhan

Bugün git, yarın gel

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bilir misiniz Dorian Gray ne kadar bedbaht bir adamdı? Yaptığı fenalıklara baktıktan, ahlâk zafiyetini gördükten ve nelere muktedir olabileceğini anladıktan sonra ona kızmak elbette ki mümkündür. Ama bu, haksızlık olur. Dorian Gray'e insan ancak acıyabilir. Dorian Gray... Bu, sadece Oscar Wilde'ın muhayyelesinden fışkırmış bir hayalet değildir.

Dorian , Gray romanın başında no kadar güzel, ne kadar zarif, nasıl cazip bir genç adamdır.. Çizgileri muntazam, yüzünün ifadesi sevimlidir. Nitekim arkadaşı onun portresini yaptığında netice hakikaten memnuniyet verici olur. Zira çuvalın üzerindeki manzara göze hoş gelen bir manzaradır. Bu, Dorian. Gray'in ta kendisidir.

Ama portre, tabir caizse sihirli bir portredir. Aksettirdiği genç adamın dış görünüşü olmaktan ziyade ruhudur. Ressamın yaptığı, bir aynadır. O aynada Dorian Gray'in içi kendini belli eder. Hareketlerinin neticeleri, portrenin üzerinde maddi izler bırakır. Ne zaman delikanlı bir hatalı harekette bulunsa tablodaki yüzüne veya ellerine bir şeyler ilâve olur. Nitekim sırf alçaklığı dolayısıyla bir yakınını ölüme sürüklediğinde tablosunu seyrettiğinde görür ki, elleri kan içindedir. Bütün gayretlerine rağmen kan izlerini silemez. O zaman yapacak tek şey vardır: portreyi bir yere saklamak, üzerini örtmek. Nitekim öyle yapar ve tabloya düşman olur.

Zavallı Dorian Gray! Tabloya düşman olması hayatında hiç bir şey değiştirmeyecek, ona felaketten felakete sürükleyecektir. Zira bir insanın, yaptığı hareketleri belirtenlere kızması kadar gülünç şey olamaz. Kızmaya sebep ne? Hatalı olan akis değil, akseden yüzdür. Eğer yüz kırışıklı, çirkin, korkunç olursa aksi de kırışıklı, çirkin ve korkunç olacaktır. O zaman yapılacak şey hataların üstüne bir yenisini eklemek değil, "ben neden bu hale geldim" diye düşünebilmektedir. Halbuki Dorian Gray bunu yapmaz. Kanaatince tavan arasındaki tablo mütemadiyen değişmektedir. Orada yüzü gittikçe daha çirkin bir hal almaktadır. O kadar ki genç adam artık dayanamaz. Rötuş yapsın diye ressam arkadaşını çağırır ve onu öldürür, sonra da onun vücudunu yok etmek için başka yol bulur. Fakat çırpındıkça batmakta, battıkça tablodaki yüzü daha çirkinleşmektedir. Dorian Gray artık çıldırmıştır. Hareketlerini kontrol edememektedir. Fena bir insan olmaktadır. Fakat fenadan ziyade acınacak, haldedir. Tablosunun karşısına geçtiği ve yüzünün aldığı şekli orada seyrettiği zaman ondan daha bedbahtını düşünmek imkânsızdır. Fakat o hâlâ kabahati resimde bulmakta, orijinalini beğenmediği için aksini itham etmektedir. Tablodan kurtulmak lâzımdır.

Bedbaht Dorian Gray'i elinde bir bıçak, tablonun karşısında görüyoruz. Fakat yüzünün çirkinliğini örtbas etmek için, bıçağı portresinin kalbine saplarken, bir de bakıyoruz ki kendi kalbine saplamıştır. Dorian Gray'in sonu, işte budur. Değiştiğini farkedecek yerde hakiki benliğini aksettiren tabloyu değişmiş farzetmek, değişmiş zannetmek Oscar Wilde' n kahramanının felâket sebebidir. Halbuki kendisini toplayabilseydi, portresi kendisi için bir ihtar yerine geçebilseydi ve hareketlerini ayarlayabilseydi Dorian Gray belki de feci akıbetinden kendisini kurtarabilirdi. Mesele insanın hayatının bir noktasında "yoksa ben mi değiştim?" diye kendi kendisine sorabilmesidir. Zira Oscar Wilde'ın romanında değişiklik portrede olmamaktadır. Resmin ne kusuru var? Orijinali bambaşka bir insan olursa, onun aksinin bir kabahati bulunabilir mi? Portre portredir. Ayna aynadır. Karşısına ne koyarsanız onun hayalini size gösterir. Hayali beğenmezseniz, boşuna portreye veya aynaya kızmayınız. Aksine, ders alınız ve kendinize çeki düzen veriniz. Yoksa işin sonunda elinize bir bıçak alır ve portreyi yok ediyorum diye kendi kendinize Öldürücü bir darbe indirirsiniz. Bunun misalleri tarihte do yok değildir. Mesele muvazeneyi kaybetmemek, değirmenlere saldıran Don Kişot vaziyetine düşmemektir. Elde kargı ona buna saldırırsanız portrenizin hatları eski güzelliğini bulmaz, bilâkis biraz daha çirkinleşir. Portre bu!.. Size neden hususi bir düşmanlığı olsun, neden sizin cazip batlarınızı korkunç bir hale soksun? Böyle şeyler için sebep aramanın, siyasi edebiyatımızın meşhur ve maruf tabiriyle öküz altında buzağı aramaktan zerrece farkı yoktur.

Zavallı Dorian Gray, Oscar Wilde'ın bedbaht kahramanı!..

Bir müddetten beri sütunlarında aksettirdiği hayallerini beğenmedikleri için kabahati gazetelerde bulan ve heyeti umumiyesiyle basına hücum eden politikacıları gördünce insan gayrı ihtiyari Dorian Gray'i hatırlıyor. Değişikliği illa ve illâ karşı tarafta görmeye çalışmakta ne mana var? Basın 1950'nin arefesindeki basından zerrece farklı değildir ve sadece "Dorian Gray'in portresi" dir. Ama o politikacılar hâlâ 1950'den hatta 1954'den evvelki hüviyetlerini muhafaza ettiklerinden emin midirler?.

Saygılarımızla AKİS

İnkılaplar

Büyük imtihan

Üç nahif kadındılar. Birinin adı Edibe Sayardı, ötekinin Aliye Temuçin, üçüncünün de Nazlı Tlabar Ama milletvekiliydiler ve sırasiyle Zonguldağı, Ankarayı ve İstanbulu temsil ediyorlardı. Geçen haftanın sonunda belki de yeni tesrii devrenin en mühim kanun teklifini müştereken imzalıyarak Türkiye Büyük Millet Meclisine verdiler. Kara çarşafın resmen yasak edilmesini istiyorlardı. Teklifin meşhur "ispat hakkı" ndan bile defalarca fazla gürültü uyandıracağında zerrece şüphe yoktu. Ama seçme ve seçilme hakkım Atatürk zamanında almış Türk kadınının temsilcileri olarak üzerlerine düşen vazifeyi her ne pahasına olursa olsun yerine getirmekle mükelleftiler. Getirdiler de.. Nitekim Meclisin dördüncü kadın âzası olan cinsi cazibeye sahip Nuriye Pınar (D.P. - İzmir) teklifi imzalamaya yanaşmadı. Zira biliyordu ki liderler böyle bir meselenin ortaya çıkmasından dolayı memnun olmıyacaklardır. Nuriye Pınar ise, bilhassa liderlerin refakat milletvekillerinden biridir.

Üç kadın milletvekilinin teklifinde kıyafet kanununa bazı ilâvelerin yapılması isteniliyordu. Güdülen gaye son senelerde Anadoluda gittikçe daha fazla görülmeye başlanan kara çarşafın ortadan kaldırılmasıydı. Hakikaten Türk kadınının itibarım bu acaip kılıktan daha fazla zedeleyen bir nesne mevcut değildi. Tehlike çanları gittikçe daha fazla çalıyordu. Çarşaflıların adedi her gün artıyordu. Kadın milletvekilleri böyle bir teklifi yapmayı geçen yıl düşünmüşler, hattâ onu kaleme dahi almışlardı. Fakat politikacılar kendilerini caydırmışlar, idare âmirlerine yapılacak bir tamimle çarşaf belâsının önleneceğini söylemişlerdi. Ama işte, önlenememişti, Önlenmek bir yana, üstelik hastalık azgın devrine girmişti. Koca Anadoluda hemen bir tek şehir yoktu ki kara çarşaflılar sokakları doldurmasınlar.. İzmir de, Ankarada, İstanbulda bile bu acaip kıyafet gittikçe mesafe kazanıyordu. Varsın cazibeli Nuriye Pınar teklifin aleyhinde olsun; mesuliyet hissini yüreklerinde duyan diğer Uç kadın milletvekili gerekli tasarıyı geçen cuma günü Meclise verdiler.

Edibe Sayar
İnkilaplar savunulmalıdır

Kopacak gürültüler

Teklif Demokrat milletvekilleri arasında hiç şüphe yok büyük gürültülere yol açacak bir fikir ihtilafı doğuracaktı. Zira çarşaf giymeyi

Nazlı Tlabar
Çarşafa harp

demokrasi adı altında dahi olsa tasvip eden milletvekillerinin mevcudiyeti biliniyordu. Bunlar teklifin aleyhinde bulunacaklar ve böylece Atatürk inkılâplarına sıkı sıkıya bağlı olanlarla daha az bağlı olanlar meydana çıkacaktı. İki vaziyet arasındaki uçurumu görmemek ise imkânsızdı. Liderlere gelince, altıncı hissi kuvvetli olan cazibeli Nuriye Pınarın çekimserliği çok manalıydı. Kara çarşaf meselesinin seçimlerin yaklaştığı bir sırada ele alınmasına kızacaklar çıkacaktı. Ama bunlar hata edeceklerdi. D.P. nin üç kadın milletvekili partilerine prestij kazandıracak bir fırsat veriyorlardı. Küçük hesapların bir tarafa bırakılması lâzımdı. Kara çarşaf hakikaten tehlikeli hal alıyordu. D.P. deki ileri fikirlilerle geri fikirliler bu mevzuda bir meydan muharebesi verecekler ve

Aliye Temuçin
Gülünçlüğe paydos

netice iktidarın kaderini tayin edecek ehemmiyette olacaktı. Zira meselâ bir Ömer Bilenin veya bir Abdullah Aytemizin böyle bir teklif lehinde rey verecekleri beklenilir şey değildi. Teklifin akibeti, D.P. grubunda ekseriyetin nasıl düşündüğünü gösterecekti.

Çarşaf meselesi muhalif partilerin samimiyeti bahsinde de bir miyar olacaktı. Bu partilerin Atatürk inkılâplarına bağlılık dereceleri bu suretle ölçülecek, ufak politika yapıp yapmadıkları ortaya çıkacaktı. 'Mesele umumi heyete geldiğinde bizzat İsmet İnönünün teklif lehinde vaziyet alması lâzımdı. O İsmet İnönü ki harf inkılâbından bu yana arap harfleriyle bir tek satır dahi yazmamıştır.. Aynı şekilde Fevzi Lütfi Karaosmanoglu ve Ekrem Hayri Üstündağ da şüphesiz müsbet tarafı tutacaklardı. Osman Bölükbaşıya gelince, C.M.P. liderinin bu parti kurulduğundan beri inkılâplar lehinde olmayan bir tek hareketi görülmemişti.

Gönlün istediği üç kadın milletvekilinin bu hayati teklifinin Mecliste ittifakla, süratle ve alkışlar arasında kabul edilmesidir. Böylece aziz Atatürkün ruhu şad olacaktır. Bunun yolu ise başta Celal Bayar olmak üzere D.P. ileri gelenlerinin derhal çarşaf aleyhinde açıkça vaziyet almalarıdır.

Bakalım alacaklar mı?

Dış Politika

Kıbrıs çıkmazı

Bu haftanın başında pazartesi akşamı İngiltere Büyükelçiliğinde

Dışişleri Bakanı Mr. Selwyn Lloyd'un şerefine verilen suvarenin ortasında Bakan ve maiyetindeki heyetle Başbakan Menderes, Köprülü ve Ürgüplünün misafirlerin arasından sıyrılıp Büyükelçiyle birlikte sefarethanenin üst kat salonlarına çıktığı görüldü. Halbuki resmî temaslar sona ermiş, tebliğ neşredilmişti. Mr. Selwyn Lloyd da ertesi sabah erkenden İsraile hareket edecekti. Fakat iki tarafın daha görüşecek bir kaç meselesi vardı. Bunların başında Kıbrıs işinin son aldığı durum geliyordu.

Temaslar son derece dostane geçmişti. İngilterenin bize tutunmak istediği gözle görülecek kadar açıktı. Müttefikimizin Orta Doğuda kalmasının bizim menfaatlerimize uygun bulunduğu da ortadaydı. Ancak bunun imkânları gittikçe azalıyordu ve öyle anlaşılıyordu ki Londra hükümeti bugünkü hadiseler karşısında rikalı senatörler ayana bir takrir sunarak İngilterenin dikkatinin çekilmesini istediler. Cumhuriyetçi Âyan lideri Knowland da Makarios'a yapılan muamelenin Amerikada tasvip edilmediğini resmen bildirdi. Londra hükümetinin acemice hareket tarzı Kıbrıslıları muhtaç oldukları Amerikan desteğine kavuşturmuştu. Hele Cumhurbaşkanı seçimlerinin yaklaşması ve Amerikada bir kaç milyon Yunanlı seçmenin bulunması partileri Yunan tezine sempati göstermeğe adeta zorluyordu. Üstelik Kıbrıs meselesi Atlantiğin ötesinde çok umumi ölçülerle mütalâa olunuyor, Türklerin hakları çok zaman bir kenarda unutularak "milletlerin kendi mukadderatlarım tayin etme" selahiyeti göz önünde tutuluyordu. Ortada bir de mülkiyet meselesi bulunduğu maalesef gözden kaçıyordu.

Selwyn Lloyd, Menderes ve Köprülü
Başı dertte dostla ahbaplık

Orta Doğuda kalmak için bize güveniyor, daha doğrusu bizi bir paravana sayıyordu. Buna rağmen bilhassa Kıbrıs dâvasında uzlaşmaz bir vaziyet takınmamızdan İngilizlerin şikâyeti vardı ve bildirdiklerine göre bir yandan Türkiyenin, diğer taraftan Yunanistanın tutumu kendilerini Makarios'u sürgüne göndermek zorunda bırakmıştı.

Ankarada bu görüşmeler yapılırken Amerikada Kıbrıslı papazın akıbeti derin aksülamel uyandırıyordu. Makarios'un sürülmesinin bu gibi neticeler tevlid edeceğini daha baştan görmemek imkânsızdı. Londra hükümeti böyle davranmakla bilhassa Kıbrıslı ilhakçılara hizmet etmişti. Zira şimdi Yunan dâvası bir de "martyre" kazanıyordu. Hele "martyre" in üstelik sakallı bir din adamı olması sempatiyi büsbütün arttırıyordu. Dünya umumi efkârı hadiseleri dikkatle incelemek külfetine katlanmıyacak ve hislerine, görünüşe kapılarak karar verecekti. Nitekim Ame-

Zayıf bir ortak

Ankara temaslarından sonra İngilterenin politikasına ne dereceye kadar yardım edeceğimiz henüz bilinmemektedir. Fakat başı sıkışık devletlerle işbirliği yapmanın tehlikeleri üzerinde durmamak imkansızdır. Hele Amerika ile İngiltere arasında bu mevzuda gittikçe daha geniş ihtilâflar belirirken bizim imkânları mevcut bulunmayan bir politikanın müdafaasını sırtlanmamız menfaatlerimize uygun değildir. Kıbrıs meselesinde, hele Londra hükümetinin Makarios hakkındaki son ve çok yanlış kararı karşısında Adayı kurtaracak bir politikanın takip edilmesi zarureti vardır. "İngiltere Kıbrıstan çekilirse, ada bizim olur" sözü meydan nutuklarından başka yere yakışacak mahiyette değildir. Hele Amerikanın Yunan tezine sempatisi daha da artarsa güdüleceğini bildirdiğimiz politika büsbütün güdükleşir.

Makarios'un çok uzak olmayan bir istikbalde, bugün kovulduğu adaya bir fatih edasiyle döneceğini tahmin etmek için bir kâhin olmaya lüzum yoktur. O vakte kadar bir formülün bulunarak Kıbnsa ayak basmamızın, adanın emniyetini deruhte etmekte fiili rol almamızın temin edilmesi lâzımdır. Menderes hükümeti ilerde kendisinin bu mevzuda ikaz edilmediği mazeretine sahip olmayacaktır. Böylesine hayatî bir mevzuda "milli politika" takip etmek fırsatını kaçırması, muhalefetle istişare etmemesi D.P. iktidarının affedilmez hatalarından biri olacaktır. Yunanistanda dün seçimleri kazanan parti bugün Kıbrıs mevzuunda muhalefete danışılmaksızın bir şey yapılamıyacağını ilân ediyor ve takip ettiği politikanın hakikaten topyekun Yunan milletinin malı olduğunu ortaya koyuyor. Ya biz ? Bırakınız istişareyi, haber dahi vermeyi küçüklük addediyor, burnumuzun doğrusuna gitmekte inad ve ısrar ediyoruz.

Yunanistan Kıbrıs dâvasında birliğin ve beraberliğin verdiği kuvvetle, bilhassa Makarios'un sürülüp kahraman haline getirilmesi hatası karşısında avantajlı duruma geçmiş, müstemlekecilik zihniyetinin aleyhtarı Amerikan umumi efkarının desteğini temin etmiştir. Menderes hükümeti bir takım şahsi hislerin millet menfaatini sekteye uğratmasına müsaade etmemeli ve derhal harekete geçerek sesimizi tek bir ses halinde duyurup imkânları mevcut bir politikaya sapmalı, Kıbrısı bütün bütün elden kaçırmamalıdır. Mr. Sel--yn Lloyd'un verdiği teminat ne olursa olsun İngiltere adada bugünkü halde kalmak imkânına sahip değildir. O birdenbire çekildiği takdirde ise, ada maalesef bizim olamaz.

Seçimler

Tavuk yumurtlayınca

Geçen hafta içinde hemen bütün siyasi partilerde heyecanlı bir hava esiyordu. Doğrusu istenilirse bunların başında muhalefet partileri geliyordu. Bilhassa C.H.P. de hummalı bir faaliyet vardı. Zira bir müddetten beri seçimlerin öne alınacağı dedikodusu kulaktan kulağa dolaşıyordu. İktidarın sürpriz yapmaktan ne kadar hoşlandığı bilindiğinden - İstanbulda Örfi İdarenin uzatılması teklifi Meclise sabaha karşı saat dörtte getirilmişti - muhalifler ihtiyatlı bulunmayı tercih ediyorlardı.

Dedikoduların kaynağı afakiydi. D. P. nin gittikçe zayıflamakta olduğu biliniyordu. Zayıflama yolunda olan iktidarların seçimleri öne almaları ise bütün demokrasilerde görülen bir haldi. Hakikaten geçen haftalar zarfında D.P. içinde seçimleri öne alma temayülü kendisini hissettirmişti. İhtimal ki bütün zayıf noktalara rağmen bugün millet eski sevgilisi D. P. den tamamiyle yüz çevirmiş değildi. Hemen seçimlere gidilse, belki ekseriyeti gene demokratlar alabilir-

İ K İ S U A L

Başbakan Adnan Menderes bakanlıklara son derece memnuniyet verici bir tamim yapmış bulunuyor. Kendisini bu güzel hareketinden dolayı samimiyetle tebrik ederiz. Adnan Menderes bütün devlet dairelerinden gazetelerde yazılan hususlarla yakından alâkadar olmalarım istemekte ve "hakikatlerin kasten tahrifi ve tamamiyle hayal mahsulü olan" havadislerin derhal tekzibini emretmektedir. AKİS'in memnuniyet duyma sebeplerinden biri haftalardan beri üzerinde ısrarla durduğu iki meselenin bu şekilde aydınlanacağı ümididir. Hemen şurasını ilâve etmek gerekir ki AKİS, bahis mevzuu meseleler hakkında alâkalı mesul makamlar ışık serpinceye kadar bıkmadan ve usanmadan neşriyatına devam edecektir.

Alakalı makamlardan biri Maliye Bakanlığıdır. 1954 mayısından bu yana iki vatandaşımız Pariste son derece lüks bir hayat sürmektedirler. Bunlar Bayan Fatih Rüştü Zorlu ve kızıdır. Fatih Rüştü Zorlu mayıs ayında milletvekili seçilmiş ve böylece NATO nezdinde daimi delegemiz sıfatiyle aldığı maaş kesilmiştir. Gergi kendisi bu sıfatını muhafaza etmiştir, fakat her toplantıya gidişinde hususi bir kararname çıkmış ve sadece harcırah almıştır. Fatih Rüştü Zorlu 1055 bütçesinin komisyondaki müzakereleri sırasında bu hususu resmen beyan etmiştir. Zaten kanun bir şahsın hem memuriyet maaşı ve hem de milletvekilliği ödeneği almasını menetmektedir. Halbuki Fatih Rüştü Zorlunun zevcesi ve kızı Pariste ikamete devam etmişlerdir. Tabii bu, onların hususi hayatını ilgilendirir ve hiç kimsenin karışmaya hakkı olmaz. Eğer memleketimizde seyahat tahdidi bulunmasaydı ve döviz tahsisleri kontrol altında olmasaydı... Bunlar mevcut olduğuna göre her vatandaş Fatih Rüştü Zorlunun zevcesiyle kızının Pariste nereden döviz bularak son derece lüks bir hayat sürdüklerini, Bayan Zorlunun Dior ve Fath gibi terzilerde giyinmek, küçük Zorlunun da "a la mode" kış sporu merkezlerinde kayak yapmak imkânını ele geçirdiklerini öğrenmek hakkına sahiptir. Hele Bayan Zorlunun kullandığı Amerikadan gelen siyah Cadillacın menşei mutlaka ortaya çıkmalıdır. Şimdi, bizzat Başbakanın imzasını taşıyan tamim gereğince Maliye Bakanlığını açıklamada bulunmaya davet ediyoruz.

1 — 1954 mayısından bu yana Bayan Zorluya ve kızına döviz gönderildiyse bunun miktarı nedir?

2 — Döviz gönderilmediyse ve Zorlu ailesi Fransada Bay Zorlu-, nun vaktiyle aldığı tahsisattan biriken parayla geçiniyorsa dışarıya giden zevatın harcırahlarının kısılması gerekmez mi? Bir tahsisat düşününüz ki üç kişiyi senelerce geçindirdikten sonra tahsisatın kesilmesini takiben tam iki seneye yakın zaman iki kişiye daha son derece lüks bir hayat temin ediyor...

3 — Ne döviz gönderilmişse, ne Fatih Rüştü Zorlunun tahsisatı bunu temin edecek kadar yüksekse ya Zorlular Pariste hayatlarını kazanarak yaşamışlardır - o takdirde Fransız hükümetine vergi ödemişlerdir -, ya da döviz komitesi sabık başkanının yabancı memleketlerde parası vardır - o takdirde mesele B.M.M. Tahkikat Komisyonunu alâkadar eder ve çok şey gösterir.

Tabii Maliye Bakanlığı bu üç sualden ilk ikisini cevaplandırır. Maliye Bakanlığından bir cevap çıkmadığı takdirde üçüncü sualin cevabım aramak gerekecektir.

*

Alakalı makamlardan öteki Milli Savunma Bakanlığıdır. Eski Milli Savunma Bakanlarından Hulusi Köymen mensubu bulunduğu D.P. Haysiyet Divanı tarafından son derece ağır bir itham altında bırakılmıştır. Zira gene bu partinin Erzurum milletvekili Hamid Şevket İnce, Hulusi Köymenin bakan bulunduğu sırada Millî Savunma Bakanlığında nüfuz ticareti yaparak gayrı meşru menfaat temin etmek suçuyla D.P. den ihraç olunmuştur. Hamid Şevket İnce müdafaasında bizzat bakanla bu hususu görüştüğünü bildirmiştir. Demek ki Erzurum milletvekiline gayrımeşru menfaat temin eden iş Hulusi Köymenin delaletiyle görülmüştür. Eğer Haysiyet Divanının kararı mucip sebeplere dayanıyorsa Hulusi Köymenin Yüce Divana sevki gerekir. Bu iş nedir ve ortada nüfuz ticareti var mıdır? İşte, Millî Savunma bakanlığının açıklaması gereken husus!.

Ümid ederiz ki bizzat Başbakanın imzasını taşıyan tamim Maliye ve Milli Savunma bakanları tarafından hasır altı edilmeyecektir.

lerdi. Ama bu tehlikeli bir oyundu. Buna mukabil Başbakanın yakında millet hizmetine gireceğini bildirdiği eserlerin açılış törenlerini takip edecek bir seçim D. P. ye daha fazla şans verirdi. Bu ise, bizi 1957 senesine götürecekti. Hele o zamana kadar bir Amerikan yardımı temin edilebildiği takdirde iktidarın şansı büsbütün artacaktı. Seçimlerin öne alınacağından emin olanlar dahi bunun 1957 den evvel olamıyacağında müttefiktiler. Evet, D. P. nin gün geçtikçe kuvvetinden kaybettiği bir hakikatti. Ancak Başbakan Adnan Menderes son derece nikbindi ve açılacak bir kaç fabrikanın durumu düzelteceğine samimi surette inanıyordu. Diğer taraftan iktidarda bulunan kimselerin tavadaki balığı bırakıp denizdeki balığın pazarlığına girişmeleri kolay değildi.

Fakat dedikoduların bir de maddi kaynağı vardı. D.P. Genel İdare Kurulu teşkilâta "hazır ol" mahiyetinde bir gizli tamim yapmıştı. Gizli tamimler ele en çabuk geçen tamimler olduğundan bu da duyulmuş ve türlü tefsirlere yol açmıştı. D.P. kuvvetini esaslı şekilde tayin etmek istiyordu. Böyle bir arzunun, bugünkü şartlar içinde seçimlerin öne alınacağı ihtimalinden başka bir şey hatıra getirmesi imkansızdı.

Nihayet üçüncü bir faktör, Hür. P. nin durumuydu. Gerçi bu partinin şimdilik D.P. ye bir zarar vereceği endişesi ortadan kalkmıştı. Ancak demokrat liderler "İspatçılar" ın Mecliste kalmalarım iyi gözle görmemekteydiler. Iskat hakkı işlememişti. Fakat Hür. P. nin otuz mensubu, Menderese göre, İsmet İnönünün kâğıtlarını oynuyordu. Buna bir son vermek lâzımdı. Bunun yolu ise, muhalefete bakılırsa, yeni seçimlerden başka şey değildi.

İşte geçen hafta içinde muhalefetin heyecanlanmasında ve yeni seçim rivayetlerinin kuvvet kazanmasında başlıca amil bunlar oldu.

Evvelâ ara seçimi

Halbuki D.P. çevrelerindeki hazırlıklar yeni seçimlerin 1956 yılı için düşünülmediğini göstermektedir. Hemen her şey önümüzdeki yazın sonunda yapılacak olan ara seçimlerinin neticesine bağlıdır. Eğer onlarda D.P. ağır bir hazimete uğrarsa, bir kaç tedbirle 1958'in beklenmesi yoluna gidilecektir. Tok, Muhalefet partileri ümid ettikleri başarıyı gösteremezlerse o takdirde D.P. süratle şansım deneyecek ve açılış törenlerile beraber yeni seçimlere gidiverecektir. Fakat her halde 1957'den evvel değil... Zaten bütün ödenekler ödenmeden Meclisin feshini temin etmek son derece zordur. Bütün ödenekler ise gelecek marttan evvel ödenmiş olmayacaktır.

Ancak iktidarın bu plânına karşı muhalefet de bir başka plân hazırlamaktadır. Gerek **C.H.P.** ve gerekse Hür. P. - hattâ, ne yapacağı pek bilinmemekle beraber C.M.P. ara seçimlerine Seçim Kanununda Menderes IV. hükümetinin programında vaad edilen değişiklik yapıldı-

ğı takdirde girecekler, bu değişiklik yapılmadığı veya eşit şartlar temin edilmediği takdirde bunları boykot edeceklerdir.

Ara seçimleri hayli zamandan beri sözü edilen Anayasa tadilâtı ve seçim sistemi değişikliği bahislerinde de rol oynayacaktır. D.P. hezimete uğradığı takdirde gerek Anayasa, gerekse seçim sisteminin değiştirilmesi yoluna gidilecektir. Bilhassa seçim sistemi bütün partilere sandalye sağlıyacak şekilde hazırlanacaktır. Böylece tek parti vaziyeti bertaraf edilmiş olacaktır, Anayasada ise Cumhurbaşkanlarına daha fazla selahiyet tanınması temayülü Çankaya çevrelerine hakim görünmektedir. Hakikaten Celal Bayar yakınlarına Anayasanın kendisi için bir handikap teşkil ettiğini müteaddit defalar tekrar etmiştir.

İşte muhalefeti telâşlandıran hazırlıklar, umumi seçimlerin yenilenmesinden ziyade ara seçimlerini göz önünde tutmaktadır. D.P. nin ara seçimlerini bu defa da tehiri şimdilik bahis mevzuu değildir. Bilâkis iktidarın tutumu bilhassa ara seçimlerinden sonra belli olacak ve kararlar ona göre alınacaktır. 1956 yılı Adnan Menderesin çok fazla ümid bağladığı veya ümid bağlar göründüğü bir yıldır. Kendisi için nikbinlik vesilesi olan bir çok envestisman isletmeye açılmadan ve şaşaalı açılış törenleri yapılmadan milletin sandık başına götürülmesi hatıra dahi gelmemektedir. Tabii kararda tatilde bulunan milletvekillerinin seçim bölgesi ihtisasları da rol oynayacaktır. Fakat bu milletvekillerinin Ankaraya fazla nikbin dönecekleri sanılmamalıdır.

"Muhalifler birleşiniz"

*B*u siyasi hava içinde Hür. P. Genel Başkanı Fevzi Lutfi Karaosmanoğlunun muhalefeti bir işbirliğine davet etmesi ve işbirliğinin esaslarım ortaya koyması büsbütün ayrı bir ehemmiyet kazanmaktadır. Gerçi ara seçimlerinde seçim kanunu değişse bile Muhalefet işbirliği yapmak hatasını işlemiyecektir. Olsa olsa bölgeler muhalif partiler arasında paylaşılır. Yoksa bir blok olarak kuvvetin ifşası düşünülemez. Ama Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu AKiS'in geçen hafta bahsettiği endişelerini yenerek öteki partilere elini uzatmak suretiyle hakiki İşbirliğinin temellerinin seçim arefesinde değil, hemen bugünden atılması lüzumunu ortaya koymuştur. Hür. P. Genel Başkanınla teklifi önümüzdeki Meclisin bir Kurucu Meclis olmasıdır ki bir çok C.H.P. ileri geleni bu hususta kendi kurultaylarına tebliğ yapmak niyetindedirler ve buna hazırlanmaktadırlar. Karaosmanoğlunun fikri, C. H. P. içinde zaten benimsenmiş vaziyettedir.

Üçüncü büyük muhalefet partisi olan C.M.P. ise henüz bir karara varmış değildir. Osman Bölükbaşının bugünlerde başlayacak büyük memleket turnesi bu hususta aydınlık yerine geçecektir. C.M.P. içinde pek çok kimse muvaffakiyet ihtimalini muhalefet cephesine katılmakta görmektedir. Liderin de bu hakikati kabul edeceği şüphesizdir.

İşte geçen hafta içinde siyasi partileri bilhassa alâkadar eden "yeni seçim" meselesinin iç yüzü buydu. D, P. yeni umumi seçimlerden ziyade, kendirine miyar yerine geçecek olan ara seçimlerine hazırlanmaktadır. Muhalefetin bunlara katılıp katılmaması ise seçim kanununda yapılacak tadilâta ve sağlanacak eşit şartlara bağlıdır. Ara seçimlerinde muhalif partilerin esaslı ve resmî bir işbirliğini beklemek lâzımdır. Hiç kimse kuvvetini belli etmek istemiyecektir.

D. P.

Karanlıkta nutuk

Geçen haftanın sonunda İzmirde, Cumhuriyet meydanında kurulan bir kürsüden konuşan hatip "Çok yakın olan sabah gelmekte gecikmeyecektir" dediği zaman, aldıkları tamime uyarak meydanda yer tutmuş olan memurlar gayrıihtiyari saatlerine baktılar. Hakikaten güneş batmış, hava kararmış, lambalar çoktan yanmıştı. Pek çok kimse "hatip doğru söylüyor" diye düşündü. Sabaha fazla bir şey kalmamıştı. Adnan Menderes akşam karanlığı ıçinde, tasvip edilmenin verdiği kuvvetle konuşmasına devam etti; Bu sırada Cumhurbaşkanı ve kanunları tatbikle mükellef olan mesul zevat Başbakanın yanındaydı. Halbuki kanun açık hava mitinglerinin güneş battıktan sonra devamım men ediyordu. Bu gibi hallerde hatiplerin sözleri kesiliyor, kendileri kürsüden yaka paça indiriliyorlardı. Ama İzmirde konuşan Adnan Menderesti. İhtimal ki bahis mevzuu kanunun şümulüne bu ismi değil, meselâ Osman Bölükbaşı, İsmet İnönü, Kasım Gülek veya Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu gibi isimler taşıyan vatandaşların girdiği sanılıyordu.

Miting büyük alâyiş içinde hazırlanmıştı. Meydanın kalabalık olmasına azami derecede gayret sarfedilmişti. Ama gene de Zafer gazetesi hazır bulunanların miktarım 20 binden fazla tahmin edemedi ve bu rakkamı bir iftihar vesilesi olarak manşetine kırmızı renkte geçirdi. 20 bin. Üstelik tahmini yapan bizzat Zafer!. Sonra da 20 binin kırmızı renkli harflerle ilanı D. P. nin ne halde bulunduğunu bundan daha iyi hiç bir şey gösteremezdi. Daha bir kaç yıl evvel böyle mitinglerden kalabalık için Zafer mesela 80 bin rakkamını kullanır, muhalefet "40 binden fazla değildi" der, pazarlık başlardı. Şimdi ise, 20 bin bir iftihar vesilesi sayılıyordu. Halbuki İstanbulun iyi niyetli gazeteleri 10 bini bile güç saymışlar ve bu arada Hürriyet, memurların meydanda yer alması için çıkarılan tamimin tarih ve numarasını nesretmişti.

Adnan Menderes İzmir'de

Pek ala kalabalık var ya...

Mesele bu haftanın başına kadar Zafer için bir polemik mevzuu oldu. Gazete evvelâ kendi muhabirini haşladı. Hakikaten ertesi gün 20 bin rakkamı "on binlerle İzmirli" şekline sokuldu. Ondan sonra başka türlü tahmin yapanların azarlanmasına sıra geldi. Mesela Vatan gazetesi - Amerikalıların "Allah bize neden Mende-

res gibi bir devlet adamı nasip etmedi" diye ağlaştıklarıNI yazan Ahmed Emin Yalmanın gazetesi - daima muhalefeti körükörüne tutmakla suçlandırılıyor, Cumhuriyetin yazdıklarına ise düpedüz ateş püskürülüyordu. Gözler kör müydü, kalabalık görülmemiş miydi, "on binlerle İzmitli" bunun canlı şahidiydiler, iste hasmın hadiseleri tahrif edişinin bir başka misali ortaya çıkıyordu. D. P. bir aslan gibi - bu. Menderesin nutkunda kullandığı tabirdir - ayaktaydı. İzmir "bayraklarla donanmış caddelerde tek kalp halinde" çarpmıştı.

İşin garip tarafı şudur ki bütün bu gürültü patırdı arasında, kanunlara dahi riayetsizlik edilmek suretile irad olunan nutuk unutulup gitti. Halbuki o konuşmasında Başbakan Adnan Menderes basın mensuplarına meslekleri hakkında ne kıymetli, ne şayanı dikkat tavsiyelerde bulunmuştu. Basından anladığı manayı ne veciz, ne edebi tarzda anlatmıştı. Gerçi sert hücumlarda da bulunmuştu ama bunları iyi niyetine atfetmemek imkânsızdı. Adnan Menderese göre Türk basım bugünkü haliyle demokratik bir rejime uygun basın vasfım taşımıyordu. İhtimal ki daha bir kaç 6334 ile bu eksiği de demokratik rejime uygun D. P. idaresi tamamlayacaktı!.

Gazeteciler maalesef meslekleri hakkında Adnan Menderesin verdiği dersleri takip etmeğe yanaşmadılar. Belki de bunun sebebi o telakkilerle "ideal gazete"nin Zafer gazetesi olduğunu düşünerek, ürkmüşlerdi. Zaten nutkun kendisi üzerinde de, rakkam münakaşası yapmaktan, fazla durmaya vakit olmadı.

Sarsılan bir parti

Siyasi çevreler İzmir mitingine "D. P. nin gövde gösterisi" adını vermislerdi. Halbuki ortaya çıkan, öyle heybetli bir gövde olmadı. Liderler de, bütün sözlere rağmen, bunu farketmekten geri kalmadılar. Ertesi gün Adnan Menderes hayli sinirliydi. D. P. merkezinde bazı kimseler haşlandı. Teşkilâttan gelenler ise Genel Başkam görmek mazhariyetine erişemediler. Bunlardan bazıları dileklerini Osman Kibara bildirmekle iktifa ettiler. Genel Başkan partisi ileri gelenlerine bir kaç talimat vermekten başka bir şey yapmadı. Gerçi teşkilât ayaktaydı, partililer içinde de "Hür. P. hastalığı" azalmış, dana doğrusu o yana akış modası geçmişti. Ama bu, teşkilât içindi. Yoksa halkın alâkasının azaldığı, sevgisinin kaybolduğu' gözle görülüyordu. Muhalefet lideri Adnan Menderesin İzmirde karşılanışı ile iktidarın 1 numaralı adamı Adnan Menderesin karşılanışı arasında dağlar kadar fark vardı. Nitekim seyahat programı kısa kesildi ve Ankaraya dönüldü.

Bu arada Meclisin tatilinden İstifade ederek yurdun dört bir köşesine dağılmış olan D. P. li milletvekilleri hemen aynı şeyi görüyorlardı. Teşkilâtta bir çözülme, dağılma yoktu. Kadrolar yerindeydi, Fakat parti, etsiz bir iskelet haline gelmek yolundaydı. Bu bakımdan vaziyeti 1950 arefesine benzetmek kabildi. O zaman da C. H. P. teşkilât olarak dimdik ayaktaydı, aslanlar gibiydi! Ne yaparsınız ki halk karşı taraftaydı. Şimdi de D. P. böyle bir manzara arzediyordu. Sanki kanı boşanmış, ilikleri akıp gitmişti.

İzmir mitingi gerek tertibi, gerek kanunlara umursamazlığı ve gerekse orada sarfedilen sözler itibariyle bugünkü lider idaresinde D.. P. için kurtuluş ümidi olmadığının yeni bir deliliydi. O bakımdan Zafer Cumhuriyet meydanında bulunanların adedini çoğaltmağa çalışacak yerde azaltsa daha iyi ederdi. Bu vaziyeti gözleriyle görenlerin sayısı küçülmüş olurdu da...

Menderes Yanılıyor

Adnan Menderes zannediyor ki gazeteci döven, hakkında bin tane itham bulunan, bir Meclis tahkikatının mevzua olan ideal Arkadaşını Park Otelde masasına alır, ona herkesin görebileceği şekilde mübalağalı iltifatlar yapar, koluna girerse ideal arkadaşı umumi efkarın antipatisinden kurtulur. Bir zamanlar İsmet İnönü de böyle düşünür, böyle davranırdı.

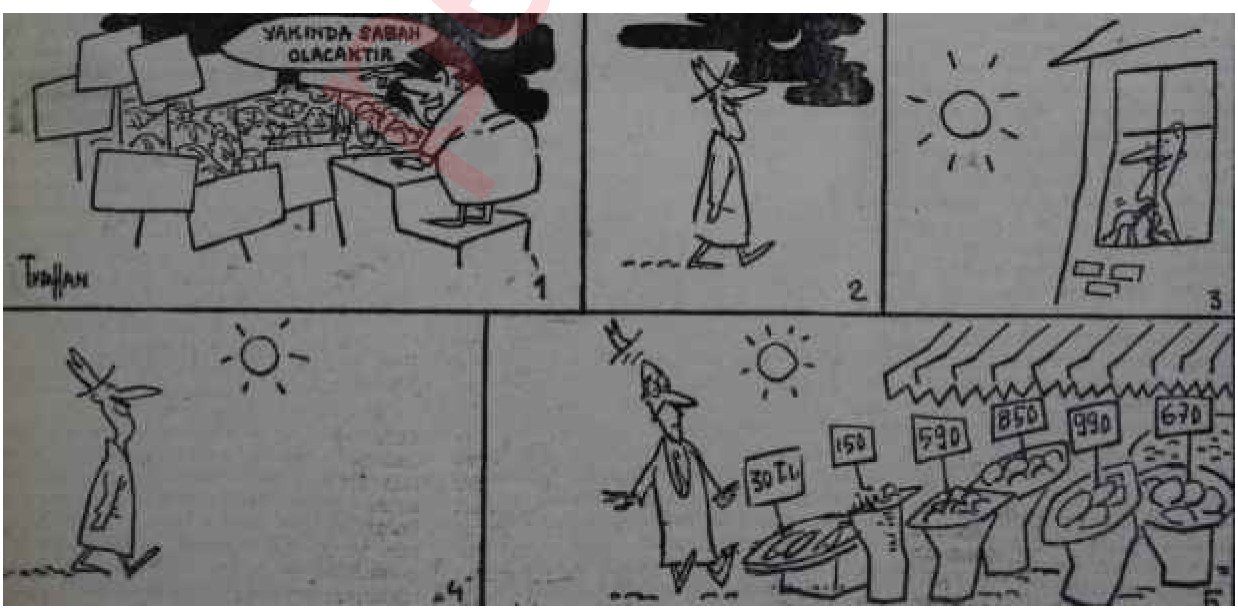
Ama yanlış! Bu hallerde ideal arkadaşları antipatiden kurtulamıyor, şefler antipatik oluyor.. Adnan Menderesin bunu hatırlaması için tekrar muhalefet saflarına dönmesi lazımsa, bu isi elbirliğiyle yapalım. Zira sevgili dosta en büyük hizmet, artık budur*

C.H.P.

Zahiri birliğe doğru

Bir müddetten beri büyük İstanbul gazetelerinin pazartesi günleri çıkan sayılarında bir politikacının ismi, resmi ve sözleri kocaman başlıklarla okuyuculara takdim ediliyor. İsim, resim ve sözler sabık Başbakan Semseddin Günaltaya aittir.

İzmirde ortalık karardıktan sonra konuşan Menderes, "Yakında sabah olacaktır" dedi.

Şemseddin Günaltay C.H.P. nin pazar günleri tertiplenen toplantılarına bazan partili gençler tarafından gidip evinden zorla alınmak suretiyle götürülüyor ve orada hakikaten alâka uyandırıcı konuşmalar yapıyor. Konuşmalar bir defa hatibin şahsiyeti dolayısıyle alâka uyandırıcıdır. Ondan başka sabık Başbakan yeni iktidarı şiddetle, fakat selahiyetle tenkid ediyor Ve idarenin aksak taraflarını gözlerin önüne koyduğu zaman yakın maziden kendisini tasvip eden hadiseler, hatıralar ve nihayet icraat bulup çıkarmakta güçlük çekmiyor. Şemseddin Günaltay demokrasi devrimisin hakikaten en mümtaz kabinesine başkanlık etmek fırsatını bulmuştur ve bugün halkın hasretle aradığı son C.H.P. hükümeti onun hükümetidir.

Şemseddin Günaltayın C.H.P. içindeki politikası her zaman müstakar olmamıştır. Sabık Başbakan uzun zaman şuna veya buna kapılarak tehevvür göstermiş, söylememesi gereken laflar söylemiş, garip çıkışlar yapmış, fakat şu Veya bu siyasi mevta haline geldiği halde o kendisini toparlamaya muvaffak olmuştur. Bunun tehlikeli bir oyun olduğunda zerrece şüphe yoktur; ancak Kurultayın arefesinde - Kurultay Mayıs sonundadır - Şemseddin Günaltay parti için son derece faydalı bir unsur haline gelmiş, daha doğrusu getirilmiştir. Son hadiselerde onun kadar, onu köşesinden çekip alan genç partililerin ve İstanbul teşkilâtının da övünme payı vardır. C. H. P. li gençler partilerinin neye muhtaç olduğunu sayanı dikkat bir sezişle görmüşler ve üstelik harekete geçmişlerdir. Partinin başında bir İsmet İnönü vardır ki D. P. milletvekili Suad Başol'un tabiriyle "siyasetin ordinaryüs profesörü"dür. Tek başına bütün bir iktidarı kuvvetle yerinden sarsmaktadır. Elbette ki bunda en büyük yardımcısı Adnan Menderes ve onun icraatıdır ama, gene de C.H.P. Genel Başkanının mehareti inkar kabul etmez bir hal almıştır. Bilhassa eylülden bu yana memleketin siyaset sahnesinin tek hâkimi, İnönünün kuvvetli şahsiyetidir. Bütün bir millet onu iktidardan devirdikten sadece altı sene sonra yeniden ağzına bakmaktadır. Zira İnönü bu altı sene içinde meziyetle* rini ve devlet adamlığı vasıflarını en amansız düşmanlarına dahi kabul ettirmiştir. Nerede kaldı, parti içinde mevcut tenkidçilerine...

İsmet İnönünün altında, kendi çapında ve kendisine has usullerle çalışan, kalk toplulukları üzerinde muvaffak da olan, fakat kabiliyetleri mahdut, devlet adamlığı vasıfları ise Prof. Fahreddin Kerim Gökayın vasıflarına eş bir Genel Sekreter vardır. Kimsenin göstermiyeceği kadar gayret, kimsenin göstermiyeceği kadar himmet Kasım Gülek tarafından esirgenmemektedir ve parti İsmet İnönü ile Adnan Menderesten sonra gelişmesini ona borçludur. Ya sonra? Sonra, hiç kimse.. İşte, C.H.P nin

Şemsettin Günaltay
Coşan adam

derdi budur. Partinin sesini selahiyetle ve hürmet telkin ederek ifade edecek sesler! Millete itimad verecek bir ekip, bir kadro.. Halk yarın reyini C. H. P. ye verdiği takdirde kimler tarafından ve nasıl idare edileceğini bilsin. Zira 1958 de seçmen, 1950 de yaptığı gibi "bir partiyi seçmemek için" değil, "bir partiyi seçmek için" sandık başına gidecektir. Onu, seçeceği en iyi partinin C.H.P. olacağına bugünden ikna etmek lâzımdır. Şemseddin Günaltayın harekete geçirilmiş olması bu bakımdan bir kazançtır.

Gençlere düşen vazife

C. H. P. içinde öyle şahsiyetler vardır ki altı yıllık muhalefetin sonunda birer siyasi mevta haline gelmişlerdir. Onları artık bizzat İnönü dahi canlandıramaz. Ama memleketin hatırasını iyilikle andığı başka şahsiyetler mevcuttur ki çekildikleri köşelerinden alınıp siyaset sahasına tekrar getirilirlerse ve o sahaya döndürülürlerse parti çok kazanır. Bunlar maalesef zorlanmaya, itilmeye muhtaçtırlar. Zira politikacı olmaktan ziyade devlet adamı vasfı taşımaktadırlar. Ama C.H.P. de, millet de onlara bugün muhtaç durumdadır. Şimdi, İstanbulda Şemsettin Günaltaya yapıldığı gibi burada da Faik Ahmet Barutçulara, İsmail Rüştü Aksallara, Kemali Beyazıtlara, Vedat Diclelilere kısaca son Günaltay kabinesinin kendi kendilerini yeme-, miş mensuplarına ve o devir idarecilerinden şöhretleri sağlam kalmış olanlara emrivakiler yapmak, onları konuşturmak, fikirlerinden istifade etmek zaruret halindedir, Bunların çoğu - meselâ Faik Ahmet Barutçu, mesela İsmail Rüştü Aksal - Kurultaya tebliğler yapmak niyet ve azmindedirler. Bu tebliğlerde partinin önümüzdeki seçimlere kadar politikası hakkında tavsiyeler mevcuttur. Bir yandan rejim meseleleri, diğer taraftan iktisadî vaziyetimizin dikkatli teşrihi bulunmaktadır. Ancak C.H.P. li gençler onları şimdiden yakalarından tutup toplantılarına götürmeli, konuşturmalıdırlar. Şemseddin Günaltayın konuşmalarının ne kadar iyi karşılandığı ortadadır.

Partinin Anadoludaki teşkilâtına ise aynı fikir gittikçe yayılmaktadır. İnönünün ve Kasım Güleğin etrafına müsbet isim yapmış, devlet adamı vasfı taşıyan partilileri getirmek, C. H. P. Meclisini bir kuru kalabalık olmaktan kurtarmak, ona daha temsili bir mahiyet vermek.. Bir çok delege "Barutçuları, Aksalları, Sirmenleri, Sancarları, Diclelileri iş başına oturtacağız" demektedir. C. H. P. Genel Başkam da bunu hararetle arzulamaktadır. Şimdilik temini çalışılan husus Kurultayın çok seviyeli bir Kurultay olması ve alkışla başlayıp alkışla biten arada da kulis dalaveresinden başka şey dönmeyen bir toplantı haline gelmemesidir. Alkışların ortasında Kurultay iktidara en yakın parti sıfatiyle politikasını ve kadrosunu dikkatle tesbit etmek, ondan sonra seçim mücadelesine zahiren de olsa tam bir birlik halinde ve bütün kuvvetleri faal olarak atılmak zorundadır. Bunu bu Kurultayda yapmazsa, çok geç kalacaktır.

Zabıta

1000 polis, 1 firari

1950 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinde herkesi heyecana düşüren bir cinayet işlenmişti. Mehmet Taşkesen adında Maraşlı bir talebe matematik kürsüsü profesörü Feyyaz Gürsanı kendisine geçmesini temin edecek notu vermediği için tabanca ile öldürmüştü. Hadise o zamanlar büyük akisler yaratmıştı. Bir talebenin, ne sebeple olursa olsun, hocasının kanını eline bulaştırması nefret uyandırıyordu. Bu nefretin yanı başında merhamet duyanlar da' vardı. Muayyen bir seviyeye kadar yüksek tahsil yapmış bir gencin istikbaline mani olacak şekilde insafsız not takdir edilmemesi lâzım geldiği söyleniyordu. Talebe katilin duruşması devam ederken kriminolojistler, sosyologlar, pedagoglar ve ruh doktorları bu mevzuda çeşitli fikirler ortaya atıyorlardı. Hattâ gazete sütunlarında karşılıklı münakaşa ve polemiğe girişen fikir adamları bile oldu.

Savcı iddianamesinde Taşkesenin cinayetinde taammüd olduğunu ileri sürüyor, delillerini ortaya koyuyor ve katilin idamını istiyordu. Bütün şartlar elini kana bulayan, talebenin aleyhine idi. Taşkesenin avukatı müekkilini sehpadan almak için çok zorluk çekecekti. Bereket o sırada çıkan Af Kanunu imdada yetişti ve

Mehmet Taşkesen 24 yıl ağır hapse hüküm giyerek kellesini kurtardı.

Hapishane

Üniversite talebesi Mehmet Taşkesen bu suretle kendisini yeni bir mektepte buldu: Hapishane.. Genç katil işte, burada iyi bir talebe olduğunu göstermek fırsatını buldu. Hapishane âdetlerine çabuk uydu. Ona "Maraşlı Mehmet" diyorlardı. Maraşlılar cesur olurlardı, silahşör olurlardı, babayiğit olurlardı. Mehmet zamanla bütün bu vasıflara sahip olduğuna herkesi inandırdı, asılı bir hapishane kabadayısı oldu. Sultanahmet Cezaevi idaresi Maraşlı Mehmedin çıkardığı hadiselerle uğraşamaz hale geldi. Bu yüzden Toptaşına nakledildi. Maraşlı Mehmedin namı daha önce Toptaşına gelmişti. Az sonra Toptaşında bir ayaklanma tertip etti. İzmite sürüldü, bir yıl münferit hücrede yatırıldı. Bir yıllık hücre cezası da Maraşlı Mehmede tesir etmedi. Bütün hapishane kabadayıları gibi kadınlar koğuşundan bir de dost edindi. Eroincilikten yatan Varna Saniye adındaki bu kadınla mektuplaşıyor, sıkı hapishane şartlarına rağmen sık sık onu görüyor, işaretleşiyor, hattâ arada sırada onunla konuşuyordu. Bu şekilde başlayan bu aşk, nihayet 1955 sonbaharında izdivaçla neticelendi. Bu evlenme de yüksek tahsil görmüş bir gencin hapishane adetlerine uyarak yeni bir şahsiyet kazanmakta olmasını göstermesi bakımından şayanı dikkatti. Evlilik de Maraşlı Mehmedi yola getirmedi. İzmit Cezaevini teftiş eden zamanın Adliye Bakanına karşı küstahça hareketlerde bulunan genç talebe bir gün hapishane doktorunu tokatladı. Tekrar Toptaşına nakledildi.

Firar planları

Uzun müddet için dört duvar arasına kapatılan hangi mahkûm hürriyeti düşünmez? Hangi mahkûm "tahliyeci" olacağı günü iple çekmez?'Bir af kanunu falan umulmadığına *göre,* tahliyeci olması için daha nice senelerinin bu duvarlar arasında geçmesi lazım geldiğim düşünen Maraşlı Mehmet firar plânları tasarlıyordu. Hapishaneden kaçmak güçtü. Fakat bir çıkış imkanı bulmalıydı. Kendisini bir hastahaneye sevkettirmeliydi. Bu fikir aklına gelince Maraşlı Mehmet mükemmel bir plân hazırladı. Bu planın tahakkuku çok zaman ve sabır istiyordu. Ama Maraşlı Mehmedin beceremiyeceği iş yoktu. Deli taklidi yapmaya koyuldu. Nihayet Adli Tıp Enstitüsüne sevkedildi. Kat'i teşhis konulamadığı için oradan Bakırköy Akıl Hastananesine gönderildi.

Bakırköyde Maraşlı Mehmet, çabucak Üniversite talebesi Mehmet Taşkesen oldu. Bu aklı başında deli kışa zamanda Hastahane Başhekimi dahil, bütün doktorların merhamet ve sevgisini kazandı. Hastahanede iyi muamele görüyor, hattâ himaye

Mehmet Taşkesen

Romantik katil

ediliyordu. Taşkesenin karısı ziyaret günlerinde geliyor, onunla konuşuyordu. Firar planı mükemmel yürüyor, gün geçtikçe olgunlaşıyordu.

Nihayet firar

6 Mart salı günü saat 10 da katil Maraşlı Mehmet birden sırra kadem basıverdi. Emniyete haber verildi. Bütün araştırmalara rağmen Mehmet Taşkesen ele geçmiyordu. Hadise büyük alâka uyandırmıştı. Deli katilin yeni cinayetler işlemesinden korkuluyordu. Polis seferber oldu, bütün izinler kaldırıldı. Taşkesen gene ele geçmedi. Gazetelerde katilin hastahane den kaçışının tafsilatı uzun uzun nakledildikten sonra şimdi nerede olabileceğine dair çeşitli tahminler yürütülüyordu. Mehmet Taşkesenin üzerinde 60 bin lira para ve bir de tabanca bulunduğu bildiriliyor, Suriyeye, hattâ Bulgaristana firar ihtimalleri ileri sürülüyordu.

Nasıl kaçtı?

Bir Fransız atasözü vardır: "Her karışık işte kadın parmağı arayınız." Maraşlı Mehmedin firarını tahkik eden polisler de kadın parmağı aradılar ve buldular. Katilin karısı firar için gereken bütün hazırlığı yapmıştı. Bir bohça içinde elbise getirmiş ve sıkı kontrola rağmen bunu içeri sokmuştu. Hastahane civarında hemen harekete hasar bir otomobil bekliyordu. Maraşlı Mehmet de kaleyi içerden fethetmişti. Hastahane

A K İ S

Bu hafta 35,250 adet basılmıştır.

müstahdemlerinden bazıları onun kaçmasını kolaylaştıracaklardı. Poliklinikte karısının getirdiği elbiseleri çarçabuk giyen katil, elini kolunu sallayarak hastahaneden çıktı ve kayıplar alemine karıştı.

Tam 94 saat bütün şehri heyecana vererek hiç bir iz bırakmadan İstanbulun hürriyet dolu havasım teneffüs etti.

Ele veren aşk

İstanbul polisi hummalı bir faaliyet içindeydi. Yapılan tahkikat, Mehmet Taşkesenin Bakırköy Akıl Hasta hanesinden kaçışında karısı Esma Saniyenin oynadığı rolü ortaya çıkarmıştı. Esma Saniye nezaret altına alındı. Bütün tazyiklere rağmen Mehmet Taşkesenin bulunduğu yeri söylemedi. Belki o da hakikaten Mehmet Taşkesenin nerede saklandığım bilmiyordu. Yapılan araştırmalar bir netice vermiyordu. Firar suçuna iştiraki tesbit edilen Esma Saniye, iki hapishane müstahdemi ile birlikte tevkifhaneyi boyladı.

Mehmedin karısını ne kadar sevdiğini bilenler, onun buna tahammül edemiyerek ortaya çıkacağım, gelip teslim olacağım bekliyorlardı. Nitekim 10 Mart cumartesi günü bu şekilde düşünenlerin haklı olduğu ortaya çıktı.

Taşkesen ortaya çıkıyor

Saat 8,30 sıralarında esmer, sinirli bir genç Cumhuriyet gazetesinin kapısından içeri giriyordu. Kapıcıya Ferdi Önerle görüşmek istediğini söylemişti. Ferdi Önerin gazetede olmadığı cevabı onu yolundan çevirmedi. Muhabirler odasına girerek, "Ben Mehmet Taşkesenim, dedi. Adalete teslim olmaya karar verdim. Fakat peşin buraya geldim." Gazetede bir telâş ve heyecan uyanmıştı. İstanbul polisinin günlerden beri bulamadığı firari yanlarındaydı. Serbest tavırlarla konuşuyor, macerasını ve düşüncelerini anlatıyordu. Felsefi düşüncelerdi bunlar.. Paskaldan hikmetler aktarıyor, başına gelenlerden cemiyeti mesul tutuyordu. "İnsanlar, diyordu, ne melektir, ne de hayvan. Ben uğradığım haksızlıkları protesto etmek için kaçtım. Benim yüzümden başkalarına haksızlık yapılmaması için de teslim oluyorum."

Firari Maraşlı Mehmet tam 94 saat İstanbulun muhtelif semtlerinde elini kolunu sallaya sallaya dolaşmıştı

Maraşlı Mehmet karısına büyük bir aşkla bağlıydı. "Bir aşk kuyusu vardır ki, diyordu, onu ne zaman, ne de mekân asla kurutamaz." İşte bu aşk onu tealim olmaya mecbur ediyordu. Maraşlı Mehmedin bir de delilik hakkında hikmeti vardı: "Deli ile akıllı arasında hiç Ur sınır yoktur. Bu sınır ancak hastahane duvarlarında başlar."

Maraşlı Mehmet, felsefi fikirleriyle beraber tekrar hür insanlardan kendini ayıran duvarların arkasına döndü.

''BAŞBAKANIN KABİLİYETSİZİ"

Bir Başbakanın kabiliyetsizliği aşikar hale geldiği zaman onun kabinesindeki meselâ Maliye bakanı ve parti içinde kuvvetli Başbakan muavini gibi itidalleriyle, akıllarının başlarında bulunuşuyle tanınmış azalar başbakanlık makamını bu zattan kurtarmalıdırlar.

Böyle bir temenni karşısında hemen hiddetlenmeye, şiddet gösterilerine kalkmaya, teşviki yapanları hükümet mensupları arasına nifak sokmaya çalışmakla suçlandırmaya hiç lüzum yoktur. Hele yukarda tırnak içine alınmış olan ibare bazı kimseleri mahkemelerde süründürmeye sebep teşkil etmemelidir. Nitekim etmemiş ve Sir Anthony Eden sert tenkidi soğukkanlılıkla karşılamıştır. Zira gerek bahis mev zuu ibare, gerekse temenni ve fikir Evening Standart adlı İngiliz gazetesinde çıkmıştır. İşin daha alaka uyandırıcı tarafı makalenin Randolph Churchill tarafından kaleme alınmış olmasıdır. Sir Winston Churchill'in oğlu Macmillan ve Butler'den Downing Street'i - İngiliz başbakanlarının resmi ikametgâhlarının bulunduğu sokak - kabiliyetsizliği aşikâr hale gelen Sir Anthony Eden'den kurtarmalarını talep etmektedir.

Evvelâ kelimelerin seçilmesi meselesi üzerinde duralım. Dünyanın hiç bir demokrasisinde başbakanların kabiliyetsizliklerini ifade etmek suç değildir. Nasıl her sahneye çıkanın kabiliyetli bir aktör, nasıl her şiir yazanın kabiliyetli bir şair, nasıl her tablo yapanın kabiliyetli . tür ressam olması mutlaka şart sayılmıyorsa Başbakanlık makamına yükselen her politikacının da kabiliyetli bir Başbakan, hatta kabiliyetli bir devlet adamı olması icap etmez. Münekkitler sanatkârların kabiliyetleri üzerine söz söylemek hakkına sahip bulundukları gibi siyasi muharrirler de siyaset adamlarının kabiliyetsizliklerini pek âlâ bahis mevzuu edebilirler. Nitekim siyaset adamlarının da bazı siyasi muharrirlerin kabiliyetlerini münakaşa etmek elbette ki haklarıdır. Bir insanın kabiliyeti ortaya koyduğu eserle belli olur. O kadar! Teşebbüsleri fiyaskoyla neticelenen, memleketini çok müşkül vaziyetlere düşüren Başbakanlar kendilerinden "Başbakanın kabiliyetsizi" diye bahsedilmesine katlanmak zorundadırlar.

Katlanmak zorundadırlar ama, iş orada bitmez. Dünyada kendisinin kabiliyetsiz olduğunu görecek, başarısızlığını kabul edecek, mantık iflas ettiği zaman cezbeye tutulmayacak pek az adam vardır. Hele bunlar Başbakanlık gibi nihayet cakalı makamlar işgal ediyorlarsa, emretmenin tadını almışlarsa, altlarında araba, emirlerinde resmi ikametgâh, uşak - ahçı -hizmetçi varsa başarısızlığı büsbütün görmemezlikten gelirler, kendilerini mazur gösterecek bin tane sebep bulurlar. O zaman vazife, iktidar partisi içinde mevcut aklı başında kimselere düşer. Onlar Downing Street'i bu kabiliyetsiz adamdan kurtarmaya çalışmakla mükelleftirler. Mücadele etmeli, kuvvetlerini toplamalı, bir plân dairesinde gayelerini tahakkuk ettirmelidirler. Zira bir yandan memleketlerinin, diğer taraftan partilerinin menfaatı onların gösterecekleri azme ve iradeye bağlıdır. Sandalyasının altından kaymaması için kabiliyetsiz Başbakan küçük tertiplere başvura bilir. parti mekanizmasına hâkim olduğundan rakiplerinin seçim bölgelerine tesir edebilir, onları hatta ihraçla korkutabilir.

Sir Anthony Eden

"Kabiliyetsiz"e alınmama kabiliyeti

Parti tesanüdü hiç bir demokraside kabiliyetsiz veya muvazenesiz adamları Başbakanlıkta tutmaya çalışmak manasına gelmez. Böyle bir zatı evvela yakınları ve parti arkadaşları oradan uzaklaştırırlar. İyi niyeti bilinse de bir mecnunu liderlikte muhafaza eden parti alman Nasyonal Sosyalist partisidir; ingiliz Muhafazakâr Partisi değil... Hitlerin arkadaşlarının hatasını hem Almanya, hem de Nasyonal Sosyalist partisi çekmiştir. Eğer orada da rejim demokrasi olsaydı liderin vaziyeti alenen ifade edilebilir ve bir Randolph Churchill Goering'lerin veya Hess'lerin gözünü açabilirdi.

İktidar partisi içine nifak sokmak, bakanları birbirine düşürmek kabiliyetsizliği söylenen Başbakanların İngilterede kendilerini kurtarmak için yaptıkları ithamlar değildir. Milletin mukadderatını elinde tutmak üzere Parlamentoya seçilen kimseler, hele onların arasından itinayla elenip mesuliyet mevkilerine getirilen devlet adamları bir rakip politikacının sözleri, bir gazetenin makalesiyle iğfal olunuyorlarsa vah o memleketin haline! Rakip po litikacıların sözleri, bir gazetenin neşriyatı ancak hakikati ifade ediyorsa partiler içinde tesir icra eder. Yoksa kabiliyeti eserleriyle, memlekete getirdiği refah ile, huzur ile, hürriyet ile aşikâr bir Başbakana istediğime kadar kabiliyetsiz deyiniz kimse dönüp te size bakmaz bile...

Sir Anthony Eden kendisini kabiliyetsizlikle itham edip aleyhinde Macmillan'ı ve Butler'ı teşvik eden Randolph Churchill'in soy adında manâ aramaya kalkışmamıştır. Sir Winstoh Churchill bir adamdır, Randolph Churchill başka bir adam. Ama hakiki adamlık da işte böyle düşünebilmektir. İngiliz Başbakanının Evening Standart'taki yaşı karşısındaki aksülameli "Ben Sir Winston'un zorlukla bıraktığı yeri aldım, onun için şimdi oğlu vasıtasıyla Macmillan'ı ve Butler'i benim aleyhime tahrik ediyor" diye haykırmak olmamıştır. Makalenin diğer okuyucuları da böyle düşünmemişlerdir. Elbette ki bir sözün sahibinin hüviyeti mühimdir; ama ondan daha mühimi sözün kendisi dir. Yani bir hakikat payı ihtiva edip etmemesi... Eğer Sir Antheny; Eden hakikaten kabiliyetsiz ise, hakikaten işleri berbat ettiyse ve etmekte devam ediyorsa partisinin diğer ileri gelenlerim vazifeye davet etmek Randolph Churchill'in de hakkıdır, Mr. Attlee Jr.'un da.. Buluttan nem kapmak daha ziyade doğu memleketlerinde yerleşmiş bir adettir.

Şahıslara değil, bir takım prensiplere bağlanmak ve şahısların kabiliyetsizlikleri ortaya çıkınca işgal ettikleri makamları onlardan kurtarmak için çalışmak ne kadar zevkli, ne kadar güzel bir şey. Hiç kimseyi tabu haline getirmemek, herkesi verdiği eserle, tuttuğu politikayla ölçmek, hususi ve şahsi hisleri bir kenara atabilmek, bazı kimselerin gözlerde büyütülen şahsiyetleri altında ezilmemek! Hadiseleri olduğu gibi görebilmek.

. Mezarlıkların, hayattayken yaptıkları işlerin kendilerinden başka hiç kimse tarafından yapılamayacağına inanan milyonlar ye milyonlarla dolu olduğu yolundaki söz ne kadar doğru!. O işler onlardan da evvel yapılıyordu, onlardan da sonra yapılıyor. "Elzem adam" efsanesinin aslında kurnaz adamların bir icadı olduğunu artık görmek lâzımdır.

Akisler

Yurttan Akisler

Başbakan Vekilliği
Kovboy Sarol
Kahin bir gazeteci
Nixon atlatılıyor

İktidar çevrelerinde

CUMHURBAŞKANLIĞI — Cumhurbaşkanı Celal Bayar çok çetin bir meseleyle karşı karşıyadır. Başbakan Adnan Menderes refakatinde Dış İşleri Bakanı Prof. Fuad Köprülü olduğu halde bu haftanın sonunda Pakistana gidecek ve bir müddet yurt dışında kalacaktır. Onun yokluğunda bir Başbakan vekili tayini gerekmektedir. Vekil kim olacaktır? En mantıki ve tabii vekil Maliye bakanı Nedim Ökmendir. Ancak böyle bir tayin alıngan Menderesi büsbütün huzursuz hale getirecektir. Bunu Celal Bayarın göze alabilmesi çok güçtür. Bu mahzuru önlemek için hatıra gelecek isim Devlet bakam Şem'i Ergin olabilirdi. Fakat o Milli Müdafaa bakanına vekâlet ettiğinden ayrıca Başbakanlığa Anayasa gereğince vekâlet edemez. Geriye Ethem Menderes kahyor.

Tabii bir de Samed Ağaoğlu vardır ama, onun Dış taleri bakanına Vekâlet etmesi akla daha yakındır. Her halde bu hafta içinde Çankayada düşünülen bir mesele buydu. Varılacak karar D. P. içindeki kuvvetler muvazenesi hakkında esaslı bir fikir verecektir.

PROTOKOL — Resmi davetlere muhalefet erkânının ne zaman çağırılıp, ne zaman çağırılmıyacağı artık belli olmuştur. İktidar muhalefeti teslim alma hazırlıkları yaptığı sıralarda ziyafetlerden suvarelere, bütün resmi davetlerde muhalif liderler baş misafirdir. Ama bu ümid suya düşünce devlet adamlarımız devletin parasiyle verdikleri partilere muhalefet erkânım çağırmamakta ve sözüm ona rakiplerine böylece bir ders vermektedirler. Selwyn Lloyd şerefine Dışişleri Bakanı tarafından verilen suvareye ve Başbakanın verdiği öğle yemeğine muhalefet partileri ileri gelenleri çağırılmamıştır. Ama bu, İngiliz Dışişleri Bakanının İnönüyle temasını önliyememiştir. Zira İngiltere Büyükelçiliğinde tertiplenen partide Mr. Selwyn Lloyd C.H.P. Genel Başkanının yanına gelmiş ve iki devlet adamı uzun uzun görüşmüştür.

Ölüler aleminden sesler

C. H. P. —- Yüksek Haysiyet Divanı, dosyasını uzun zamandan» beri elinde tuttuğu Nihad Erim hakkında nihayet bugünlerde kararım verecektir. Karar şiddetli bir takbih olacak, fakat İsmet İnönünün sabık gözdesi ihraç edilmeyecektir. Zira Genel Başkan Haysiyet Divanı azalan üzerinde bu yolda gerekli baskıyı yapmıştır. Gerçi İsmet İnönü Adnan Menderesi ideal arkadaşları hakkında alınacak kazai kararlara müdahale ettiğinden dolayı tenkit etmektedir ama kendisi de sabık ideal arkadaşına böylece son bir iyilik yapmaktan geri kalmamıştır. Haysiyet divanına gelince, onun bazı azaları Kavrakoğlunu hiç de aratmadıklarını ortaya koymuşlardır.

D. P. — Bir zamanlar Dr. Goebbels rolüne özenen Dr.- Mükerrem Sarol şimdi İstanbulda kendisini Teksas filmleri kahramanı saymaktadır. Nitekim bu haftanın başında ifadesi alınmak üzere huzuruna çağırıldığı Meclis Tahkikat Komisyonundan çıkarken fotoğrafını çeken Yeni Sabah gazetesinin çelimsiz muhabiri Osman Özcanın üzerine hücum etmiş, ona silleler, tokatlar, tekmeler indirmiş, makinesini kırmıştır. Hâdise vilayet binasının önünde ve polislerin karşısında cereyan ettiğine göre 1 numaralı ideâl arkadaşının gerekli cüreti Osman Ö z c a n ı n çelimsizliği kadar Başbakan Adnan Menderesin masasına yeniden kabul edilmek şerefinin, kendisine bağışlanmasından da aldığı şüphesizdir. Foto muhabiri Savcılığa müracaat etmiştir.

MÜSTAKİLLER — Son haftalar zarfında gerek Maliye bakanlığında, gerekse, Ekonomi ve Ticaret bakanlığında hararetle "seçmen İşi" takip eden milletvekillerinin başında Sinop milletvekili Server Somuncuoğlu gelmektedir. Genç politikacının Bütçe müzakereleri sırasındaki konuşması iyi bir kartvizit yerine geçmektedir. Ancak alakalılar, işi takip edilen "seçmen"lerin Sinopludan ziyade İstanbullu olduklarım ve sadece şahıslardan ibaret kalmayıp bazı klüp veya firmaları da içine aldığım müstehziyane müşahede etmektedirler. İhtimal ki Server Somuncuoğlu reylerini oralardan toplayacaktır.

Gazeteler - gazeteciler

ANKARA — Zafer gazetesinin, hiç olmazsa yabancılar tarafından tertiplenen basın toplantılarına bu gibi toplantıların adabını bilen muhabirler göndermesi şiddetli bir lüzum halinde ortaya çıkmaktadır. Böyle toplantılarda toplantıyı tertipleyen konuşur; gelen gazeteciler nutuk çekmezler. Halbuki Selwyn Lloyd'un İngiltere Büyükelçiliğindeki basın toplantısı sırasında Zaferi temsil eden Burhan Belge herkesi sıkıntıdan terleten ve üstelik sual mahiyeti dahi taşımayan bir "makale irad ederek" gerek İngilizlerin, gerekse basın mensuplarının sabırlarını taşırmıştır. Üstadın konuşmaya ne kadar meraklı olduğu ve güzel konuştuğu zehabında bulunduğu malumdur ama bu, yüksek kabiliyetlerini herkesin başkasından cevap beklediği basın toplantılarında göstermesi için sebep teşkil edemez. D.P. nin "gövde gösterileri" ne güne duruyor?

DEVLET BAKANLIĞI— Resmi ilanların kaldırılması dedikodusu üzerine Devlet Bakanı Emin Kalafat üzerine teksif edilen ve bir kısmı açık, fır

Akisler

kısmı kapalı tazyiklerin ne netice vereceği henüz meçhuldür ama bu meseleyi kökünden halletmek ve hakiki manasiyle resmi Hânları çıkarılacak rejini bir gazeteye vermek niyetiyle Devlet Bakanlığına gelen Emin Kalafatın bu projesini tatbikte, acele etmediği görülmektedir. D.P. halâ koca Ankarada bin adet basan."büyük akşam gazeteleri" nden medet uman ve onları besleyen zihniyetten kendisini kurtarmış değildir.

Siyasi hareketler

B. M. M. —İspat hakkı meselesinin Adalet Komisyonundaki görüşmeleri Bütçe müzakerelerine başlandığında hemen hemen bitmek üzereydi. Meclis yeniden çalışmaya koyulduğunda komisyon raporu hazırlanacak ve Umumi Heyete sevkedilecektir. Komisyonun "İspatçılar" ın teklifini kabule şayan görmiyeceği anlaşılmaktadır. Zira Menderes IV. kabinesinin programında bu mevzuda tarafsız kalınacağı bildirilmişse de hükümet tamamiyle aleyhte bir cephe almıştır. Ancak Umumi Heyetteki müzakereler sırasında bu hakkın aleyhinde kürsüye çıkıp da konuşacak fazla D.P. li bulunamıyacaktır.

HÜR. P. — Meclisin tatile girmesinden istifade ederek memleketin dört köşesine dağılan Hür. P. mensupları konuşmalarında iktidara taarruz yerine, kendilerini müdafaa lüzumunu hissetmişlerdir. Zira bir çok yerde seçmenleri kendilerine D. P. nin şikayet mevzuu yaptıkları icraatına niçin dün göz yumduklarım, hatta iştirak ettiklerini sormaktadır. Bilhassa 2800 Ura hikâyesi başlarına takaza edilmektedir. Anlaşılıyor ki eğer Hür. P. kurucuları eski partilerinden ispat hakkım temin etmek için değil, ödeneklerin 2800 liraya yükseltilmesini protesto maksadiyle ayrılsalardı sırtlarını yere getirmek imkansız olurdu. Hakikaten D.P. icraatı içinde milletin bir türlü unutamadığı, vatandaşa "kemerinizi sıkınız" denilip milletvekili Ödeneklerinin 2800 liraya çıkarılmasıdır.

Dünyadan Akisler

Atlatma havadisler

İNGİLTERE — Başpiskopos Makarios'un sürgüne gönderilmesi herkesi şaşırtmış, fakat Londrada çıkan Daily Herald'ın okuyucuları için bir sürpriz teşkil etmemiştir. Zira bu gazetenin siyasi muhabiri hadiseden üç gün evvel Makarios'un tevkif edilip sürüleceğini yazmıştı. Hem de sürgün yerinin Seychelle takım adaları olacağını dahi bildirerek... Bunun üzerine fikri sorulan Dış tileri bakanlığı sözcüsü o zaman bir tefsir yapmaktan kaçınmıştı.

Siyasi temaslar

RU8YA — Moskovada Danimarka Başbakanı Haas C. Hansen'in şahsında komünist liderler mükemmel bir kafa yoldaşı buldular. Danimarka Başbakanı solcu değildir; ama müthiş içer. Nitekim Danimarka Elçiliğinde M. Hansen'in Rusyayi ziyareti şerefine verilen suvarede mütemadiyen kadeh tokuşturuldu ve İskandinav lisanında, "şerefinize" mânasına gelen "skol" 1ar birbirini takip etti. Ne yazık ki Rusların asıl "içici" si Kruçef rahatsız olduğundan toplantıya gelememişti. Onun yerini Bulganin aldı. Bulganinin iki kadeh arasında ifade ettiğine göre dünyada barış için çalışanlar Eisenhower ile Martini kadehleridir.

AMERİKA — Başkan Eisenhower ile Rus Başbakanı Bulganin arasında mütemadi mektup teatisi olduğu artık gizlenmemektedir. İki devlet adamı hususi şekilde dünya meselelerinden birbirlerine bahsetmektedirler. Mektuplarda en ziyade silâhsızlanma işi ele alınmaktadır.

BAHREYN - İngilizlerin Orta Doğudaki son müstemlekelerinden biri olan Bahreyn'in halkı bu haftanın başında İngiltere aleyhinde yeniden ayaklanmıştır. Bir pazar yerinde çıkan kavga yerlilerin Hükümetin İngiliz idarecisi Sir Charles Belgreve'in geri alınmasını talep etmelerine kadar varmıştır. Bahreyn halkı geçen hafta da İngiltere Dışişleri Bakanının otomobilini taşa 'tutmuştu.

ORTA DOĞU — Üç "tarafsız" arap devletinin Mısır, Suudi Arabistan ve Suriye Devlet Başkanları geçen hafta içinde Kahirede bir toplantı yapmışlar ve Orta Doğuda hiç bir yabancı tesire kapılmayacak yeni bir Arap blokunun temelini atmışlardır. Fakat Uç ahbaplar Ürdün kralım kendi taraflarına çekmeye muvaffak olamamışlardır. Zira Kral Hüseyin İngilizlerden gördüğü yardımı yeni bloktan görmek teklifini reddetmiştir. Zaten Kahire Konferansı, Arap Birliğinin elinden çıktığını gören Mısırın, hakimiyeti altında tutacağı yem bir cepheyi teşkil gayretinden başka şey değildir.

İleriye bakışlar

WASHİNGTON — Başkan Eisenhower'in seçim kampanyasında yanına muavin olarak Richard Nixon'u almıyacağı ve onun yerini daha az münakaşa mevzuu olan bir Cumhuriyetçi şahsiyete vereceği anlaşılmaktadır. Başkanın rahatsız bulunması, Amerikalılara Eisenhower'in müddeti bitmeden evvel ölmesi ihtimalini düşündürmektedir. Amerikan Anayasasına göre bu gibi hallerde Başkan muavini başkanlığa geçmektedir. Nitekim Truman ilk seferinde öyle başkan olmuştu. Eisenho\ver bu mevkide Nixon'un göz doldurmayacağı kanaatindedir. Büyük Cumhuriyetçi liderler de öyle...

MUHABANK MUHABANK MUHABANK
MUHABANK
HER NEVİ
BANKA
MUAMELELERİ
VE HER HESABA
BİR EV

Ç A L I Ş M A

Grev

Zoraki demokratlar

1958 senesinden evvel Türk işçisine grev hakkı verildiği takdirde bunun şerefi D.P. ye, ama sebep olma sıfatı İsmet İnönüye ait olacaktır. Hakikaten C.H.P. Genel Başkanı tarihî şahsiyetiyle bu meselede ortaya çıkmasa ve işçi davalarının hararetli bir müdafii olarak fikirlerini beyan etmeseydi Türk işçisi Demokrat iktidardan daha seneler senesi grev hakkı bekler, fakat hiç bir şey alamazdı. Eğer şimdi Çalışma Bakanlığında grev tasarısı üzerindeki faaliyet biraz hızlandıysa, sebebi İsmet İnönü'nün "işçi reyleri" ni almasını önlemek gayretidir. Hakikaten her şey gösteriyor ki D.P. bir seçim zarureti olarak işçilere grev hakkını 1958 in arefesinde verecektir. Bunu temin eden ise, İnönünün bilhassa İstanbulda Sendikalar Birliğini ziyaret etmesi ve işçi meselelerini aktüalitenin birinci plânına getirmesidir.

Onu takibendir ki B.M.M. de Çalışma Bakanlığı bütçesi görüşülürken Türk işçisinin belli başlı dertleri muhalefet partileri sözcüleri tarafından birer birer ortaya döküldü. D. P. iktidarına muhalefet yıllarında dilinden düşürmediği vaadler hatırlatıldı. İşçi meseleleri birdenbire günün mevzuu oluvermişti. Bütçe müzakereleri tarım işçileri ile birlikte sayıları 5 milyonu bulan Türk işçilerini tatmin edecek müsbet neticeye varılmadan bitti. O gün bu gün işçi toplantıları devam edip gitmektedir. Sendikalar kanunu, grev hakkı, asgari ücret meselesi, Türk-iş Konfederasyonunun Hür Dünya İşçi Sendikaları konfederasyonuna iltihakı gibi ana davalar, hemen her gün yer yer yapılan toplantılarda münakaşa konusu edilmektedir.

İsmet İnönü
Grev hakkının muharriki

Devir açan ziyaret

17 Şubat cuma günü saat 16 da C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü İstanbulda 47 sendikanın temsil edildiği İstanbul İşçi Sendikaları Birliği merkezini ziyaret ediyordu. Birlik, İnönünün İstanbulda bulunmasından istifade ederek kendisini davet etmişti.

Bu Birliği, çeşitli siyasî partilere mensup sendika başkanları kurmuşlardı. Fakat meslekî dava ve meselelerini siyasi kanaatlerinin veya mensubu oldukları partinin görüşlerinin tesirinde kalmadan mütalâa edebiliyorlardı. Birlik Başkanı Seyfi Demirsoy, arkadaşları adına işçilerin en başta gelen dertlerini şöyle anlatıyordu:

"Grev. hakkını memleketimizdeki siyasî partilerin hepsi kabul ederek programlarına almışlardır. Yaşadığımız rejimin icabı olarak grev hakkının tanınmasını istiyoruz. C. H. Partisinin Meclis faaliyetlerinde bu yoldaki mesaisini artırmasını sizden rica ediyoruz... Anti-komünist teşekküllerden biri olan ve 50 memleketin üye bulunduğu Milletlerarası İşçi Konfederasyonuna girmek arzusu ile Hükümete müracaat ettik. Müracaatıma kabul edildi. Yalnız bu teşekküle katılabilmemiz için Bakanlar Kurulunun müsaadesine ihtiyaç vardır. Bu kararı 1952 den beri beklemekteyiz... Hayat şartları gittikçe ağırlaşmaktadır. İşçiye umumi bir zam verilmesini istiyoruz. Memurlar gibi işçilere de ikramiye verilmesi hususunda yardımlarınızı istirham ederiz.. İşçi mümessillikleri sendikaların inkişafına mam olmaktadır, bunların lağvedilmesini istiyoruz..."

Başkan Demirsoy, asgarî ücretin bütün, iş sahalarına teşmilini istiyerek sözlerini bitirmişti.

İstanbul Sendikalar Birliği Başkanının siyasi partileri sosyal davalar ile daha yakından ilgilenmeğe davet eden bu konuşması üzerine. C. H. P. Genel Başkanı İnönü, iktidar sözcülerinin kendisini politika yapmakla itham etmelerine vesile olan bir sevap verdi: "bu mevzuları gerek partimiz içinde, gerekse B.M.M. deki çalışmalarda kıymetlendirmeğe ve takibe çalışacağız" diyordu. Anlaşılan Çalışma bütçesinde C.H.P. işçi meselelerine çok ehemmiyet verecekti. Esasen C.H.P., 1950 seçimini kaybetmesi sebeplerinden biri olan bu hatasının sonradan farkına varmış ve 1953 kurultayında grev hakkını programına almıştı. D.P. ise daha büyük hataya düşmekten kendisini bir türlü kurtaramamıştı. Programiyle işçiye vadettiği grev hakkını tanımamakta hâlâ ısrar ediyordu.

İnönüye göre, bütün siyasi partiler bu temel üzerinde ittifak edebilirlerdi ve bundan ancak memleket faydalanırdı. Çeşitli siyasi partilere mensup sendikacıların siyasi kanaatlerihi muhafaza ederek dostane bir ahenk içinde meslekî meseleler üzerinde çalışmaları siyasi hayatımız için kıymetli bir misal olabilirdi. İnönü Sendikalar Birliğinden C.H.P. nin grev hakkının tahakkukuna çalışacağını vaadederek ve bunu Birliğin hatıra defterine yazarak ayrıldı.'

Sabahattin Çıracıoğlu
Yeni ses

Onbir gün Sonra

İnönü'nün bu ziyaretinden tam on bir gün sonra B.M.M. de Çalışma bütçesi müzakere ediliyordu. Hürriyet Partisi sözcüsü Sabahattin Çıracıoğlu sosyal emniyetle ilgili mevzuatın daha geniş bir sahaya teşmilini istiyor, İş Kanununun bugünkü • tatbikatını kifayetsiz buluyordu. Üçmilyon ziraat işçisi sosyal güvenlik sisteminin dışındaydı. Bunlar artık düzeltilmeliydi. Hele sendikaların, grev hakkından ayrı mütalâa edilmesine hiç imkân yoktu. Sonra bir kaç yıldan beri fiatların asansörle, ücretlerin merdiven basamaklarından tereddütle yükselmesi- grev hakkının tanınmasını içtimaî ve iktisadî bir zaru ret olarak ortaya koymaktaydı. İşçilerin adına kollektif mukavele aktedemeycn, grev hakkını haiz olmayan sendikalarımızın batılı mânada bir hürriyete sahip bulundukları asla söylenemezdi. Sendikalar Kanunu tadil edilmeli, Türk işçisine grev hakkı tanınmalıydı. Hürriyet Partisi sözcüsünün D.P. liderlerinin bu konuda muhalefette iken vadettiklerini hatırlatması, iktidar sıralarında asabi bir hava yaratmıştı. Daha bu sinirli hava yatışmadan C.H.P. adına Dr. Tevfik Ünsalan'ın söz alıp hemen aynı çerçeve içinde hükümeti tenkide başlaması D.P. milletvekillerini iyice kızdırmıştı. Meşhur "silahendaz ve harfendazlar" vazifelerini hiç aksatmadan yerine getiriyorlardı. Dr. Ünsalan, "gelir vergisindeki asgari ge-

çim haddi arttırılmalıdır, işçilere umumi zamlar nisbetinde zam yapılmalıdır, sendikalara grev hakkı tanınmalıdır" diyordu; D.P. sıralarından ise devamlı itirazlar hiç eksik olmuyordu. Söz sırası Çalışma Bakanına gelmişti.

İnönü'ye hücum

Çalışma Bakanı Mümtaz Tarkan bütçesini bir yana bıraktı ve konuşmasında kırk yıllık hasretmiş gibi kendisini politikaya verdi. İnönü İstanbul Sendikalar Birliğine niye gitmiş, orada işi neymiş, bu türlü politik hareketleriyle işçilerin başını belâya sokacakmış, şimdi Sendikalar Birliği politikaya karıştı diye savcılık tahkikat açsa iyi mi olurmuş?.. Mümtaz Tarhan konuşmasını yer yer yeni vaadlerle süslemekten de geri durmuyordu. Bunlar arasında ücretli, hafta tatilinde ödenen ücretlerin tam yevmiyeye çıkarılacağı, ücretli izin tasarısının hazırlandığı, fikir ve ziraat işçilerinin teminat altına alınması için yapılan hazırlıklar vardı.

Mümtaz Tarhan'ın grev mevzuunda söyliyecekleri çok merak ediliyordu. D.P. iktidarı altı yıldan beri bu mesele ile hiç ilgilenmemiş, ne zaman grevden lâf açılacak olsa, konuyu değiştirivermek yolunu tutmuştu. Çalışma Bakanı hayret edilecek şeymuhalefete grev mevzuunda samimiyet tavsiye ederek sözlerine başlamıştı. Ona göre vaktiyle grevin aleyhinde olanların bugün grevi müdafaa etmeleri doğru bir hareket değildi. Ya vaktiyle grevi müdafaa ve iktidara geçtikleri zaman işçiye bu hakkı tanıyacaklarını söyliyenlerin bugünkü hallerine ne demek lazımdı ? Bakan bunu nasıl izah edecekti? Mümtaz Tarhan bunu izah şöyle dursun D. P. nin grev hakkını fiilen tanımağa niyeti olmadığını bir daha açıklamaktan çekinmedi: D. P. programında yer verdiği bu hakkı gerçekleştirmeğe kararlı imiş, ancak bu hakkın tanınmasından evvel işçilerin diğer zaruri hakları sağlanmalıymış, bunlar tanınmadan önce grev hakkı verilirse, inkişaf halinde olan sanayiimiz zarar görürmüş. Sonra sendikacılarımızın maddi bakımdan kuvvetli olmaması da grevin kabul edilmesini önleyen bir başka mahzurmuş. Mümtaz Tarhan'ın izahatına göre, bütün bu eksikler ve mahzurlar ortadan kalktıktan sonra hükümet işçiye grev hakkı tanımakta tereddüt etmiyecekti!

İnönü'nün İzmir'de söyledikleri

C. H. P. Genel Başkanı Çalışma Vekiline cevap verdi ve sözlerine son günlerde sigorta primlerine yapılan zamlar dolayısiyle teşekkür ederek başladı. Bu yumuşatıcı kelimeler D.P. sıralarında memnuniyet uyandırdı. İnönü İstanbul Sendikalar Birliğim ziyaretini bu sakin hava 1çinde anlattı. Birlikte, iktidar ve muhalefet partilerine mensup sendikacıların meselelerini çok iyi bildiklerini ve tam bir işbirliği içinde çalıştıklarım müşahede etmişti. Siyasi partiler mensuplarının da gerek Mecliste, gerek içtimai hayatlarında onlar gibi geçinebilmelerim arzulamıştı. İnönü, "ben orada biç bir politika yapmadım" diyordu. Çalışma Bakanına göre, oraya gitmesi politika ise, bir parti lideri olarak nereye gitse, kiminle konuşsa politika olacaktı, bundan kurtulmanın imkânı yoktu.

İnönü orada politika yapmamış, Türk İşçisinin enternasyonal konfederasyona katılması, grev hakkı, senelik ücretli izin mevzuları üzerinde umumi olarak fikirlerim söylemiş ve bu gibi sosyal meselelerin siyasi partilerin müşterek çalışmaları ile halledileceği prensibini ortaya koymuştu. Türkiye, işçi davalarında siyasî partiler arasında fikir ayrılıkları çıkabilecek devreye henüz gelmemişti.

İnönü sakin hava içinde C.H.P. nin 1950 den evvelki tutumunu da izahtan geri kalmadı. Partisi o saman grev hakkının hemen tanınmasına taraftar değildi ve bunu açıkça ifade etmişti.

1950 de 4 veya 5 Mayıs seçim propagandasının an hararetli günleri... Parti liderleri, siyaset adamları her gittikleri yarde rey toplamak için vaadlerde bulunuyorlar. İnönü İzmirde "biz grev hakkını hemen vereme-

İnşaat işçileri

Sanayi hamlemiz dururmuş !

Kapaktaki Politikacı

Mümtaz Tarhan

Biraz topluca vücuduna rağmen sportmen bir görünüşe sahip olan bir Ankara milletvekilinin ismi 1954 Mayısından sonra bilhassa hükümetin kurulmasına tekaddüm eden günlerde veya münhal bir bakanlığa tayin yapılacağı sıralarda daha sık işitilmeye başlanmıştı. Mümtaz Tarhan ismindeki bu milletvekilinin bakanlığı, hiç te itirazla karşılanmamakla beraber, bir türlü tahakkuk etmiyordu. Nihayet 9 Aralık 1955 te Menderesin teşkilinde en fazla güçlük çektiği dördüncü kabinesi açıklandığı zaman Mümtaz Tarhanın Çalışma Bakanlığına getirildiği öğrenildi.

Mümtaz Tarhan bundan 49 yıl önce İstanbulda doğmuştu. Tahsilini de orada yaptı. İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra memuriyet hayatına girdi. Kısa zamanda memuriyet, hayatında ulaşılabilecek en yüksek mevkileri ehliyetle işgal etti. İlk memuriyeti Maliye Kanunlar müdürlüğü oldu. Sonra İstanbul irat ve Servet müdürlüğünde bolundu. Buradan İzmir Defterdarlığına tayin edildi. Sonra Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne getirildi. 1954 yılının mayıs ayında D. P. listesinden Ankara milletvekili seçilmezden önce Sayıştay Başkanı olan Mümtaz Tarhan memuriyet hayatında kabuğuna çekilip kalmamış, bilhassa ilmi ve kültürel sahada faydalı çatılmalarda bulunmuştur. Beş yıldan beri Türk Eğitim Derneğinin Genel Başkanı olan Mümtaz Tarhan, Maarif Kolejinde yurt bilgisi dersleri vermektedir. İstanbul Üniversitesi İdari İlimler Enstitüsü ile Siyasal Bilgiler Fakültesi Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü azası olarak ilmi çalışmalara katılan Çalışma Bakanı edebi sahada da bir hayli kalem tecrübesine sahiptir. Bilhassa kaside tarzında temayüz ederek, "Milli Şef " in övülmesinin adet olduğu devirde o işi bir parmak daha ileriye götürerek İnönünün doğduğu eve bile kasideler kaleme almıştır. Basılmış eserleri arasında yer alan bunlar "zamanın modası"nı gayet iyi aksettiren örnekler olarak sık sık muharriri ile birlikte bahis mevzuu edilmeye değecek kıymettedir.

Çalışma Bakanlığının ilk aylarında mensup olduğu partinin programında açıkça ifade edilen bir hususun zıddını mensup olduğu hükümetin politikası olarak müdafaa etmek o hususu gerçekleştirmemek için bin dereden su getirmek gibi bir talihsizlikle karşılaşan Mümtaz Tarhanı önümüzdeki günlerde daha mühim imtihanlar beklemektedir.

yiz" diyor. D.P. liderleri ise "biz size derhal grev hakkı vereceğiz" diyorlar. İşçi memnun! Reyini D. P. ye veriyor. Aradan alta yıl geçmiştir. D. P. hükümetinin Çalışma Bakanı Meclis kürsüsünde, D.P. liderlerinin altı yıl önceki vaadlerini inkar ediyor. İşçiler bekleye dursunlar...

İnönü böylece siyasi hayatın cilvelerine bir güzel misal verdikten sonra, sözü tekrar tartışmaların sıklet merkezim teşkil eden Sendikalar Birliği ziyaretine getirdi.- "Oradaki masum insanlar mahkemelere giderlerse, artık bunun mesuliyeti benim olmıyacaktır. Şayet böyle bir hareket varsa, lütfen vazgeçmelerini dilerim. Onlar masumdurlar. Hakikatleri, meseleleri biliyorlar, yürütmek istiyorlar." C.H.P. Genel Başkanı böylece Birlik merkezindeki yardım vaadlerini Meclis kürsüsünde yerine getirerek sabaha karşı konuşmasını bitirdi.

Çalışma Bakaranın, konferans gündeminde Kıbrıs meselesi olduğu için işçilerin Milletlerarası Federasyona katılmasına izin verilmediğini açıklaması ile Çalışma bütçesi üzerindeki politik tartışmalar bitmiş oluyordu. Muhalefet adamakıllı ağır basmış, iktidar hiç bir mesele üzerinde tatminkâr bir cevap verememişti.

İleri demokrasilerde grev yoktur

Bütçe müzakerelerinden sonra, işçi meseleleri günün konusu olmakta devam etmektedir. Bunun da ağırlık noktasını "grev hakkı" teşkil ediyor. Fakat hiç şüphe yok ki bu konuda en garip fikir son günlerde bir ekonomi profesörü tarafından beyan edilmiştir. Ankara Hukuk Fakültesi İktisat hocası Mahmut Koloğlu 6 mart günü birinci sınıf talebelerinin Ur sualine cevaben tunları söylüyordu: "İşçiye grev hakkı tanımak hükümetin aczini ifade eder. Mademki grevin sonunda anlaşma vardır, grev ilân edilmeden anlaşmaya varılmalıdır. Grev işçiye refah değil, işçiyle birlikte memlekete de kötülük getirir... Grev ilan eden işçi ne olur? Evvelâ bir kaç gün gündeliğinden olur, sonra yine işbaşı yapar. İstediği şayet zam ise, bu da patronların kesesinden değil, milletin sırtından çıkar. Çünkü patronlar fiatlara zam yaparlar. İleri demokrasilerde grev zaten yoktur, kuvvetli hükümetler bundan kaçınırlar.." Bu izahat üzerine talebeler profesöre, "ileri demokrasi diye bilinen İngiltere, Amerika Fransa gibi memleketlerde neden greve müsaade edildiği"ni sormuşlar, Profesör Koloğlu "onlar ileri demokrasi değildir" cevabını vermiş, fakat ileri demokrasinin hangi memlekette olduğunu söylemeden sınıftan çıkmıştı.

Sendikalar arasında görüş ihtilafı mı?

C. H. P. Genel Başkanının İstanbul İşçi Sendikaları Birliğini ziyareti bazı işçi teşekkülleri tarafından tasvib edilmemişti. Ankara İşçi Sendikaları Birliği, Türkiye Yapı İşçileri Federasyonu Başkanları ile Sakarya Eskişehir İşçi Sendikaları Genel Sekreteri hafta içinde yaptıkları bir basın toplantısında İstanbul Sendikalar Birliğinin siyasî parti liderleriyle temasının işçilerin menfaatlerine aykırı olduğunu bildirmişlerdi. Bu görüşe mukabil, bir gazetenin "İstanbul Sendikalar Birliğinde siyasi ihtilâf çıktı" haberi üzerine Birlik Genel Sekreterinin yaptığı açıklamaya göre, siyasi parti liderlerinin Birliğe davet edilmesi idare heyeti tarafından işçilerin menfaatleri bakımından faydalı görülerek kararlaştırılmıştı. Bundan maksat işçi meselelerinin partiler üstü bir mesele olarak ele alınıp bugünkü ihtiyaçlara cevap verecek şekilde halledilmesiydi. Bu harekette en ufak bir siyasi gaye güdülmediği gibi herhangi bir siyasi partinin tesiri altında da kalınmış değildir. Ortada Sendikalar Kanununun, sendikaların siyasetle iştigal etmiyeceğine dair 5 inci maddesine uymayan bir hareket de yoktu.

Bir maden işçisi

Grev madeni peşinde

200 e yakın sendikanın bağlı bulunduğu ve 160.000 e yakın işçiyi ihata eden Türk-İş Konfederasyonu bu konuda henüz bir açıklamada bulunmamıştır.

Sendikaların görüşü

Bütçe müzakerelerinde Çalışma bakanı Mümtaz Tarhan tarafından açıklanan görüşe mukabil, ' sendikacılarımızın kanaatini şöyle hulâsa etmek mümkündür: "Sendikaların bünyesindeki maddi ve manevi kifayetsizlikler grev hakkının geciktirilmesini değil bir an önce tanınmasını icab ettirir. Esasen sendikacılığın grev hakkından ayrı mütalaa edilmesine de imkân yoktur. Türk işçisi bu hak kendisine verildiği takdirde bunu milli menfaatlere uygun olarak kullanacak olgunluktadır. Sendikacılığımızın ileri gidememesinin tek sebebi, on yıldan beri grev hakkının tanınmamış olmasıdır. İşçilerin büyük ekseriyetinin sendikalar dışında bulunması mani bir sebep teşkil etmemelidir. Önce prensip olarak grevi kabul etmek, hakkın istimalinin işçiye mi, sendikalara mı, birliklere mi tanınacağını bir kanun mevzuu olarak ayrıca ele almak lâzımdır."

Geriye gidiş mi?

İşçiler, sendikacılar, muhalefet partileri, bacın grev hakkım savuna dursunlar, hükümetin yeni bir kararı ile sanayi yerlerinde çalışan işçilerin hafta tatilleri kaldırılıverdi. Bu suretle işçi en tabii haklarından birini daha kaybetmiş oluyordu. Halbuki o,. son günlerde işçi meselelerinin işçi davalarının işçi haklarının memleket Ölçüsünde ele alınması, tartışma konusu olması karşısında ne tatlı hayallere dalmıştı.

Bu arada D. P. nin meşhur milletvekili Ahmed Gürkan bir tadille ortaya çıkıverdi: Grev hakkı şimdilik yalnız gazetelerde çalışanlara verilmeliydi. Ahmed Gürkanın ne demek istediğim anlamayacak yoktu. Kıymetli milletvekiline göre işçileri grev mevzuunda gazeteler kışkırtıyordu. Gazete işçilerine grev hakkı verilsin de, gazete sahipleri günlerini görsünler!.

Hey yarabbi! Efendim nerede, Ahmed Gürkan nerede.. ve hatta Mümtaz Tarhan nerede?.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Naboland davası ilamında harç **pulları**
Maşaallah !

Maliye

23 metrelik pul

İktidarımız memleket çapında rekorlar kırmış olmakla övünürken dünya çapında da bir rekor elde etmiş olmamız maalesef gazetelerin gözünden kaçmıştır. Bu, tabir caizse "pul uzunluğu" rekorudur. Hakikaten Dumlupınar-Naboland davasının safhalarından birine ait ilâmın pul sayfaları tam 23 metre uzunluğundadır. Adalet tarihinde bundan daha uzun pul sayfası bulunup bulunmadığı bilinmemektedir. Bahis mevzuu 23 metrelik sayfalarda tam 242.834,40 liralık pul vardır. Bunların adedi 9724 tür. Miktarı 10 bine pek yakın olan bu pulların 23 metrelik sayfalar üzerinde iptali kimbilir ne kadar zaman ye ne kadar emek yemiştir! Böylece de milletlerarası bir davaya ait kazai bir vesikaya 23 metre uzunluğunda bir malî kuyruk eklenmiştir.

Hadise pullama sistemimizin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Zira 10 bin pullu' ilâmın garabeti elbette ki hiç kimsenin gözünden kaçmaz. Acaba böyle hususî bir vaziyet karşısında ilâmın altına gerekli şerh vererek 242.834,40 lirayı kabul edecek bir Maliye dairesi yok mudur? Belki; Damga kanunundan bahsedilecektir. Ama pul sistemi dünyanın her tarafında muameleleri kolaylaştırmak için kullanılmaktadır. Güçleştirmek için değil. Her halde bu sistem bunca emekler sarfederek ilamları tamamiyle gülünç hale koymak maksadıyla icad edilmemiştir!

Dış Ticaret

Türkiye-Japonya münasebetleri

Geçen hafta içinde Türkiye ile Japonya arasındaki ticaret ve ödeme anlaşmalarına ekli mal listelerinin süresi 31 Temmuz 1956 tarihine kadar uzatıldı. Diğer taraftan, Türkiye ile ticareti 6 Japon firmasına inhisar ettirmek esasına dayanan Japon sisteminin, heyetimizce gösterilen ısrar üzerine, ortadan kaldırıldığı, bundan böyle bütün Japon firmalarının Türkiye ile ithalât ve ihracat ticaretine iştirak edebileceği de kararlaştırıldı.

Bahsi geçen 6 firma inhisarı kaldırılmış olabilir. Fakat bu inhisarı doğurmuş olan iktisadî sebepler - iki memleket arasındaki fiat ahenksizliği - hala mevcuttur. Böyle olunca, anlaşmanın bu sefer iyi yürüyeceği hakkında ümide kapılmak yersiz olur. Meğer ki başkaca hükümler veya tedbirler derpiş edilmiş olsun.

Bu inhisar şöyle doğmuştu: Japonya ile ticaretimizin baş maddesi pamuktur. Pamuğumuzun fiatı ise dünya seviyesinin üstündedir. Japonya bizden pahalı pamuk alınca, karşılığında vereceği malların fiatlarını da ayni ölçüde artırmağa mecburdur. Bu fiat farkını yüzlerce Japon ihracatçısının serbestçe yapacağı ihracat üzerine ölçülü bir surette dağıtmak mümkün değildir. O halde, pamuğu mahdut adette Japon firması alacak, ihracata zammolunacak fiat farkını da ayni firmalar tayin edeceklerdir. İşte son verildiği bildirilen muayyen firmalar inhisarının mahiyeti bundan ibarettir.

Pamuğumuzun fiatı yine yüksektir. Japonyanın pahalı alıp ucuz şatmıyacaği da muhakkaktır. Demek ki mesele olduğu gibi durmaktadır. Anlaşmanın sair hükümleri malûm olmadığına göre şu iki hal sureti hatıra gelmektedir:

1 — Verilen haberde, Japonya'dan ihracat proforma faturalarının bu memleket Ticaret Bakanlığınca numaralanması (vizesi) şartından bahsediliyor. Mümkündür ki bu bakanlık Türkiyeye yapılacak ihracatın fiatlarını kontrol edecek, pamuk zararını karşılıyacak zamları tanzim edecektir. Fakat bu sistemde taraflardan birisinin zarar etmemesi için doğru ölçüyü bulmak zordur.

2 —'Yahut da, Fransız satışında

Sıkıntılarımız

1952 ortalarından beri içinde bulunduğumuz dış ticaret ve dış tediyeler buhranı ile ilgili birkaç tedbirin alındığını memnunlukla müşahade ettik. Maliye Bakanı'nın Büdçe Koniısyonu'nda yeni bir politikanın esaslarına dair yaptığı beyanattan sonra, nazarlar Ekonomi ve Ticaret Bakanı üzerinde toplanmıştı. Bakan, büdçe müzakereleri esnasında çok kısa konuştu. Bu kısacık fakat dertli ve samimî nutkunda, dövizin tahsisi ile transferi safhalarını birleştirmek yoluna girildiğini sade bir lisanla beyan ediyordu. Bu, büyük bir şeydir. Bu, iç ve dış piyasalara güven verecek dürüst bir politikanın ilk adımı olabilir. Bu alanda, iki bakanın müşlar daha aldıkları anlaşılmaktadır. terek bir anlayışla bir takım karar- Bunlar incelenmeğe, bilinmeğe değer şeylerdir. Eğer bugünkü buhrana hangi yollardan geldiğimizi ve çekilen sıkıntıları hatırlarsak, bu tedbirleri daha iyi anlamak ve takdir etmek mümkün olur.

İhracatımız ithalat ihtiyaçlarımızın kısaltılmış şekline dahi yetmiyor. Bunun bünyevi sebepleri var: ihracatımızın başlıca kalemleri, dış piyasaların alış kapasitesine nazaran, çabuk ve büyük bir genişleme imkânından mahrumdur. Bu mesele, Türk ekonomisinin umumî kalkınmasına muvazi olarak ve zaman içinde halledilebilir. İhracatımızın, bir de, hükümet sanatına taallûk eden zafiyetleri vardır: umumi fiat yükselmesi neticesinde ihracat maddelerimizin de maliyet ve satış fiatları artmakta ve bu fiatlarla sürümü gittikçe zorlaşmaktadır. Nitekim üzüm, incir, fındık, tütün ve pamuk ihracına prim verilmesi zaruretinde kalınmıştır. Bu

olduğu gibi, hükümet Japonya'ya pamuk ihracını - zarar kabul ederek - Tariş'e veya Çukobirlik'e yaptıracaktır. Bu takdirde Japonya'dan gelecek mallar fiatının dünya seviyesine uygun olmasına dikkat etmek bizim vazifemiz olmak gerekir.

Maliyetlerimize bakış

Japonyayla varılan anlaşma Hatlarımız üzerine bir kere daha eğilmeyi gerektirmektedir. Maliyetlerimizin umumiyetle dünya seviyesinin üstünde bulunduğu açık bir hakikattir. Halbuki el emeği bizde, başka memleketlerdeki kadar da yüksek değildir. O halde sebebi başka yerlerde aramak gerekmektedir. Sebeplerin başında rasyonalizasyon yapamamış olmamız gelmektedir. Bu, bizim ezeli derdimizdir. Zira fiatlarımız daima dünya fiatlarının üstünde olmuştur. Son senelerde memleket içinde hüküm sürmeye başlayan enflasyon da dış ticaretimiz üzerinde elbette ki zararlı tesirler icra etmektedir.

Bizim gibi tediye, muvazenesi hemen sadece ticaret muvazenesi demek olan memleketlerde fiatların dış piyasa fiatlarının üstünde bulunması esaslı bir handikaptır ve karşılıklı anlaşmalarda mutlaka tavizler vermemizi gerektirmektedir. Karşılıklı taviz verilmeğe başlandı mı o zaman da sanayi memleketleri daima ziraat memleketlerinden avantajlı duruma geçerler. Öyle ki bazen fazla ihracat yapmak hazineyi fazla zarara sokmak manası alır ki gidişin o istikamette olduğunu görmemek imkansızdır.

Dahili fiatlarımızın dünya fiatlarından yüksek olmasında hükümetin bazı politik mülâhazalarının da tesirini hissetmemek imkânsızdır. Başlıca ihraç mallarımızdan biri olan buğdayın maliyet fiatı ile ihraç fiatı arasındaki farklar, Toprak Mahsuller Ofisinin ziyam olarak neticede hazineye yüklenmektedir. Keza gene ehemmiyetli bir ihraç metaımız bulunan pamuğun da dünya fiatları ile ihracı halinde ortaya çıkan farklar Tariş, ve Cukobirlik'in zarar olarak aynı kapıya devredilmektedir. Esasen bozuk olan tediye muvazenemizde) mallarımızın dünya fiatlarına nazaran yüksek seviyede bulunmaları sebebiyle ancak böyle "pirim" ler vererek ihraç imkânı bulmamızın ne büyük bir handikap teşkil ettiği ortadadır.

Madenlerimize gelince bilhassa krom ve bakırı dünya fiatları ile ihraç etmemiz mümkün olmaktadır. Yalnız bunda da mallarımızın kalitesinin düşüklüğü ihracat imkânlarımızın sahasını daraltmaktadır.

ve Ümitlerimiz

Cahit ZAMANGİL

mesele önümüzdeki yıllarda daha çok dikkati çekecektir.

Demek biz, ihracatı esasen kıt ve bazı yıllar daha da azalabilen bir memleket olarak, İthalat ve dış ödeme taahhütlerinde ölçülü ve programlı olmağa mecbur bir memleketiz. İstihlak maddeleri ve iktisadî cihazlarıma vasıtaları sağlamak hususunda başvuracağımız diğer kaynakların da hudutları vardır (Amerikan yardımı, uzun vadeli dış istikrazlar, kısa vadeli ticarî krediler gibi). Bu kaynakları ihracatımıza eklediğimiz zaman, yekûn bizim dış Ödeme kapasitemizi gösterir. Bu haddi aşmamak lâzımdır. Eğer aşılırsa, ithalat be-. deUeri ödenmez ve dış tediye taahhütleri infaz edilmez olur. İşte biz, 1952 ortalarından beri bu duruma düşmüş bulunuyoruz: aldığımız, hattâ istihlâk ettiğimiz malların bedelini ödeyemedik; devamlı surette kısa vadelerle borçlandık; hariçten gelmiş akreditif ve teminat dolarlarını sarfederek, iadesi lazımgeldiğinde, bu emanet dövizlerin sahiplerini haksız olarak bekleme sırasına koyduk; Ticaret Bakanlığı memlekete gayet pahalıya malolan kredili ithalât arkasında koşmağa mecbur oldu; bu kredili ithalât taksitlerinin de zamanında ödenmediği görüldü; nihayet, zaruretler bu Bakanlığı kredili ithalata mal garantisi vermeğe kadar götürdü: eğer kredi vadesinde ödenemezse mal olarak ödeme taahhüdü almıyordu. Bu, borç alırken vadede ödememek ihtimalini peşinen derpiş etmek demekti. Bu çeşit muamelelere bir' ticarethanenin dahi itibarı dayanmaz.

Bu esnada, resmî nutuklar ortada hiç bir fevkalâdelik bulunmadığına İçeriyi ve dışarıyı inandırmağa uğraşıyordu. Maalesef, hükümet memleketi samimiyetle durumdan haberdar ederek ondan yardım ve fedakârlık istemek yolunu tutmadı. Halbuki, erkenden, durumu ortaya koyup tedbir almak, alacaklı devletleri müzakereye çağırmak, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'na vaziyeti açıkça anlatarak teşkilât statüsünün bu gibi hallere mahsus hükümlerini harekete getirmek için ne maniimiz vardı?.

Tabii, durumu normal görünce, tedbir almak ve almanı kabul ettirmek için muhit hasıl olmaz. Nitekim, yıllardan beri, tahripkar bir tahsis - transfer ayrılığı gibi görülmemiş usûllerin veya usulsüzlüklerin içinde bocalayıp duruyoruz. Ticaret Bakanlığı, şu veya bu maddeye döviz tahsis ettiğini ilân eder, fakat Merkez Bankasına giden ithalatçı bu muhassas dövizi bulamaz, "transfer yok" cevabını alır. Bu, mevcut olmıyan bir şeyin tahsis edilmesi, karşılıksız çek çekilmesi demek değil midir? Bu bir devlet muamelesi midir? Tek fren Merkez Bankası olabilirdi. Maalesef, daha başlangıçta banka bu mukavemeti gösteremedi; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Anonim Şirketi, infaz edemiyeceğini bildiği bu çeşit tediye emirlerini kabule razı olduğu andan itibaren, artık döviz işlerinin çığırından çıkması mukadderdi: böyle de oldu.

Bu vakaların acılığını duyanlar, ümit verici her hareketi, belirtmekten zevk alırlar. 28 Aralık 1955 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 4/6328 sayılı bir Kararname Maliye ve Ticaret Bakanlığına şu vazifeleri veriyor:

1. Bilumum döviz gelirleri ile giderlerinin yıllık tahminlerini yapmak;
2. Yapılacak döviz tahsislerini, kredili ithalatı, bir ay içinde Merkez.Baıkası'nda icra edilecek transferleri tesbit etmek.

1950 yılında da bîr Döviz Komitesi kurulmuştu. Komite, umumî iktisadi politikanın düzensizlikleri içinde idari ve manevi kıymetini kaybede ede bir gün yerini tek başına Başbakanlık Müsteşarı'na terketmişti. Temenni edelim ki yeni kararname ciddî bir telâkkiye mazhar olsun.

Görevli iki Bakanın bu alanda aldıkları ilk karar ümit vericidir; bundan böyle, Merkez Bankasına ancak ödeyebileceği kadar tahsis emri göndermeğe dikkat edecekleri anlaşılmaktadır. Filhakika, 11 Ocak tarihli resmî gazetede Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının muhtelif memleketlere muhtelif mallar için yapığı döviz tahsislerine dair yayınlanan mutat tebliğlerinden birisinde, çoktan beri mutat olmaktan - çıkmış bir özellik dikkati çekmektedir. Bu tebliğde, sadece "tahsis" yapmakla, kalınmıyor, "tahsis ve transfer" bir arada veriliyor. Demek ki bu tahsisleri alan ithalatçıya Merkez Bankası nihayet bir, ay içinde transferi' de temin edecektir. Bu teşebbüs normal usullere dönüşün ilk adımları olmak istadını taşıyor. İlgili bakanlara bu yoldaki gayretlerinde yürekten başarı dileriz. Fakat unutmıyalım ki, bu gibi teknik tedbirler düzenli bir umumi iktisadi politika içinde yer aldığı müddetçe kıymet ifade eder. İktisadi düzenimizin bozulmasında âmil olan bugünkü hükümet nihayet iktisadî bir disiplin içine girmeğe razı ve muktedir olabilecek midir? İşte mesele buradadır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kıbrıs

Tedbir mi, tedbirsizlik mi?

Bundan aşağı yukarı üç sene evvel, 1953 yasında, Fas Sultanı Muhammedi bin Yusuf'un Fastaki bağımsızlık cereyanlarının öncülüğünü ve koruyuculuğunu yaptığı iddiasiyle Madagaskara sürülmek üzere olduğu günlerde, Fas milliyetçilerinin Sultanlarına pek o kadar bağlı oldukları söylenemezdi. Ancak Sultanın Madagaskara, sürülmesinden, yani 1953 Ağustosundan sonradır ki Fas milliyetçileri Bin Yusufa bağlanmışlar, onu sömürücülerin gadrına uğramış bir milli kahraman olarak görmüşler ve efsaneleştirmişlerdi. Sürgüne yollanan Sultan, onların nazarlarında bağımsızlıklarının canlı timsaliydi. Eğer Fransa bu yanlış adımı atmasaydı Fas milliyetçilerini iyi veya kötü bir otonomi ile avutmak mümkün olurdu. Ancak Fransa bu yanlış adımı atmış, Faslılar bağımsızlık yolunda bir de milli kahraman bulmuşlardı. Artık onları kimse durduramazdı.

İşte geçen haftanın sonlarına doğru, İngiltere de Kıbrısta buna benzer bir yanlış adım attı. Şimdiye kadar hiçbir resmî sıfatı olmadığı halde, kâh Kıbrıs halkım temsil ettiğini söyliyerek, kah Yunan hükümetinin görüşünü açıkladığım iddia ederek ileri geri konuşan Makarioa'u, hem de Müstemlekeler Bakanına muhatap olarak kabul ettikten sonra, nerede olduğu bilinmeyen bir adaya sürdü. Geçen cuma sabahı, Makarios, Yunan idarecileriyle görüşmek üzere Atina'ya gidecekti. Kıbrıs hava alanına bu niyetle gelen Başpapaz orada tevkif edilmiş ve ne olduğunu anlamadan soluğu sürgünde almıştır. Atina seyahatinde Makariosa refakat etmesi düşünülen diğer Uç papaz da şimdi Makariosla beraber Hint denizindeki sayısız adalardan birinde günah çıkartmakla meşgul bulunuyorlar.

Kıbrıs Genel Valisi Sir John Hardingin Makariosun tevkif ve sürgününden sonra yayınladığı tebliğde de belirttiği gibi, Başpapazın, son seneler içinde Kıbrısta cereyan eden tedhiş hareketlerinde parmağı ve küçümsenemez payı olduğunda şüphe yoktu. Makarios Kıbrıs piskoposu olduktan sonra adadaki Yunanistana bağlanma cereyanları birden gelişmiş, tedhiş hareketleri önüne geçilemez bir hal almış ve işler çığırından çıkmıştı. İngiliz valisinin tebliğinden anlaşıldığına göre Makarios'un Kıbrıs tedhiş teşkilâtı (EOKA) ile işbirliği yaptığını gösteren kuvvetli deliller mevcuttu. Hattâ sonradan bu işbirliği o kadar sıkı bir hale gelmiş ve Başpapaz, sakalı o derece tedhişçilere kaptırmıştı ki, bunların faaliyetini önlemesi istendiği zaman buna yanaşmamış ve bu yüzden İngiliz Müstemlekeler Bakanı Lennox Boyd'a tedhiş hareketlerinin kesileceğine dair teminat verememişti. Bu, tebliğde de işaret edildiği gibi, her türlü anlaşma ümitlerini suya düşürüyordu.

Bütün bunlar doğruydu. Makariosun geçimsiz ve uzlaşılmaz bir adam olduğu da doğruydu. Ancak, diğer yandan bütün bu hususların senelerden beri bilinmekte olduğu da ortadaydı. Yanlış olan İngilterenin şimdiye kadar beklemesi, üstelik Baş papazı kendi eliyle Kıbrıs halkının temsilciliğine yükseltmesiydi. Ekim 1950 den bu yana bu, Makariosun Kıbrıs piskoposu olduğu tarihtir - çıkan her karışıklıkta Makariosun parmağı, atılan her adımda Makariosun desteği olduğu biliniyordu. İngiltere bu tedbiri o zaman almalıydı. Yoksa bu papazı lâyık olmadığı mevkilere getirip, onu itidal unsuru ilan ve Kıbrıs Rumlarının sözcüsü olarak kabul ettikten sonra değil...

Sir Harding *ve* Makarios
Bir vakitler pek dosttular

Ancak o günlerde İngilterenin Orta Doğudaki durumu bu günkü kadar zayıf değildi. İngiltere bu durumunun ne kadar zayıf ve pamuk ipliğine bağlı olduğunu son Ürdün hâdisesinden sonra anlamış ve Başpapazı şımarttığına ancak o zaman pişman olmuştu. Ürdün hadiseleri, İngiltereye, Orta Doğudaki çıkarlarını korumak istiyorsa her ne bahasına olursa olsun Kıbrısta kalması gerektiğini anlatmış, İngiltere ancak bu hadiseler üzerine ayılmıştı. Piskoposu susturmak gerekiyordu. Yoksa ada elden gidecekti. Orta Doğudaki menfaatlerinin korunduğu müddetçe adanın elden çıkmasına aldırmayan, Türk azınlığının feryatlarım vaktinde dinleyip de tedbir almaya tenezzül bile etmeyen İngiltere, şimdi tepeden tırnağa hassasiyet kesilmişti. İşte sonucu: Başpapaz sürgüne, işin sorumu da Yunanistan ile Türkiyenin üzerine.

Bu, son günlerde kör yürüyüşünü andıran İngiliz siyasetinin yapabileceği en büyük gaf oluyordu. Bir kere şimdiye kadar hakkında hiçbir kanuni takibata gitmediği Makarioa'u birden sürgüne yollamakla Kıbrıs Rumlarının eline arayıp da bulamadıkları bir silâh veriyordu: Meşru bir sebep ve milli bir kahraman! Sonra Orta Doğu barış ve güvenliğini gölrumunu büsbütün nazikleştiriyordu. Eğer gerçekleri olduğu gibi söylese, "Kıbrıs benim Orta Doğuda kalan tek dayanak noktamdır" dese Türk ve Yunan münasebetlerinin büsbütün gerginleşmesine mani olabilirdi. Ama böyle yapacağına Türk ve Yunan görüş ayrılıklarını öne sürerek kendini temize çıkarmak . istiyor ve bunun Orta Doğunun barış ve güvenliğini gölgeliyeceğini hatırına bile getirmiyordu. Bu, takip edilmemesi gereken bir siyasetti.

İngiltere, şu günlerde, gerek Kıbrısta, gerek Orta Doğuda seneler senesi takip ettiği yanlış bir siyasetin meyvalarını derliyor. Bunun ise dostlardan çok düşmanları memnun ede-. ceğinde şüphe yoktur.

Orta Doğu

Kayan bir ayak

Geçen haftalar içinde cereyan eden bazı hadiseler sonunda, bütün dünyanın dikkat nazarları bir kere daha Orta Doğu üzerine çevrilmiş bulunuyor. Bu hadiselerden, Orta Doğunun yeni ve çok önemli hadiselere gebe olduğu anlaşılmıştır. Gene öyle anlaşılıyor ki, bu hadiselerden çoğunun doğumu, günün doğuşundan da yakındır.

Gelişen dünya hadiselerinin hemen hepsi, birbirlerine, bir zincirin halkaları gibi sıkı bağlarla bağlıdır. Bu bakımdan, Orta Doğu hadiselerini, diğer dünya hadiselerinden ayırarak kendi başlarına incelemek düşünülemez. Bunlar kaynaklarım, dünyanın hangi bölgesinde doğarlarsa doğsunlar, cihan politikasından alır, bu politika konjonktürü içinde gelişirler. Birleşik Amerikanın Orta Doğu politikası bütün Amerikan dış politikasının ayrılmaz bir parçası, İngilterenin Orta Doğu politikası ise bütün İngiliz dış siyasetinin vazgeçilmez temelidir. İşte şu günlerde, Orta Doğuda, İngiliz dış siyasetinin bu temeli sallanmaktadır. Sallantılar devam ettiği takdirde, Majeste Kraliçenin dış politikasının bu vazgeçilmez temelinin kökünden yıkılması, yıkılırken peşisıra Orta Doğunun huzur ve güvenliğini de sürüklemesi işten bile değildir.

Hadiselerin kaynağı

İngilterenin Orta Doğu devletleri üzerinde, Hint yolunun büyük bir stratejik ve ticari önem arzettiği günlerde başlayan ilgisi, dünya siyaset muvazenesinin Avrupa dışında kurulduğu devrede çok daha artmıştı. Arap yarımadasının petrol kaynakları bakımından zenginliği de anlaşıldıktan sonra, bu ilgi, zaman zaman Arap devletlerinin iç işlerine karışmaya yaracak kadar ileri götürülmüş ve İngiliz dış politikası bu temel üzerine kurulmuştur. İngiltere, daha Birinci Cihan savaşından çıkarken Arap devletlerinden büyük bir kısmını himayesi altına almış bulunuyordu. İkinci,Cihan Savaşı içinde gelişen hadiseler, İngiltereyi, bu devletlerin hemen hepsine otonomi vermek zorunda bırakmıştır. Ancak İngiltere, o günden bu yana, Arap yarımadasında hiç olmazsa manevî nüfuzunu ve ekonomik çıkarlarını korumaya çalışıyordu. Bu nüfuz ve çıkarlar da sırasiyle Anglo-İranian Petrol Şirketinin tasfiyesi ile İranda, Süveyşin tahliyesi ile Mısırda ve nihayet Glubb Paşanın hudut dışı edilmesi ile Ürdünde tarihe karışmış ve İngiltere, şu günlerde, Orta Doğu üzerindeki bütün emellerinin suya düş tüğünü görmek talihsizliği ile karşı karşıya kalmıştır.

Gerçekleri görmede, hattâ sezmede eşi bulunmayan İngiliz devlet adamları, başlarına gelecekleri çok önceden kestirmişlerdi denilebilir. Anglo-İranian Petrol Şirketi meselesi, İngiliz hariciyesini, bundan senelerce önce dikkate davet etmiş, son Mısır darbesi ise uyanan Arap milliyetçiliğinin İngilizleri bu bölgede daha fazla barındıramıyacağını bütün açıkhğiyle göstermişti. Asırların verdiği bir tecrübeye ve diplomasi anlamında parlak başarılarla dolu bir geçmişe dayanan İngiliz devlet adamlarının bu gerçekleri görmemelerine imkan yoktu. Yalnız aynı devlet adamları, gerçekleri gördükleri halde, durunu düzeltmek isterken - belki de İngiliz diplomasi tarihinde ilk defa yanlış bir yol tutmuş bulunuyorlar. İşte Orta Doğuda son günlerde cereyan eden hadiseler kaynaklarım bu yanlış tutumdan almaktadırlar.

Kral Hüseyin

Ürdün Ürdünlülerindir

Birkarhelvası

İngilizlerin yanlış tutumu şöylece özetlenebilir: İngiltere Orta Doğudaki nüfuzunu devam ettirebilmek için Bağdat Paktı denilen ve içine Arap devletlerini alan bir pakt kurmayı düşünmüştür. Pakt, dünya güvenliğine hizmet edeceği düşüncesiyle, başlangıçta Birleşik Amerika tarafından da destekleniyordu. İngiltere, Irak ve Türkiye'nin de katılması ile bu Paktın ilk adımlarım attığı zaman Birleşik Amerikanın da kendilerine katılacağından şüphe etmiyordu. Ancak Birleşik Amerika, kısa zamanda, bir parça da kendi icadı olan bu kar helvasını beğenmez bir tavır takınmakta gecikmemiştir. Bunun sebebini anlamak güç değildir: Amerika, ilk önce, adımları henüz atılmaya başlanan Paktın diğer Arap devletlerinin hoşuna gitmediğini kavramış ve çekimser kalmıştır. Gerçekten, başta Mısır olmak üzere, Pakt dışında kalan diğer bazı Arap devletleri, bu İngiliz tertibinden hoşlanmamışlar, daha doğrusu bu pakta katılarak Rusyanın öfkesini çekmek istememişlerdir. Bu dev letler, iktisadî kalkınmalarında, Stalinin ölümünden sonra taktik değiştirerek Batılılarla iktisadi yardım yarışmasına girişen Sovyetlerden de pay koparmak ve ayrıca, Batılılardan temin edemedikleri silâhları demirperde gerisi devletlerden alarak yeni bir Arap - İsrail çatışmasına hazırlıklı girmek emelindeydiler. Amerika, Bağdat Paktına katılarak Arapları büsbütün Rusyanın kucağına atmak istememiştir.

Amerikayı Bağdat Paktının dışında tutan ikinci sebep ise İsrailin takındığı tavırdır. İsrail, hele Türkiye Cumhurbaşkanının Ürdünde yaptığı bir hatalı konuşmadan sonra, Paktın kendisine yöneltilmiş olduğunu ileri sürmüştü. Amerikada bulunan yahudiler Amerika hükümeti üzerinde büyük baskılar yapmışlar ve Birleşik Devletleri paktın dışında kalmaya zorlamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri, geçen aylar içinde olduğu gibi daha geçen hafta içinde de, yetkili ağızlardan, pakta katılmayı düşünmediğini defalarca açıklamış--tır. Bu açıklamalar pakt dışında kalan Arap devletlerine olduğu kadar İsraile de verilmiş bir teminattır,

Bağdat Paktını kurarken Arap devletleri üzerindeki nüfuzunu koruyabileceğini sanan İngiltere, bu paktın kurulmasının hem İsraili, hem de Arap devletlerini kuşkulandırdığım anlamadığı gibi, Paktın kurulmasından sonra da yanhş adımlar atmaya devam etmiştir. Bu adımların birincisi Türk Cumhurbaşkanının ağzından Ürdünde yapılan konuşma ise, sonuncusu Glubb Paşanın Ürdünden sınır dışı edilmesine varan baskılardır. Ürdünün Bağdat Paktına katılması için yapılan devamlı baskılar Ürdün halk efkarını galeyana getirmiş ve Ürdündeki İngiliz nüfuzunun son temsilcisi Glubb Paşayı bir sabah kendim sınır dışı edilmiş görüvermiştir. Aslında sınır dışı edilen Arap yarımadasında kalan son İngiliz nüfuz kırıntılarıdır.

Geçen hafta içinde gelen haberler, İngilterenin Orta Doğudaki yanlış tutumunun devam etmekte olduğunu gösteriyordu. İngiltere ne bahasına olursa olsun Orta Doğuda kalmaya çalışmaktadır. Ürdünden atıldıktan sonra Orta Doğudaki İngiliz menfaatlerini koruyabilecek tek üs olarak elinde Kıbrısı bulan İngiltere, şimdi de bu adada bir takım yanlış tedbirler almak yolunu tutmuştur.

Fas

Nihayet bağımsızlık

Bundan aşağı yukarı beş ay kadar önce, 6 Ekim 1955 te. Pariste Fasın geleceğini çok yakından ilgilendiren bir beyanname yayınlanmıştı. Beyanname, 1953 yılında sürüldüğü Madagaskar adasından tahtına dönen Fas Sultanı Muhammed bin Yusuf suf ile Faure hükümetinin Dışişleri Bakam M. Antoine Pinay'ın imzalarını taşıyor ve İkinci Cihan Savaşının bitiminden beri bağımsızlığı için uğraşan Fas'ın . nihayet bu özlenilen bağımsızlığa kavuşmak üzere olduğunu bildiriyordu. Beyannamede açıklandığına *güre,* Fransa Fasa bağımsızlık vermeyi kabul ediyordu. Ancak bu bağımsızlığın verilebilmesi için Fas Sultanı Muhammed bin Yusufun da bazı ye-

Bin Yusuf'un Rabat'ta karşılanışı
İstiklalin sembolü

nilikler yapmayı yüklenmesi gerekmişti. Bin Yusuf, Fas'ın mutlak bir krallıktan meşruti bir rejime geçebilmesi için gerekli tedbirleri alacak ve bu arada, ilk iş olarak, Fasa Fransaya sıkı işbirliği bağlariyle bağlı bağımsız bir devlet statüsü verebilmek için Fransız hükümetiyle görüşmelerde bulunacak bir Fas hükümeti kurulacaktı. Fasın bağımsızlığı, diğer devletlerin görüş ve oyları ne olursa olsun, bu iki hükümet arasında yapılacak başbaşa görüşmelerden sonra verilecekti.

Beyannamenin yayınlanması, gerçekten, Fas milliyetçileri için büyük bir başarı sayılabilirdi. Ancak bu başarıyı kazanmak sanıldığı kadar kolay olmamıştı. 30 Mart 1912 tarihli Fez anlaşması ile Fransanın himayesi altına giren Fas, zamanla Fransa tarafından bir sömürme sebebi şeklinde yorumlanan bu himayeyi silkip atabilmek için çok uğraşmıştı.. AKİS okuyucuları Fas milliyetçileri ile Fransızlar arasında geçen çeşitli kanlı hadiseleri, Fas meselesinin geçirdiği karışık safhaları bu sütunlarda takip etmiş bulunuyorlar. Kısaca tekrarlamak gerekirse denilebilir ki Fas meselesi başlıca üç safha içinde gelişmiştir. Bunlardan birincisi, İkinci Cihan savaşının sona ermesinden sonra her Kuzey Afrika memleketinde olduğu gibi Fasta da cereyan eden bağımsızlık isteme yollu hadiselerdir. Fransızlar, Faslıların bağımsızlık ideallerini canlandıran Fas Sultanı Muhammed bin Yusufu tahttan uzaklaştırarak bu hadiselerin önüne geçebileceklerini sanmışlardı. Bu yanlış düşünce yüzünden Fas Sultanı bin Yusufun 1953 Ağustosunda Madagaskara sürülerek yerine Muhammed bin Arafanın geçirilmesi üzerine Fas bağımsızlık hareketinin ilk safhası kapanmış ve 1955 Ağustosunda yapılacak Aix-les-Bains görüşmelerine kadar devam eden ikinci safhası açılmıştır. Bu ikinci safha Fransız - Fas çekişmesinin en kanlı ve en tüyler ürpertici safhasıdır.

1953 Ağustosundan 1955 Ağustosuna kadar süren bu iki sene içinde Faslı milliyetçiler bağımsızlıklariyle beraber eski Sultanlarım da istemeye başlamışlar ve bu yolda Fransızlar için olduğu kadar kendileri için de öldürücü bir mücadeleye girişmişlerdir. Fransızlar ancak o zaman hesaplarının yanlış çıktığını anlıyabilmişlerdir. Faslıların nazarında giriştikleri bağımsızlık hareketinin sembolü olan Bin Yusuf, Madagaskara sürüldükten sonra tam bir milli kahraman olup çkmış ve Fransa, 1955 Ağustosunda, Bin Yusufu Madagaskardan Fransaya getirtmek zorunu hissetmiştir. Bu dönüş, Fransız-Fas çekişmesinin üçüncü safhasını açmıştır.

Fransızlar, başlangıçta, Fransa'ya getirtilen Bin Yusuf'un Fas tahtına iadesini düşünmüyorlardı. Gerçi onun, . yerine oturtulan Bin Arafa Fas tahtından alınacaktı. Ancak Bin Arafadan boşalan taht Bin Yusuf a değil, Aix-les-Bains görüşmelerinde - bu görüşmeler Fas ileri gelenleri ile Faure kabinesinin beş bakanı arasında cereyan etmiştir. Kararlaştırıldığı gibi bir niyabet meclisine teslim edilecekti. Fakat,. görüşmeleri takip eden günlerde Merakeş Paşası El Glavi bu paşa da geçtiğimiz aylar içinde vefat etmiştir - tarafından verilen bir demeç durumu tamamen değiştirmiştir. İlk zamanlar açıkça Muhammed Bin Yusufa karşı cephe almış olan ve Sultanın uzaklaştırılması sırasında olduğu kadar ondan sonra cereyan eden hadiseler sırasında da Fransızlarla Bin Arafayı tutan El Glavi, bu beyanatında, Muhammed bin Yusufun Fas tahtına iade edilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. "Halkın sesi" ne uyarak konuştuğunu söyliyen Glavi'nin bu Jesti Bin Yusuf taraftarlarının durumunu kuvvetlendirmiş ve o sıralarda esasen kendi iç meselelerinin derdine düşmüş bulunan Fransa'yı bu olup-bitti karşısında ses çıkaramaz bir hale koymuştu. İşte 6 Ekim 1955 te Paris banliyölerinden birinde, Celle Saint-Cloud'da yayınlanan beyanname bu olup-bittiyi resmiyete döküyordu.

Celle Saint-Cloud beyannamesinin yayınlanmasından sonra Fasa dönen Bin Yusufun ilk işi bir Fas hükümeti kurmak olmuştur. Bu Fas hüku-, meti, geçen ayın ortalarından itibaren, Fransız hükümeti ile temasa geçmiş ve Fasın bağımsızlığı konusunda görüşmeler yapmağa başlamıştı. Bu başbaşa görüşmelerin ilk safhası geride bıraktığımız haftalar içinde sona ermiş bulunuyor. Yayınlanan yeni bir beyannameden anlaşıldığına göre Fas, bundan böyle, bağımsız bir devlettir. Bundan sonra Fransa ile Fas arasında yapılacak görüşmeler, birbirine altüst münasebetiyle bağlı iki devlet arasında değil, eşit ve bağımsız iki devlet arasında yapılan görüşmeler olacaktır. Fas milliyetçilerinin yllar boyunca gördükleri rüya nihayet gerçekleşmiştir.

Ancak Faslılarla, Fas meselesinin dördüncü bir safhası diyebileceğimiz ve Bin Yusufun Fasa dönmesinden bu yeni . beyannamenin yayınlandığı güne kadar uzanan yeni bir devre içinde böyle bir sonuca ulaşmaları da gene sanıldığı kadar kolay olmamıştır. Fransızlar, görüşmelerin başlarında, Fasın bağımsızlığım tanımadan önce, iki devlet arasında kurulması düşünülen sıkı işbirliği bağlarını tesbit etmek ve bağımsızlık meselesini ancak ondan sonra ele almak istiyorlardı. Faslılar ise önce bağımsızlıklarının tanınmasını istemişler, Fransa ile Fas arasında kurulması düşünülen sıkı işbirliği bağlarının ancak bu bağımsızlığın tanınmasından sonra bahis konusu edilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Mollet hükümeti, Faslıların bu taleplerini reddederek esasen Cezayir meselesi ile başı dertte olduğu bir devirde Faslılarla yapılan görüşmeleri de çıkmaza sokmak istememiştir. Görüşmelerin bundan sonraki safhasında Fas, hükümet

sözcüsünün de işaret ettiği gibi, Fransa ile aynı masa başında "bağımsız ve egemen" bir devlet olarak yer alacaktır.

Biten hafta sonunda yayınlanan beyannameye göre, Fransız ve Fas hükümetleri, Fası Fransanın himayesi altına sokan 30 Mart 1912 tarihli Faz anlaşmasının Fasın ilerleme yolunda attığı adımlar sonunda bugünkü duruma uymaz ve Fransız-Fas münasebetlerini düzenliyemez bir duruma geldiğini görerek, Fas bağımsızlığını ilâna karar vermiş bulunuyorlar. Bu bağımsızlığın tabiî sonucu olarak, Fas, millî bir ordu kuracak ve bundan böyle dış münasebetlerini kendi idare edecektir. Fransa Fasta bir temsilci bulundurmakla yetinecek ve bu temsilciye "Fransız Yüksek Komiseri" adı verilecektir. Fransız askerleri ise Fasta ancak milli Fas ordusu kurulun-

Fransız Meclisi
İki el bir baş *içindir*

Fransa ile Fas arasında varılan bu yeni anlaşma eski Fez anlaşmasını ortadan kaldırır bir mahiyet taşıdığından Fransız Meclisinin tasdikine arzedilecektir. Şimdi bütün gözler Fransız Meclisine çevrilmiş bulunuyor. Fransız Meclisi yeni anlaşmayı tasdike yanaşacak mıdır? Bir Fransız gazetesinin de belirttiği gibi, esasen daha geçen Skim ayında fiili olarak tanınan bir durumu görmezlikten gelmek, Fası yeniden anar» 9i ve karışıklık içine atmaktan başka bir işe yaramıyacaktır. Fransız Milli Meclisinin gerçekleri görerek bu anlaşmayı tasdik etmekten başka çıkar yolu, artık, kalmamıştır. Millî Meclis, öyle anlaşılıyor ki, Fastan sonra diğer Kuzey Afrika memleketlerine de bağımsızlık verilmesi gereken günlerin geldiğini görecektir.

Defileler

Rağbet gören bir defile

Geçen haftanın son iki günü, Atatürk Kız Enstitüsünde büyük bir faaliyet ve heyecan göze çarpıyordu. İki gün üst üste tertip edilen defilelerde, bilet ve davetiye sahiplerine yer temin etmek kolay birşey değildi. Nitekim aşağıdaki büyük antre, yukardaki geniş salon, aralıklar ve merdiven başı, erkan saatlerden itibaren, dolmuş ve taşmıştı. Fakat intizamı temine çalışsa öğretmenlerle, cansiperane gayretler sarfeden gayet nazik talebe kızlar herkesi memnun etmenin yolunu buldular.

Cumartesi günkü defile Eskişehir ve Gerze felâketzedeleri yararına tertip edilmişti. Seyirciler arasında çok şık hanımlar nazarı dikkati celbediyordu.

Defileden görünüş
Yerli mankenler

Defile hoş bîr müzik ve geceliklerin teşhiri ile başladı. Çok işli ağır sabahlıklar, gecelikler vardı fakat hafif, zarif olanlar, Manisa besinden yapılmış beyaz bir gecelik, bürümcek gibi bir kumaşla hazırlanmış bir sabahlık, pazenden sarı bir pijama, halkın daha çok alâkasını çekiyordu. Uzun, dökük saçlı genç bir kız, bu gece kıyafetlerini muvaffakiyetle teşhir etti.

Fakat en çok alkış toplıyan mankenler nefis şapkalar ve süslü entarilerle ortaya çıkan miniminiler oldu. Şirin jestlerle halkın önünde dönüyor, hiç utanmadan, gayet serbest dolaşıyorlardı.

Elbise ve tayyörlerin teshirine başlanırken salona giren kısa siyah saçlı, güzel hareketli ince kız defile-

Huy Canın Altındadır

Jale CANDAN

Duyduğumuza göre, Ankaralı bir çok hanım, birleşerek, memleket hesabına hayırlı bir teşebbüse geçmeye karar vermişler: yalnız yerli malı giyinmek ve giyimde her türlü israfı önliyecek tedbirler, kararlar almak.

Henüz tasarı halindeki bu proje konuşulurken hanımların arasında gayet hoş çatışmalar olmuş. Mesela üç sene müddetle hiç yeni birşey diktirmemek, eskilerle idare etmek projesi kuvvetli tepkiler yaratmış. Hanımların birisi isyan ederek, elindeki çantayı göstermiş:

"— Ben üç sene bu çantayı nasıl taşırım? Şimdiden demode olmaya başladı".

Bu sözler de, tabii gene isyanla karşılanmış ve hücuma uğramış demode de ne demekmiş.? Gaye israftan, kaprislerden kurtulmak değil miymiş?.

Başka bir hanım kürkü lüks addeden zihniyetten hoşlanmamış. Öyle ya, her sene çifter çifter mantolar yaptırmak mı, yoksa kolay kolay demode olmayan, eskimeyen, ısıtan, iyi bir kürk almak mı daha ekonomikmiş ?.

Doğrusu bu itirazlara kısmen hak vermemek imkânsızdır. Kadın yaradılış itibarile süsü sever. Bundan başka kadın, bugüne kadar, hayattaki muvaffakiyetini harici manzarası ile elde etmeye alışmıştır. Hiç birimiz inkar edemeyiz ki, bir salonda en çek alâkayı cezbeden kadın iyi giyinmiş, hoş ve güzel kadındır. Bugünkü güzellik telakkileri ise, giyim ka--am ile o kadar yakından alakalıdır ki "giyim ve moda" kadının can kurtaranı, en büyük dostu, ümidi ve maalesef, bazan de, gayesi olmuştur. İşte bunun içindir ki, kadının giyimi ile yapılacak mücadele en güç mücadelelerden biridir. Bu demek değildir ki giyim israfını önliyecek bir cemiyet kurulamaz ve bunun faydaları olmaz.

Öyle zannediyorum ki, bir zamanlar Zonguldaklı hanımlar dayanmayan ipek çoraba boykot etmişler ve uzun zaman dayanmışlardı. Bugün boykota bek eden nice giyim ve tuvalet malzemesi mevcut: mesela pahalılaştığı nispette uçucu olan şu tırnak cilaları. Ojesiz, fakat bakımlı bir el kadının şıklığını bozmaz, olsa olsa onun kesesini ve tırnaklarını dinlendirir.

Evet mücadele yapılabilir; yalnız çok sıkı tahditler, yasaklarla değil, bazı tedbirlerle, teşvik edici cazip buluşlarla mücadele yapılabilir. İsrafı önliyecek olan bu cemiyet karşımıza çok sert bir programla değil, reddedemiyeceğimiz tekliflerle çıkmalıdır.

Reddedilmiyecek teklif deyince aklıma ilk gelen şu olda: Kanılacak cemiyet, arasına birkaç fabrikatör de alsa. Neden obuasın? Fabrikatörlerin de* bizim kadar memleket menfaatlerine kıymet verdikleri muhakkaktır. Şimdi bir fabrikatör çıkar da, meselâ bizi şu "pahalı naylon" dan, "sarkan jerse"den iki günde akan "krep saten"den kurtaracak sağlam, cazip, mümkün mertebe elverişli bir çamaşırlık kumaş teklif ederse bu nu nasıl reddederiz?.

Cazip buluş deyince bir arkadaş şana teklif etti: Bu cemiyet sık sık kadınlarımızı ucuz giyinmeye teşvik eden defileler tertip edebilir. Meselâ ev kadınlarının arasında en ucuz, en güzel kıyafeti hazırhyan kadına bir mükafat verilebilir, bir müsabaka açılabilir. Kadınlar Birliğinin çok şirin, güzel lokali bu iş için birebirdir.

Giyim mütehassıslarına göre, alınacak tedbirler arasında en mühimi memlekette giyim bilgisi savaşı yapmak ve bu hususta zevk seviyesini yükseltmektir.

Hakikaten giyim israfını önlemek için yapılacak en mühim şey budur. Bir kadın demode olmuş bir çanta ile dolaşmak istemezse haklıdır ama üç senede demode olacak bir çantayı seçmiş olmakla kabahatlidir. Şık bir hanım tanırım; on senelik çantaları, beş senelik tayyörleri ile dolaşır. İyi seçilmiş modeller, eskiyinceye kadar kolay kolay demode olmazlar. Ama tabii iyi seçmek şarttır. Nedense biz ekseri değişik dediğimiz acaipliklere lüzumundan fazla heves ederiz.

Giyim bilgisi, muhakkak ki, kadını bir çok israflardan koruyacaktır. Hep düşünürüm sanat mekteplerimizde dikiş, nakış ve türlü marifetler öğretilir de, "giyim bilgisi" nerede ne ve nasıl giyinileceği öğretilmez. Az yapıp çok göster mek dururken neden hep çok yapıp az gösteririz?

Teşvik, bilhassa zengin ve şık giyinen kadınlarımızın böyle bir işe önavak olmaları ile kabildir.

Herhalde daha yapılacak birçok şeyler vardır ve cemiyeti kuracak elan kadınlarımız bunları düşünmüşlerdir. Onlar isterlerse bize çuval bile giydirirler; yalnız "çuval modası"nı çıkarabilmek lazımdır.

nin havasını birden değiştiriverdi. Elbisenin taktim edilişi, en az elbisenin güzelliği kadar mühimdi. Sonra, bu defilelerde en çok dikkat edilecek nokta, mankenlerin kıyafetlerine uygun şapka ve eldivenle dolaşmaları idi. Şapkasız, aksesuarsız bir tayyör ne kadar güzel dikilmiş olursa olsun birşey ifade etmiyordu.

İçi açık bir elbise seklinde yapılmış pembe aksesuarlı gri bir tayyör, bol ceket ve geniş yakalı bir krem rengi tayyör, prenses biçimi ajurlu bir elbise nazarı dikkati celbediyor ve alkış toplıyordu.

Defilenin en muvaffak olmuş kıyafetleri mantolardı. Zarif mankenin taktim ettiği bej tuveed manto aynı kumaştan yapılmış etekliği, portakal rengine bakan sveteri, aynı renk eldivenleri ve çantası ile büyük bir alâka çekiyordu. Deri çantanın sapları tuveed kumaştan yapılmıştı.

Ayrıca kürklü mavi bir manto, kırmızı bir redingot alkışa hak kazanıyordu.

Yaz kıyafetleri

Seyircilerin en çok özledikleri yaz kıyafetleri idi ve kırmızı beyaz puanlı gayet cici bir basma entari ortaya çıkınca, büyük bir sevinçle karşılandı ve birçok hanımlar, dize kadar düz prenses biçimi, dizden itibaren de büzgü ile bollaşan bu elbisenin modelini önlerindeki deftere çiziverdiler.

Bundan başka, çok bol etekli, dar bedenli, güzel düz gri bir elbise, gene geniş etekli beyaz pike bir elbise nazarı dikkati celbediyordu.

Üzeri yünle işlenmiş, soluk pembe bir organze elbise ise, herkesin hayranlığım ve merakım uyandırdı.

Gece kıyafetleri arasında beyaz hermin yakalı siyah kadife bir manto, beyaz tül bir tualet ve Sabrine filmindeki modelin kopyesi olan turuncu tül tualet hoşa gidiyordu.

Fakat defilenin en enteresan tarafı "gelinlik" bir elbise için bulunan pratik kullanış şekli idi. Defilenin en canlı mankenlerinden, siyah topuzlu genç kızın giyindiği bir beyaz kokteyl elbisesi, pul ve boncuk ile işli, kalçalara kadar vücudu saran, sonra bollaşan acık yakalı bir elbise idi. Birinci tur bitince manken gitti aynı elbisenin altına çok zengin bir beyaz tül etek ve başına kısa bir duvak ilâve ederek ikinci tura başladı. Gelinlik elbisenin, bir gece giyildikten sonra, dolapta kapanıp kalacağı devirler hakikaten çoktan geçmişti. Hem de her fırsatta, mesut bir günün hatırasını taşımak cidden hoş birşeydi.

Ucuzluk yaratan misafirler

Atatürk Kız Enstitüsündeki ikinci defile, merkezi İzmirde olan "Türk kumaşı ile güzel giyim Derneği" tarafından tertip edilmişti.

İşte bu defile, başlıbaşına bir hadise yarattı denebilir. Biz, Ankaralılar ucuz giyim çareleri ararken meğer İzmirli hanımlar bizim projelerimizi bizden evvel tahakkuk ettirmiş ve cidden muvaffak olmuşlardı.

Türk kumaşları akla gelmez şekillerde ve o kadar güzel, o kadar zevkle kullanılmıştı ki, bunların satılık oldukları ilan edilir edilmez defile salonunda bir kaynaşmadır, bir çekişmedir başladı. Herkes ilk talip olmak iddiasında idi. Nihayet "dernek mensupları" bütün taliplerin adını yazıp aralarında kura çekmeye karar verdiler. Bu adeta bir piyango olacaktı. Senelerden beri kulaklarımızın duymaya alışık olmadığı ucuz fiyatlar, birdenbire, nefis kıyafetlerin etiketlerinde karşımıza çıkıvermişti.

İnsan cidden kulaklarına inanamıyordu. Yerli güzel kumaşlardan, zengin kuplarla hazırlanmış hakikaten zevkli manto ve pardösülerin fiyatı 80 ila 140 lira arasında idi. Yerli tuveed tayyörler 58 liradan başlıyor: ve kabadayısı 75, 80 liraya yükseliyordu. Hele entariler, 18 lira 25 kuruştan nihayet 65 liraya çıkıyordu.

Allah *rahatlık versin*

Heyecan son haddini bulmuştu. Kıyafetleri taktim eden ince. ve zarif mankenler ve seyircilere izahat veren dernek başkam Mesadet Bayrak sık sık alkışlanıyordu.

Tayyör ve mantolar arasında en çok sükse yapan siyah beyaz çizgili bir pardösü, siyah dikişli frambuaz rengi, bir manto, gece mavisi bir tayyör ve bir amerikalı manken hanımın taktim ettiği "bolera - etek" takımı oldu. Bu takım koyu yeşil renkte clup içinde yeşil beyaz kareli bezden yapılmış bir buluzu vardı ve Vücuda yapışık küçük ceket, aynı bezle astarlanmıştı. Hepsinin birden fiyatı 75 lira idi.

Yazlık kesmeler o kadar güzel, iç açıcı desenlerden seçilmiş, öyle itina ile dikilmişti ki, insan bunların yerli basma olabileceğine bir türlü inanamıyordu. Hepsinin içinde Sümerbank patiskasından yapılmış zengin Jüponlar vardı ve jüponların etekleri elbisenin basmasından biyeler le çevrilmişti.

Dernek başkam, elbiseler geçerken gayet sade bir sesle izahat veriyordu. "İşte bir basma elbise, şık ve zarif, yıkanınca solmaz" diyordu. Güzel ve temiz giyinmek medeniyetin bir şartıdır. Bir şart ta üzülmeden, rahat rahat giyinmektir. Pahalı bir emprime alamazsak ne çıkar? Şu basmayı bir ipek emprime yerine giyinemez miyiz? Ancak basma da ipek gibi itina ile, ütülü, tertemiz giyilmek ister.

Defilenin bir hususiyeti ucuzluk ise, en büyük hususiyeti de, ince zevk ve buluştu. Merzifon çarşafları ne kadar sık ve güzel yaz elbiseleri Oluvermişlerdi. Çizgiler enine kullanılmıştı. Etekler zengindi. Bir çarşaftan bir etek çıkıyordu fiyatı 15 lira idi. Düz beyaz bez bluzlara gelince, bunları dernek 7,5 liraya satıyordu. El dokumasından, Sümerbank "diril"inden nefis elbiseler, döpiyesler, eteklikler, bluzlar hazırlanmıştı. Bunların hepsi zevkle yapıldığı için, en şık, en titiz kadını bile tatmin edebilirdi. Mesadet Bayrak:

"— İşte diyordu, köylümüzün 20 metresini 2 liraya dokuduğu el dokumaları. Bir elbise bize 18 liraya mal oluyor. Sabah kıyafeti, çarşı pazar kıyafeti bundan güzel olabilir mi?".

Mankenler çok ince idiler. Seyircilerin arasında oturan şişman bir hanım mütemadiyen içini çekiyor ve "büyük beden de yapmalıydınız" diye şikayet ediyordu. Dernek başkanı ile aralarında hoş bir konuşma oldu.

"— Üzülmeyin bütün bu kumaşlar, piyasada mevcut. Hem de mebzulen. Zaten derneğin maksadı her kese bir fikir vermek, yerli kumaşlarımızı sevdirmek ve onları kullanmaya teşvik etmektir."

"— Hayır imkân yok, biz bu kumaşları bulamayız."

"— Nasıl efendim, bütün dükkânlarda var. Yalnız, lüks mağazalara giderseniz tabii bulamazsınız".

Bu sözleri, bütün dinleyiciler, canı yürekten alkışladılar.

Koleksiyonun iki gözdesi vardı: Bir tanesini dernek başkanı "Türk naylonu" diye taktim etti. Bu ipek bezden yapılmış nefis bir beyaz elbise idi. Otuz beş liraya derhal kapanın elinde kaldı.

İkincisi köylü kundağından yapılmış cazip bir kokteyl elbisesi idi. Bol eteği bir Jüponla kabartılmıştL Beyaz üzerine bal rengi motiflerle işli idi.

Bütün bu güzel şeyleri hazırlıyan derneğin atölyesi açılalı henüz 2,5 ay oluyordu. Bu atölyede 35 genç kız çalışıyor ve derneğin temin ettiği ge-

Aksesuvar modası
Güzellik teferruattan çıkar

lir, tahsil parası olarak, muhtaç çocuklara veriliyordu.

Dernek yaz başlangıcında İstanbulda muazzam bir defile tertip edecekti: Bu defilede basma ve poplin mayolar pahalı lasteks mayolara şiddetle rekabet edecekti. Daha birçok sürpriz kıyafetler, sürpriz elbiseler vardı.

Defileden sonra Bayan Menderesin de aralarında bulunduğu bir çok Ankaralı hanım, bu güzel hareketin müteşebbislerini hararetle tebrik ediyorlardı.

Moda

Paris haberleri

Büyük terzilerin defilelerine dikkat edecek olursak görürüz ki şapkasız, aksesuarsız tek bir model yoktur. Çünkü elbise ne kadar güzel olursa olsun tek başına hiçbir şey ifade etmez. Kadın, şıklığını daima aksesuar, uygun şapkalar ve eldivenlerle elde edebilir. Aynı elbisenin aksesuarı değiştikçe, giyim yeri de çoğalır. Demek ki giyimin en mühim unsuru aksesuardır.

Parisli büyük terziler, defilelerinde, aksesuara bu sene de büyük bir ehemmiyet yermişlerdir. Bu aksesuar her zaman zarif, şık, cazip bazen tuhaf ve komiktir.. Büyük defilelerin biraz da neş'esi olan bu aksesuarın hepsini tatbik etmede, tabiî imkânsızdır.

Defilelerde sürpriz, sabah kıyafetleri ile başlıyordu. Vakıa ince emprime geceliklerin üzerine giyilen, bahar gibi çiçekli mantolar cidden fevkalâde idi ama, bu kıyafette, kadınların başlarına taktıkları bir sürü küçük fiyonk acaba ne ifade ediyordu?. Bigudi mi gizliyordu? Yoksa bir süs mü teşkil ediyordu?. Bu buluşun sahibi olan Griffe, gayesinin yalnızca kadınları eski bir kompleksten kurtarmak olduğunu söyledi. Bigudi ile yatan kadın neden daima korkunç addedilmişti? İşte böyle bir sürü fiyonkla dolaşan manken, pek âlâ hoşa gitmişti.

*

Şapkacılar ise 1956 senesinde kadına hoş bir sürpriz hazırlamışlardı. Her kadına yakışacak şapkalar vardı. Moda tahdit edilmemişti. Herkes istediği şekli tercih edebi-. lirdi. Bereler revaçta idi, tayyör kumaşından, her biçimde küçük şapka lar vardı. Bu arada hakim tekkeleri, büyük kloşlar, küçük Çin şapkaları da nazarı dikkati celbediyordu. Fakat inci boncuk ile işli taşlar, sanki kadınlara en çok yakışan biçimmiş gibi, en başta gidiyordu ve bunlar Dior imzasını taşıyordu.

*

Çantalar için de her renk, her deri ve her kumaş kullanılmıştı; fakat dar, uzun zarf biçimi "poşet çantalar" en gözde olanları idi.

*

Eldivensiz şıklık olmaz. Eldivenlerin boyu günün saatine göre değişir. Kısa,. trois-guarto veya uzun eldivenler şık kadının gardrobunda mebzul en mevcut olmalıdır. Bu senenin modası, olan kırmızı ve beyaz renkler eldivene kadar sirayet etmişti ve böylece Roger model'in hazırladığı iki renkli eldivenler alâka cezbetti.

*

Kemerler kısa bir gaybubetten sonra tekrar meydana çıkmışlardı. Hem de ön plânda olmak şartı ile. Fath'ın hazırladığı bir kemer bilhassa nazarı dikkati celbediyordu. Kemer, 1956 modasına uygun olarak drapeli idi ve aynı deriden yapılmış zarif bir çanta kemerin ucuna raptedilmiş, kadını çanta taşımak zahmetinden kurtarmıştı.

Gece kemerleri yaldızlı, parlak, taşlı ve süslü idi ve bilhassa genç havalı, beyaz yün elbiselerin üzerinde yaldızlı kemerler çok moda olmuştu.

*

Şemsiye de 956 ilkbahar ve yazında büyük bir ehemmiyet kazanmıştı. Şemsiye artık bir ihtiyaç değil, bir süstü. Şık kadın her mevsimde şemsiye taşıyacaktı.

Fath burada da, bir buluş yaptı. Şemsiyelerin kadına bir yük teşkil etmemesi için, onları askı ile omuzlara astı ve onlara "kamçı - şemsiye" adını verdi; çünkü askı vazifesi gören kaytan, kamçılardan alınmıştı. Fakat yenilikleri ile göz alan bu tuhaf şemsiyeler yanında asaletleri ile göze çarpan, sapları taşlarla işlenmiş, uzun şemsiyeler ve yaz için organtinden yapılmış garden parti şemsiyeleri nazarı dikkati celbediyor ve büyük bir hayranlık topluyordu.

*

Kolyeler, küpeler doğrusu hiç te mütevazi değildi. 8, 10,12 sıralık kolyeler, karışık taşlar, sedefler, ve birdenbire yeniden moda olan "koray" ile yapılmıştı.

Fiyonklu **kadın**
Altında bigudi mi ?

Konserler

Üniversite'de koro

Konsere bir "olağanüstü" lük izafe edilmek isteniyordu. Sebep olarak da, Devlet Operası Korosu'nun iştiraki ileri sürülmekteydi. Gerçekten, geçen yıla kadar haftada iki ve bu mevsim de haftada üç defa opera temsillerine katılmaktan başka vazifesi olmayan koronun nihayet bir konsere çıkmaya karar vermiş olması, hangi dağda bir kurdun öldüğünü insana düşündürecek olaylardandı.

Fakat, işin asıl olağanüstü tarafı, koronun bunca yıldır doğru, dürüst tek bir konser vermemiş olmasıydı. İstisna kabilinden bir Dokuzuncu Senfoni, yahut bir oratoryo icrasına - o da binbir şikayetle - katılması, hiç bir zaman, bu grubun, arada bir dahi olsa, konser veren bir topluluk olduğu manasına gelmezdi. Nitekim, bu isteksiz hanım ve beylerin, Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası'nın mutad Üniversite konserlerinden birinde, bir operanın koro pasajlarını ve parçalarını teganni etmeleri asla, yıllardan sonra Ankara'da nihayet bir koro konseri verildiği şeklinde tefsir edilemezdi.

Gerçi denebilir ki, dünyanın hiçbir yerinde opera korolarının ayrıca konser faaliyetinde de bulunmaları, alışılagelmiş bir şey değildir. Fakat, gene denebilir ki dünyanın başlıca operaları, mevsim süresince hemen her gece, hatta bazan yaz mevsiminde de faaldirler. Hem oralarda, opera koroları dışında birçok koro teşekkülü mevcuttur ve bunlar, bir şehrin normal musiki bayatının koro ihtiyacını fazlasıyla karşılarlar; Halbuki Ankara'da ikinci bir koro henüz maalesef yoktur. Devlet Operası Korosu da, müşahademize göre, işi başından askın bir topluluk olmadığından, pekala zaman zaman konserler verebilir. Ama, geçen Cumartesi günkü gibi bir konser değil: programı koro repertuarından seçilmiş eserlerden meydana gelmiş bir konser...

Verdi ve Wagner

Bu mülâhazalar bir tarafa, geçen haftaki Üniversite konserinde rolü olan herkes, kendinden bekleneni aşağı yukarı verdi sayılır.

Bununla beraber, tenor Özcan Sevgen'in geçen mevsime nisbetle açıkca ilerlemiş olduğu hesaba katılmazsa, solistlerin bu konserde kendilerini aştıkları iddia edilemez. Hatta, gerek soprano Sabahat Tekebaşın, gerek mezzo Necdet Demir'in daha iyi günlerini hatırlayanlar, bu kabiliyetli ses sanatkarlarının o günkü icraları fazla olağan, fazla heyecansız bulabilirlerdi Özcan Sevgen ise, partisinin irtifalı bölgelerinde mücadele halinde olduğu hissini vermekle beraber, meslek hayatının henüz başlangıcında olduğu halde dav adımlariyle ilerleme halinde bulunduğunu belirten bir tenordu.

Verdi'nin II Trovatore operasından kısımlara tahsis edilmiş programda koro, doğru entonasyonlu, emin ve rahat adımlarla yürüyen bir topluluktu. "Demirci Korosu", bir parça asker marş edasıyla söylendiyse de icranın umumi canlılığı içinde bu husus kulağı rahatsız ediyordu denemez.

Wagner'in - programı kapayan Tannhaeuser Uvertürü'nde şef Camozzo'nun bu bestekârı anlamış olduğuna hükmedilebilirdi.

Üçüncü Tiyatro'dan Beklediğimiz

İlhan K. MİMAROĞLU

Sekiz yıl kadar öncesini hatırlıyalım. Yeni açılan Devlet Operasının müşteri bulmakta ne kadar güçlük çektiğini, temsillerin çok defa yirmi otuz kişi önünde verildiğini düşünelim. O zamanlar, ileriyi görebilen bazı kimselerin, 700 kişilik bir opera salonunun modern bir şehrin temaşa ihtiyacına yetmiyeceğini söylemeleri, neredeyse tamamen boş bir salon karşısında cereyan eden temsillerin ümit kırıcı manzarasına bakarak hüküm verenler tarafından pek garipsenmişti. 1948 yılında, birkaç yıl sonran" muhtemel şartlarına göre düşünenler haklıydılar. Devlet Operaı, hele son üç dört yıl içinde, halkın pek büyük rağbetine kavuştu. Salondaki yer sayısı artık talebi karşılayamıyor. Ankara ahalisi, opera - ve konser ve tiyatro - zevkini almıştır.

Gerçi Devlet Operasının çalışma usullerinden bir çoğunu beğenmiyoruz. Bunu da her fırsat ve her misal karşısında ifade etmeğe çalışıyoruz. Bununla beraber inkâr edilmemesi gereken bir nokta, bu müessesenin sanat kültürümüzün artmasında oynadığı mühim roldür. Hele, musiki sanatının çeşitli dallarında musiki ilerlememizi sağlamakla vazifeli olmaları gereken bazı resmi müesseselerimizin, gerek ihmalleri, gerek sakat çalışmaları yüzünden yıllardır bir arpa boyu ilerlememiş - bırakın ilerlemeyi, korkutucu bir surette gerilemiş - olduğumuz nazara alınırsa, Devlet Tiyatrosunun çalışmalarını, birçok ölçüye göre tatminkar addetmemekle beraber, gene de memnuniyetle karşılıyabiliriz.

Devlet Tiyatrosu Müdürlüğünün bu müessesenin - kadro darlığına rağmen - faaliyet şümulünü genişletmeye matuf son ve en mühim teşebbüsü, bir kaç yıldır asli gayesinin hilâfına maksatlar için kullanılan Ankara Halkevi salonuna, itibarını iade ettirmiş olmasıdır. Saki Halkevi, "Üçüncü Tiyatro" adı ile, Devlet Tiyatrosunun yeni bir dalı olarak çalışmaya başlamıştır.

Bu yazının neşredileceği günlerde, "Üçüncü Tiyatro" da ilk opera temsili de verilmeye başlanacak: Britten'in "Bir Opera Yapalım" adlı eseri.. Bundan da anlıyoruz ki Üçüncü Tiyatro aynı zamanda bir lirik sahne olarak faaliyet gösterecektir. Temennimiz, bu sahnede her mevsim hiç olmazsa iki "yeni" operanın sahneye konmasıdır. Bu sahnenin hem de bir opera sahnesi haline gelmesi niyetinin devamlı olması ve her yıl, mutad repertuarın dışında kalan iki üç tane "modern" ve "eski" eserin oynanması arzumuzdur.

Üçüncü Tiyatro, keza, Türk operasının gelişmesine de faydalı olabilir. Devlet Tiyatrosu, o sahnede oynanmak üzere, bestekârlarımıza - hele genç neslin bestekârlarına - az şahıslı, küçük orkstralı operalar sipariş edebilir. Üçüncü Tiyatro'da şimdilik her mevsim bir veya iki tane yeni yabancı opera, aynı sayıda da yeni Türk operası görebilsek seviniriz.

Üçüncü Tiyatro'yu açmakla Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü, musiki hayatımızın mühim bir ihtiyacına cevap verecek zemini hazırlamıştır ve umarız ki bunun farkındadır. Böylece esas opera sahnesi, yıllık programlarda yeni eserlere yer verilmemiş olduğuna dair itirazlardan masun kalarak faaliyetini normal repertuara teksif edebilir. Ancak, ortada halledilmesi gereken bir mesele daha kalmış olur: operet meselesi.

Opera sahnesinde Verdi'nin yahut Mozart'ın yanında Lehar'ın da oynanmasını başlangıçtan beri tasvip etmedik. Ama, diyelim ki operet de bir ihtiyaçtır. Bu takdirde ayrı bir operet sahnesi kurulması ve bu sahnenin opera sahnesinden ayrı olması - hem prestij ve hem de vazife taksimi bakımından- gereklidir. Niçin böyle bir sahne kendine Küçük Tiyatro'da bir yer bulmasın? Böylece Devlet Tiyatrosu'nun üç ayrı şubesinde de musikili tiyatroya yer verilmiş olur: Büyük Tiyatro'da mutad repertuarın eserleri; Küçük Tiyatro'da operetler ve Üçüncü Tiyatro'da da çiğnenmiş yolun dışındaki eserler..

Devlet Tiyatrosu yetkililerinin bu hususta ne düşündüklerini bilmek isteriz.

Amerika

Çocuk suçluluğu

Bugün çocuk suçluluğu, Amerikanın yüz karasıdır!"

İşte Amerikan senatosuna mensup bir komisyon, çocuk suçluluğu mevzuundaki çalışmalarını bu neticeye varan bir raporla bildirmiştir.

Komisyona dahil olan senatör Kefauver vaktiyle gangsterlik mevzuundaki anketleri ile nam yapmıştı. Komisyonun cevaplandıracağı sual şu idi: Nasıl oluyordu da, kanuna karşı gelen çocukların ve gençlerin miktarı 1949 senesinden 1954 e kadar yüzde kırk beş nisbetinde artmış oluyordu?

Komisyonun ortaya attığı rakamlar meseleyi bütün vahameti ile meydana çıkarıverdi. 1954 senesinde miktarı bir milyonu geçen Amerikalı gencin, polisle halledilecek bir meselesi olmuştu. Harp sonundan itibaren mütemadiyen artan nüfus göz önünde tutulacak olursa, bu rakam önümüzdeki beş sene içinde iki misline çıkacaktı.

1951 senesinde 350.000 genç "çocuk mahkemeleri" ne sevkedilmişti. Bu suçlu çocuklar arasında dört erkeğe mukabil bir kız nazarı dikkati celbediyordu. 1941 senesine nisbeten yüzde 19 bir artış ifade eden bu rakam 1951 ile 1954 arasında da yüzde on artış kaydetmişti. Ve 1950 ile 1960 arasında bu artışa bir yüzde on daha ilâve edilecekti.

Amerikada 1953 senesinde 150 bin çocuk otomobil hırsızlığı yapmıştır ve bu, aynı sene içinde vuku bulan otomobil hırsızlığının yarısından fazlasının çocuklar tarafından yapıldığını ifade etmektedir. Bugün Amerikada aşağı yukarı 25 bin çocuk uyuşturucu madde kullanmaktadır. Bu çocukların yaşı on bir ile on yedi arasındadır. Evden kaçan çocukların miktarı ise her sene 100 bin civarındadır. Katil suçlarının yüzde üçü ve ırza geçme hadiselerinin yüzde yedisi on sekiz yaşından küçük gençler tarafından yapılmıştır.

Anket şunu da meydana çıkarmıştır ki, en vahim cürümleri isleyen çocuklar 18 yaşındaki genç erkekler ve 18 yaşındaki genç kızlardır. Bu çocukların ilk defa, 18 ila 15- yaş arasında polislik oldukları tesbit edildiğine göre, vahim suç isleyen gençlerin ekseriya "sabıkalı" oldukları meydana çıkmış demektir.

Komisyon raporunu verirken, Amerikada muhtelif eyaletlerde yürürlükte olan değişik ve tezat halindeki kanunların göz önünde tutulmasına işaret ederek dokümanların merkezleştirilmesine intizaren, verilen rakamların daha da kabarabileciğini bildirmiştir. Çünkü bazı şehirlerde yapılan anketler göstermiştir ki, polis suçlu çocukların ancak üçte ikisini tanımaktadır.

Çocuk mahkemeleri

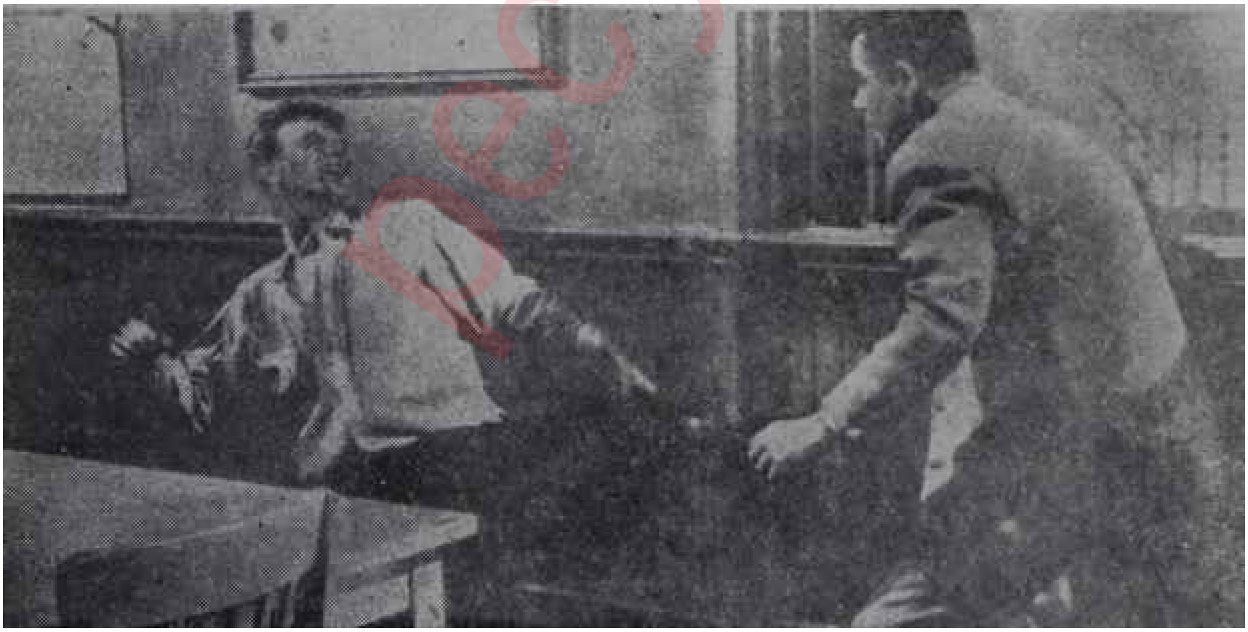
Rapor, bilhassa korkunç ve vahim derde çare arıyacak olan idare teşkilâtının kifayetsizliğinden şikâyetçi idi. 20 binden fazla nüfusu olan birçok şehirde polis teşkilâtı suçlu çocuklar davasında ihtisas sahibi olmuş tek bir memura dahi malik değildi. Islahanelere ve hapishanelere gönderilmeyen suçlu çocuklar "probation officers" ismindeki memurlar tarafından muntazaman kontrol ediliyorlardı: fakat bu memurların miktarı 7 bin olduğu halde memleketin ihtiyacı 40 bin civarında idi.

Bundan başka halen mevcut olan 8 bin çocuk mahkemesinde de icabaden mütehassıslar, tam kadro olarak nadiren mevcuttu. Halbuki bu gibi mahkemelerin verimli olabilmeleri için anketçi, doktor, psiko-teknisyen, sosyal yardımcı gibi elemanlara yüzde yüz ihtiyacı vardı. Hattâ bu mahkemelerin oda vaziyetleri de sıkışıktı. Yersizlik ve darlık yüzünden meselâ polisin tevkif ettiği bir çocuk, mahkemesini beklerken, o geceyi hüküm yemiş bir büyükle aynı hücrede geçirebiliyordu. Bu ise muazzam bir hata idi.

Büyüklerin mesuliyeti

Anketçiler, bu çalışmalarının, neticesini bildiren raporlarında çocukların suçluluğunda büyüklerin oynadığı fena rolü, tesirleri gizlemeye çalışmamışlardı. Söylenen kelimeler aynen şu idi: "Maddeye dayanan ve her an çocuklara maddenin ehemmiyetini anlatan bir cemiyette, çocukların ahlâki prensiplere riayet ederek yaşamaları, bütün çocuklardan beklenilemiyecek kadar zor bir şeydir."

Komisyon raporunda belirtildiği gibi Amerikalı çocuklar nazarında "otomobil" bir semboldür. Otomobil kuvvet ve İtibar demektir. İşte muhtemelen bu yüzden, cüretli ve "mühim, adam" addedilmek kaygusu ile Amerikada 150 bin çocuk otomobil hırsızlığı yapmıştır.. Kız arkadaşım baloya götürmek isteyen genç, bu işi otomobille yapabilirse, kızın nazarında derhal ehemmiyet kesbedeceğini bilmektedir. Eğer genç otomobil yerine umumun kullandığı vesaitlere tenezzül ederse yalnız itibarı sarsılmakla kalmıyacak, kız arkadaşının daha kuvvetli bir rakibi kendisine

Kocasıyla dövüşen gangster taslağı
Sayıları 100 binin üstünde

Tecavüze uğrayan hoca
Bu bir filmdir

tercih etmesi durumu ile de karşılaşacaktır.

Bütün bu bariz faydalarından başka otomobil, kuyruğu sıkışan gence kolayca, fazla tanındığı şehirden kaçma imkanını verir. İçki satışlarının daha serbest olduğu eyaletlere gidip gelme fırsatlarını hazırlar. Son dört ay içinde Meksikadan uyuşturucu madde temin ederek dönen 1220 genç yakayı ele vermiştir.

Zaten uyuşturucu maddeler, bütün memlekette korkunç bir tehlike yaratmakta ve kurbanlar vermektedir. Meselâ Oklahomada uyuşturucu madde kullanan 250 genç kız ve genç erkek çocuk ele geçirilmiştir. Bunlar "sex parti" ler tertip ediyorlardı ve bu, 18 ay içinde, 152 genç kızın şehirdeki gizli bir çocuk düşürme şebekesine müracaat etmesine sebebiyet vermişti.

Talebe gangsterler

Blackboard jungle" filmi "talebe gang" (gangster) larının manasını iyice açıklamıştır. "Blackboard jungle — Kara tahta Çengeli" Amerikada çevrilen ve büyük akisler yaratan bir filmin adıdır. Amerikan film kumpanyaları bu filmi Amerikan filmciliğini temsil etmek üzere Venedikte tertiplenen Sinema Festivaline göndermişlerdi. Fakat Amerikanın Romadaki Büyükelçisi Mrs. Luce vetosunu kullanmış ve filmin Venedikte gösterilmesine mani olmuştur. Glenn Ford tarafından oynanan bu film bir kısım Amerikan gençliği hakkında mükemmel bir fikir vermektedir. Nitekim fikrin doğruluğu bahis mevzuu komisyonun son raporuyla da sabit olmuştur.

"Blackboard jungle" bir Amerikan mektebinde geçen hadisenin hikayesidir. Mektebin talebeleri bir sürü "it" tir. Erkek hocalarım dövmekte, kadın hocalarının ırzına geçmeye çalışmaktadırlar. Hoca eski bir askerdir. Gerçi filmde ısrar ve sabır neticesi otoritesini kurmakta, "it" leri yola getirmekte, onlara korkudan doğan bir hayranlık neticesi saygı ve hattâ sevgi telkin etmektedir ama bu nihayet bir filmden ibarettir. Aslında ise işi daha ziyade çocuk mahkemeleri halletmektedir.

Fakat "Blackboard jungle" çocuklardan müteşekkil çetelerin ne gibi usullerle çalıştıklarını ortaya koymaktadır ki komisyon da hemen hemen aynı neticelere varmıştır. Tatbik edilen en revaç bulmuş şekil, kuvvetlilerin zayıflardan ve küçüklerden zorla vergi toplaması; onları haftada meselâ birkaç "cent" veya 1 dolarlık haraca bağlamasıdır. Kurbanlar nadiren şikâyet ederler. Çünkü ya, kendilerine verilecek cezalardan, işitecekleri azarlardan çekinirler, ya da rakip bir çocuk gangster teşkilâtından korktukları için, bir yere bağlanmak, müdafaa edilmek, icabında korunmak ihtiyacım duyarlar.

Anketçiler, babasına şikâyet edip hadiseyi olduğu gibi anlatan küçük Eddie'nin başına gelenleri de, raporlarında zikretmişlerdi: Washington'da orta mektebe devanı eden bu çocuk babasına talebe gangsterleri ifşa ettiği için, saatlerce devam eden bir otomobil takibinden sonra, tehlikeli bir surette yaralanmıştı. New York'ta da, çocuk gangster teşekkülleri her sene birçok çocuk kurban vermektedir. Bu yüzden 16 yaşındaki bir gangster çocuk elektrikli sandalyeye mahkûm edilmiştir. Bundan başka beş çocuk birleşerek parasına tamaen bir ressamı öldürmüşlerdi ve bu cinayet beher çocuğa ancak 12 şer cent temin etmişti. On altı yaşımda bir genç kız da, sevdiği erkekle evlenmesine mani olan annesini öldürüyordu.

Cürüm ortakları

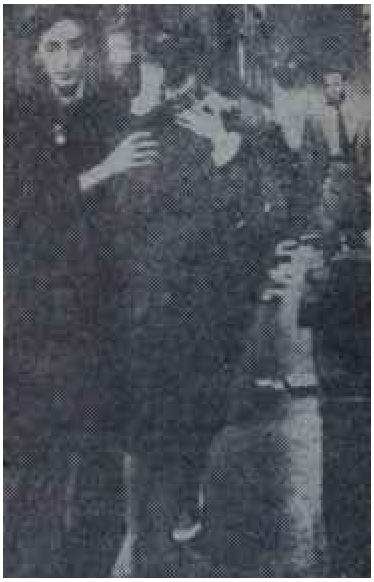
Anketçiler, çocuk suçluluğunun sebebini izah edecek bir çok sebepler ileri sürüyorlardı. Bunlardan bir tanesi de Amerikan halkının fazla seyyar olman idi. İkinci harbin sonunda çok aileler yer değiştirmişler, devamlı, sabit bir yuva kuramamışlardı. Kore harbi de, daha ufak olmakla beraber, gene tesirini göstermişti.

Fakat asıl suç, büyüklerin şeriki cürümlüğü idi. Matbaa sahipleri, açık saçık neşriyat yapan mecmualar, her sene ceplerine giren 100 milyon dolarlık kârı düşünüyorlardı. Bunlar çocuklara uyuşturucu madde satanlar, ve yasağa rağmen 18 yaşından küçük olanlara içki vermekte mahzur görmiyenler, çocuk suçluların şeriki cürümleri idi.

Bir suçlu da, cezaların hafifliği; yani kanunlardı. Washingtonda polis açık saçık film gösteren gizli bir salona ani bir baskın yapmış ve 14 ilâ 17 yaş arasında tam 128 çocuk yakalamıştı. Bu filmi gösteren, çocukları toplayan ve para hırsı ile onları baştan çıkaran müessese sahibine verilen ceza ne olsa beğenirsiniz? 100 dolarlık bir para cezası; yani onun bir gecelik kân..

Kifayetsiz kanunların yanında, akla gelmez bir suçlu daha varsa o da televizyondur. Çocuklar için tertip edilen hususi programlar ekseriya, sözde çocukların alâkasını cezbetmek için cinai, vahşi, döğüşlü, yumruklu hikâyelere hasredilmiştir. Dahası da var: New York'ta bir kasa soyan çocuk hırsızlar, kullandıkları tekniği televizyondan öğrendiklerini itiraf etmişlerdir.

Suçlu çocukların yarısı bedbaht ve ayrılmış anne babaların çocuklarıdır. Fakat yarısı da gayet mazbut, normal aile çocuklarıdır.

Blackboard Jungle
Yasak edildi

T İ Y A T R O

Şehir Tiyatrosu

"Saygılı Yosma"
Bir güzeli harcadılar

İki Sartre

Dram Tiyatrosunda oynanan Anouilh'un "Hayal Köşkü" tutmamıştı. Bazı geceler seyirci sayısı salonun yarısından da as oluyordu. Bu durumda İdare heyetinin toplanması ve bir nal çaresi düşünmesi lâzımdı. Filhakika Tenessee Williams'ın "Bana Dokundun" adındaki piyesinin sahneye konma işi Meinicke'ye verilmiş, o da rol tevziatım yapmış ve provalara başlamıştı. Ama isler çok yavaş gidiyordu. Halbuki gişe hasılatı da günden güne düşmeye başlamıştı. Öteki piyes hazırlanıncaya kadar röpriz yapmaktan, evvelce oynanmış ve tutulmuş bir piyesi sahneye koymaktan başka çare yoktu. Fakat birden, idare heyeti üyelerinden birinin zihninde ani bir şimşek çaktı; bulmuştu: Sezon başında Yeni Tiyatro'da oynanmak için hazırlanan Sartre'ın "Gizli Oturum"u vardı ya... Onun yanına bir piyes daha ilâve ederler ve böylelikle onbeş gün veya üç hafta, yeni yeni piyes hazırlanıncaya kadar seyirciyi oyalıyabilecek bir program ortaya çıkmış olurdu.

İdare heyetinin bu sayın üyesi için, bir Tiyatronun repertuarını tanzim etmek, evlerine habersiz gelen misafire, yiyecekleri yemeğin yanına bir başka yemek ilâve etmek, kadar basitti!.. Şimdi iş, yanına ilâve edecek piyese kalıyordu. Bir ikincisi, en uygun, çareyi buldu: "Gizli Oturum" madem ki Sartre'ınde, bunun yanına müellifin başka bir eserini, meselâ, meselâ "Saygılı Yosma"yı koyamazlar mıydı?.

Artık idare heyetinin işi tamamlanmıştı. Gayret san'atkarlarla rejisöre düşüyordu. Birden durakladılar. Şehir Tiyatrosunda bir piyesin oynanması için önce Edebi Heyetten geçmesi lâzımdı. Halbuki "Saygılı Yosma"yı Edebi Heyet henüz okumamıştı. Okunması için sıraya girmesi, kendinden evvel okunacak piyeslerden sonra ele alınması lâzımdı... Lâzımdı ama şimdi bunları düşünmenin sırası mıydı? Madem ki İdare heyeti karar vermişti. Edebi Heyet sırayı bozup "Saygılı Yosma"yı okumaya mecburdu. Nitekim ilk provaların başladığı sıralarda piyes, edebi heyet tarafından okunmuş, işin formalitesi tamamlanmıştı.

Jean Paul Sartre'ın piyesleri o derece Sor ve yüklü eserlerdir ki dünyanın bellibaşlı tiyatroları bunları sahneye koyacakları zaman uzun uzun düşünürler, kadrolarını gözden geçirirler, ondan sonra bir karara varırlar; bu karar da ekseriya oynanamaması seklinde tecelli eder. Halbuki bizim Şehir Tiyatrosu müellifin piyeslerini, gelecek oyun hazır» lanıncaya kadar program dolduracak bir ara Diyesi olarak, sahneye koyuyordu. Tenessee Williams'ın "Bana dokundun"unun provaları tamamlanıncaya kadar, yani iki üç haftalık ömrü olan bir ara piyesi!... Oysa ki Dünyanın belli başlı tiyatroları Sartre'ın piyeslerinin hazırlanabilmesi için bu zamanın iki üç mislini sarfederlerdi.

Bizimkiler kaç günde hazırlandılar biliyor musunuz?.. On gün içinde! Üstelik- Şehir Tiyatrosunda şimdiye kadar büyük rol almamış gençler "Saygılı Yosma"nın baş rollerine konulmuştu. Bu da İdare heyetinin, dolayısiyle Tiyatronun kıdemlilerinin bir oyunu idi... Basında son zamanlarda "Gençleri oynatmıyorsunuz. Gençlere fırsat ve imkan vermiyorsunuz" diye yazılar çıkmıştı ya... Onlar da gençleri oynatmakla vazifelerini yapmışlardı. Ama gençler muvaffak olamamış, onlara ne idi...

Geçen sezon başında Muhsin Ertuğrul'un Küçük Sahne'de rejisörlüğünü yaptığı "Hamlet" trajedisinde, bir müptediyi Hamlet rolüne çıkararak kızcağızın san'at hayatına ne büyük bir darbe indirdiği, bu yüzden bu aktristin başka bir piyeste oynamağa cesareti kalmadığından Tiyatroyu tamamen bıraktığı hepimizin malumudur. Bu sene, Şehir Tiyatrosu aynı usule baş vurmuştur. Mualla Kaynak'ı iki senedenberi ufak rollerde seyreder ve beğeniriz, ona "Saygılı Yosma" piyesine adını veren Lizzie rolünü vermişler. Bu Mühim rolü oynatmak için kadro'da başka bir aktrist bulamadılar mı yoksa ? Saltuk Kaplangi'yi şimdiye kadar aldığı rollerde takdir etmiş ve istikbaline güvenle bakmıştık. Bu piyeste Senatörün oğlu rolündeki acemi oyunu ve acaip kıyafetile, bütün ümitlerimizi bir anda kırdı. Metin, Tolon, Arslan ve bilhassa Toron ufak rollerine lâzım gelen önemi verdiler. Senatör rolünde Ercüment Behzad Lâv ve Zenci rolünde Atıf Avcı temsilin yegâne başarılı oyuncuları idi Meinecke'nin rejisi fena, buna mukabil dekorları güzel idi.

"Gizli Oturum"a gelince, Sezon başında hasırlandığına göre rollerin su gibi ezberlenmiş olması lâzımdı. Halbuki durum aksine idi. Piyes boyunca suflörün sesini san'atkarınkinden fazla işittik. Bu piyesin de yegâne başarılı tarafı Gaye Baykal'ın çizdiği cehennem dekoru idi. Hamit Akınlı'nın ilk rejisini bu piyeste değil de, herhangi bir eserde olmasını isterdik. Karşımızda sahneye iyi konmuş bir piyes gördük ama Sartre'ı değil!.. San'atkarlara gelince, Garcin rolünde Muhip Arcıman, bir kelime ile kötü idi. İnes'de Şükrüye Atav zaman zaman çok mükemmel bir oyun çıkardı, fakat birçok yerlerde takındığı dramatik tavırlar bu güzel oyununu gölgeliyordu. Gülistan Güzey, temsilin en başarılı oyuncusu idi. Estelle rolünde tam manası ile Dişi'yi temsil ediyordu. Kemal Ergüvenç ufak rolüne lâzım gelen önemi vermesini bildi. Fakat bütünü ile "Gizli Oturum" beğenilmedi. Dünyanın belli başlı tiyatrolarında, meselâ geçen yıl Viyana'da Volkstheater'de Sartre'ın "Kirli Eller"i büyük tartışmalara vesile olurken bizde, aynı müellifin iki eseri "Gizli Oturum" ve "Saygılı Yosma" ara piyesi olarak katlediliyordu.

Küçük Tiyatro

Son durak

Adapte veya telif bir kaç tane uzun piyesimi ve bazı senaryo denemelerimi daima sanatta tek rehber bildi irim Ertuğrul Muhsine götürdüm,

Muvaffak İhsan Garan
Fedakar müellif

verdim. Üşenmeden okudu ve beğenmediğini söyliyerek hepsini bir bir bana iade etti.

İki sene evvel Devlet Tiyatrosu Edebi heyetince kabul edilmiş, senelik repertuvar afişlerinde ilân edilmiş bir diğer piyesim de, bir talihsizlik neticesi sahneye konulamadıktan sonra, bu defa son eserim olan "Son durak" da kendisi - Ertuğrul Muhsin - müstenkif kalmağa karar verdi. Beyaz rey kullandı. "Edebî heyet beğenir, kabul ederse bence de uygundur. Rejisör arkadaşlarımızdan birisi de ortaya çıkar, onu sahneye koymaya talip olursa mesele kalmaz" diyordu; nitekim dediği gibi oldu..

Bu cümleleri Devlet Tiyatrosu dergisinde, Muvaffak İhsan Garanın kendi eserini tanıtan yazısında okuyoruz. Yazıda, "Son Duruk" piyesinin tahlilinde de, aynı itimatsız his belirmektedir. Tasavvur ediniz, bir müellif Muhsin Ertuğrulu sanatta "tek rehber" olarak kabul ediyor ve tiyatro anlayışını bu rehberin ışığında feyizlendiriyor. " Biz Muhsin Ertuğrulu bugünün tiyatrosundan ziyade dünün tiyatrosuna mensup gördüğümüze göre, tiyatro eseri yazmak iddiasında olan bir müellifin beyanı üzerine kendisine güvenmemekte mazuruz.

Nitekim, eserin' çeyrek asır arkamızda kalan bir eski anlayışla bina edilişi de kanaatimizi takviye etmektedir.

Bir avukat, verem olan kızının tedavisi için muhtaç olduğu parayı kazanmak maksadile mesleğinde gayri meşru yollardan çok çalışarak zengin, meşhur oluyor ve aynı avukat aynı kızının maruz bulunduğu bir gönül girdabından kurtulabilmesi için şöhretini ve mesleğini terk ediyor. Bu, olmayacak şey değil. Ama tıpkı, bizim yerli filmlerimizin, meşhur "Avare'nin veya bir arap melodramının atmosferi içinde, nutuklar,, mahkeme sahneleri ve gözyaşları ile zenginleştirilen "Son Durak", müellifinden yarın değil, bugün dahi tiyatro adına bir yenilik beklenmemesi icabettiğini anlatmaktadır.

Tiyatromuzu kim, ne zaman bu daracık his labirentinden kurtarıp hürriyete ve aydınlığa çıkaracak?.

"Son Durak" müellifinin pürüzsüz bir sahne konuşması var. Bu, büyük bir meziyettir. Fakat gelgelelim tarz eski ve hareketten ziyade hikâyeye ehemmiyet veriliyor. Otomobil kazasında, ölmüş bir kadının hikayesini muhtelif ağızlardan dinliyoruz. Bu arada lüzumsuz sahne ve hikâyeler de zaman doldurmakta.

Son Durak"tan bir sahne

"Avare"yi aratmadı

Müellif, seyirci belki anlamaz endişesi ile, her şeyi bir kaç defa tekrarlamak lüzumunu hissetmiş; bu hal sıkıcı oluyor. Başlanıp yarım bırakılmış bazı teşebbüsler de var. Çaylak Hasan, Kibar Hırsız, tehdit mektubu bu cümledendir.

Edebi Heyetin Oyunu

Fakat bu, müellifin seyirciye bir oyunundan ziyade müellife Tiyatro Edebi heyetinin oyunu. Muvaffak İhsan Garan eserini daha az melodram unsuru kullanarak bina etmiş. Meselâ sonunda bir mahkeme sahnesine, hele "siz bir avukat kaybettiniz ama biz bir insan kazandık" nevinden bayağı sözlere lüzum görmemiş. Avukatı, kendisine yeni bir yol bulmaya çalışınca eski müşterileri tarafından "sen bizim malımızsın, artık bizi terke demezsin" diye öldürtmüş. Böylece de Çaylak Hasan veya Kibar hırsız, tehdit mektubu hikâyelerinin manasını vermiş. Gelgelelim, Edebi heyet eserini oynatmak için müellife şart koşmuş: piyesinin sonunu değiştirirsen oynarız. Muvaffak İhsan Garan da, tıpkı verem kızının uğruna mesleğinden fedakârlık eden kahramanı avukat gibi - bilinmez müellifin de böyle bir ailevi derdi var mıdır? - eserim berbat etmeye razı olmuş. İşte, piyesin yer yer yamalı bohça manzarası göstermesi ve birbirini tutmayan sahneler ihtiva etmesi bu yüzdendir. Edebî heyetin edebi takdirine de maşallah diyecek yok!.

Temsil hakkında

serin rejisörlüğünü Mahir Canova yapmış. Ama, hiç bir itina göstermeden... Dekorlar kifayetsiz; kılık, kıyafet ve aksesuvar baştan savma. 19 yaşındaki genç kız, ortayaşlı hanımefendilere has kıyafet ve saç tuvaleti ile, gençler gelişi güzel elbise ve ayakkabılarla sahneye çıkıyorlar. Bir akşam evvel başka bir eserin dekorunu süsleyen tablo, rastgele bulunup, Avukatın evinin duvarına asılmış. Bereket versin Ahmet Evintan ile Muammer Esi fevkalâde birer tip yaratıyor ve bu suretle esere ruh veriyorlar.

Avukat Ferit Halim rolü Ahmet: Evintan sayesinde hem kendi canını, hem de eseri kurtarıyor. Muammer Esi de Çaylak Hasan tipi ile sahnemize mükemmel bir kompozisyon hediye ediyor. Diğer sanatkârlardan hiçbiri tek başına zikredilecek ehemmiyette görülmediler.

Ama "Son Durak" ihtimal ki çok oynar ve çok kimseye göz yaşı döktürür. Eee, "Avare" az mı oynadı ve az göz yaşı mı döktürdü?.

S İ N E M A

Filmler

Mambo

Son yıllarda Amerikalı ve Avrupalı filmcilerin işbirliğine sık sık rastlanıyor. Bu işbirliği Amerika'nın bloke olmuş dolarlarını kurtarmak için Avrupa memleketlerinde çevirdiği filmlerle başlamış, Avrupalı sermayedarların mali imkanları genişleyince, ağır vergilerden kaçmak isteyen Amerikalı elemanların ferdi teşebbüsleri ile devam etmiştir. Bugün kuvvetler denkleşmiştir, arada harptan sonra beliren o büyük uçurum yoktur. Dolayısıyle anlaşmalar da daha şumüllü olmaktadır. Ponti De Laurentis ile Paramount arasındaki anlaşma buna misal gösterilebilir. Bu anlaşmaya göre Paramount şirketi Ponti De Laurentis filmlerinin Amerika ve başka memleketlerde dağıtımını yapmakta karşılık olarak komisyonunu almaktadır. Bu seriden çevrilen filmler arasında "Sensualita" ve "Ulisse" hatıra gelir. "Mambo" da bunlardan biri.

Rejisör Robert Rossen iyi bir senarist olarak tanınmışken, "All the King's Men - Kiralın Adamları" isimli 1949 senesinin en iyi Amerikan filmini çevirerek dikkatleri üzerine topladı. "The Brave Bulls - Kahraman Boğalar" Rossen için beslenen ümitlerin boş olmadığım gösteriyordu. Amerika'da bir zamanlar salgın haline gelen ve Mc Carthy hâdisesi ile nihayetlenen, her sol temayüle komünistlik damgası vurulmasına Robert Rossen de kurban gitti ve Amerikadaki itibarı, iş imkânları

Silvano Mangano
Hey mambo I.

birden tükeniverdi. "Mambo" bu hâdiselerden sonra İtalya'da çevrilmiştir. Filmdeki umumî dağınıklık ve vuzuhsuzluk rejisörün bu sıkışık durumuna hamledilebilir. "Mambo" bir bütün olarak Rossen'in şöhretine lâyık değilse bile bazı sahneler bu ismin neler yapabileceğini göstermekten geri kalmıyor.

Senaryo münakaşa edilebilir. Anlatılmak istenen nedir? Başka bir "Kırmızı Pabuçlar" masalı mı, yoksa Silvana Mangano'nun Vittorio Gassmann'ı diğer filmlerinde de olduğu gibi önce sevmesi, sonra gene ne olduğunu anlayıp kendisim ondan sıyırması mı? Senaryo hazırlanırken bu iki esas temadan birinin temel teşkil edilip ötekinin tamamlayıcı bir duruma getirilmemesi esas vuzuhsuzluğu doğuruyor.

Silvana Mangano ve Vittorio Gassmann seyircilerin kendilerini görmeğe alıştıkları rollerde. Yer yer "Anna" yı hatırlamamak imkansız. Maamafih Shelley Winters ile beraber vazifelerini aksatmadan yürütüyorlar. Michael Rennie iyi bir aktördür ama Nordik bir İtalyan asili olarak çok yadırganıyor.

Sarışın Bomba

Anita Loos'un "Erkekler Sarışınları Sever" isimli romanı dilimize çevrilmiştir. Hatta, erkekler sarışınları sever fakat esmerlerle evlenirler, sözü bir darbımesel haline gelmiştir. Ayni isimli romandan mülhem olan "Gentlemen Prefer Blondes -Erkekler sarışınları sever" filminin "Sarışın Bomba" adıyla gösterilmesi ne hikmettir bilinmez. Bu ad Marilyn Monroe'ya izafeten konmuş sa aceleye lüzum yoktu. Nasıl olsa iç çamaşır giyip giymemekle hadise yaratan bu yıldızın daha birçok filmleri gösterilecekti. Bunların arasında isimlerinin tam Türkçe tercümesi kulağa pek hoş gelmiyecekler de bulunuyordu. Bu parlak isim onların birinde kullanılabilirdi. Yok eğer filmin ayni ismi taşıdığı Anita Loos'un romanındaki incelik ve mizahtan mahrum olduğu, erkeklerin sarışınları ne için sevdiklerini açıkca belirtilemediği düşünülmüşse, - bunlar bizim sinemacılar için uzak ihtimallerdir -, o zaman bir mânâ ifade eden ismin yerine filme daha uygun gelecek saçma bir ismin konması mazur görülebilirdi. Bu vaziyete göre halen dünyanın büyük şehirlerinde gösterilmekte olan "Gentlemen Marry Brunettes - Erkekler Esmerlerle Evlenir" isimli filmin memleketimizde "Esmer Bomba" diye gösterileceğine hükmetmek pek yersiz sayılmaz.

Howard Hawks Amerika'da bir "iş adamı - rejisör" diye tanınırken Fransız sinema kritikleri, serbest çalıştığı için olsa gerek, bu şahsı övmeyi pek severler. Hawks şimdiye kadar sinemada hemen her tarzı denemiştir. Yılbaşında gösterilen "Firavunlar Saltanatı - Land of Pharaohs" ile Cecil B. De Mille'e meydan okuyan Hawks "Sarışın Bomba - Gentlemen Prefer Blondes" ile de Vincente Minelli'nin karşısına çıkmaya çalışmış. Fakat eseri ne De Mille, ne de Minelli ayarında olmadığım gösteriyor.

Marilyn Monroe
Kimin kucağında patlayacak ?

"Sarışın Bomba"nın sura müzikal filmlerden ayrı hiç bir hususiyeti yoktur. Popüler Amerikan musikisini pek sevmeyenler için oldukça sıkıcı sayılır, hatta baş rollerini Marilyn Monroe ve Jane Russell temsil etse de. Erkeklerin niçin sarışınları sevdiklerini merak edip de filme gidenler karşılarında bir kukla bulacak lar ve böyle fabrikasyon bir bebeği sevebilmek için en az filmdeki aşığı kadar budala olmak gerektiğine inanacaklardır.

SPOR

Futbol

Ordu takıntımız

Saha ve seyirci avantajının tamamen lehimizde olmasına rağmen Hollanda ordu takımım mağlup etmeye muvaffak olamadık. Beraberlik te Lizbonda yapılacak final müsabakalarına katılma hakkım kazanmamız için kafi geliyordu ama bütün oyun boyunca rakip yarı sahasında oynanan bir oyundan sonra final hakkını averajla kazanmış olmak kimseyi tatmin etmiyordu. AKİS'in maçtan evvel yazdığı tahlil yazısında da belirttiği gibi Ordu takımımızın hücum hattı bilhassa müdafaanın kuvvetli kuruluşuna nazaran bir hayli cılız görünmekteydi. Maç bu görüşü teyid etti. Ordu takımımızın hücum hattı çok zaman rakip yarı sahaya yerleşmesine rağmen bir tek gol olsun çıkarmaya muvaffak olamadı. Hollanda maçı, Ordu takımı idarecilerine asıl zaafımızın ne olduğunu açıkça göstermiştir. Yapılacak şey insicamlı futbol oynayan ve gol atmaya muktedir bir for hattı kurmaktan ibarettir. Lizbon maçlarına kadar geçecek olan 20 gün içinde takımımızın bu kusurunun giderilmesinin güç bir iş olduğu söylenemez.'

Genç Milli takım

28 Martta Budapeştede başlayacak olan Dünya Junior takımlar turnuvasına katılacak olan Genç millî takımımız 24 kişilik kadrosu ile Bursada Turing Otelde kampa çekilmiş bulunmaktadır. Genç Millî takımımızın antrenörlüğüne tayin edilen Vahap Özaltayın Ordu takımının antrenörlüğünü tercih etmesi üzerine bu vazifeye getirilen antrenör Sabrinin nezaretinde çalışan genç milliler gün geçtikçe forma girmektedirler. Bu hafta Bursa Acar İdman Turdu ile İstanbul Amatör karmasının da iştirakiyle yapılacak olan turnuvadan sonra Genç millî takımın nihaî kadrosu tespit edilecektir. Nihaî kadro bir profesyonel takım karşısında son bir denemeye daha tabi tutulduktan sonra 26 martta Peşte yolunu tutacaktır.

Peştedeki maçlardan sonra yapılacak olan tenkitlerde, Federasyona antrenör meselesindeki ihmalini "takım daha iyi hazırlanabilirdi" şeklindeki tarizlere maruz kalmakla ödeyecektir.

Milli takım hazırlanıyor

Macar milli takımım açık bir şekilde mağlûp etmemiz dünya spor mahfillerinde "tesadüf", "kaza", "sürpriz" gibi kelimelerle vasıflandırırken bile ehemmiyetinden bir şey kaybetmiyecek kadar muazzam bir başarı olarak dikkat nazarlarım bundan sonraki yapacağımız maçlar üzerine topluyordu. İşte 24 martta Lizbonda Portekiz millî takımı ile yapacağımız karşılaşma, İstanbulda 3—1 yendiğimiz rakibimizle bir revanş olmaktan çok, dünya futbol piyasasındaki itibarımız için bir imtihandır. Bu sebeple muhakkak kazanılması icab eden bu karşılaşma bizim için büyük ehemmiyet taşımaktadır. Buna rağmen takımımızın - ne sebeple olursa olsun - Portekiz maçı için lazım geldiği şekilde hazırlandığını kimse iddia edemez. Zafer sarhoşluğundan uyanmamız için bir mağlubiyete lüzum yoktur.

Türkiye Hollanda Ordu maçı

Neticesiz baskı

Profesyonel küme

Sönük ve hareketsiz geçen üçüncü hafta lig maçlarında Vefa üçüncü mağlûbiyetini Cumartesi günü Kasımpaşadan aldı. Bir türlü toparlanamayan Yeşil - Beyazlı takımın bu mağlûbiyetinde şanssızlığın rolü olduğu söylenebilir. Evet, Vefa rakibi Kasımpaşadan çok daha iyi oynamıştı. Ama hücum hattındaki elemanların beceriksizliği ve bir türlü gol çıkaramayışları neticesinde sahadan gene 2-1 mağlup ayrıldılar. Geride bıraktığımız haftanın Çarşamba günü ise Beykozla berabere kalan ve Vefayı 2—0 yenen Beyoğluspor'u lig'in en zayıf takımı Emniyeti 1—0 yendi. Meşin top Sarı - Siyahlı takıma öyle bir azizlik yaptı ki, doğrusu hiç kimse bu neticeyi tahmin etmiyordu. Haftanın en mühim maçı hiç şüphesiz Beşiktaş - Beykoz karşılaşması idi. Fakat bu maç hava muhalefeti yüzünden oynanamadı.

Kulüpler

Fenerbahçe

Geride bıraktığımız haftanın Çarşamba günü akşamı kulüp lokalinde Zeki Rıza Sporelin başkanlığında toplanan idareciler mühim kararlar aldılar. Bunların hemen başında antrenör Fikret'in "şimdilik" kaydı ile bu vazifeyi yapmaktan kurtulduğunu bir sene mukavele ve bin iki yüz elli lira ücretle aslî olarak antrenörlük vazifesine tayin edilmesi gelmektedir. İkinci mühim nokta da kulüp müdürlüğü vazifesinin ayni şahsın uhdesinde bırakılmış olmasıdır. Bu suretle Fenerbahçeli idareciler tavizler vermek suretiyle ortalığı Süt liman olarak göstermek istedikleri şeklinde ortaya çıkan rivayetleri fiilen yalanlamış oluyorlardı.

Elli binlik stad hikayesi

Ayni toplantıda idare hey'eti, Fenerbahçe stadım etti bin kişi alabilecek bir hale getirmek için ilâve inşaat yapılması kararına varmıştır. Bu kararın alınmasında bilhassa kulüp Başkam Zeki Rıza Sporelin mühim rolü olmuştur. Sporelin davaya el atması gayet manalıdır. Çünkü İkinci Başkan Osman Kavrakoğlu bir ay evvel Fenerbahçe cemiyetinde yaptığı bir konuşmada "Stadı ben yaptırayım, parayı başkaları mı toplasın? Yağma yok" dediği henüz unutulmamıştır. Bu söze karşılık araları sureta iyi olmakla beraber Başkanlık mevkiinde Kavrakoğluna rakip olan Zeki Rıza Sporel'in harekete geçmesi daha doğrusu davayı benimsemesi Haziran ayında aktedilecek olan kongre için iki namzet Başkanın şimdiden bir kuvvet gösterisine giriştikleri şeklinde tefsir edilmektedir.

Bu kongre için muhtelif hizipler kulis arkası faaliyetlere çoktan başlamışlardır.

Güreş

Parasızlık

Uzun boylu, şişman, kır saçlı ve gözlüklü bir şahsın konuşmasını salonda bulunan gazeteciler dikkatle takip ediyorlar ve not alıyorlardı. Hadise geçen hafta içersinde "Milli Reasürans" binasında cereyan etmekte idi. Basın toplantısı yapan gözlüklü şahıs Amsterdamda yapılan Dünya Güreş Federasyonu toplantısından yeni dönmüş olan Güreş Federasyonu Başkam Vehbi Emre idi. Vehbi Emre, muhtelif konular üzerinde durdu. Melburn Olimpiyatlarına kadar Güreş takımımızın nasıl bir çalışmaya tabi tutulacağını ve bu arada yapılacak olan Beynelmilel organizasyonlar hakkında malumat verdi. Konuşmasından üzüntülü olduğu anlaşıyordu. "Mevcut tahsisatla bu işleri başarmak imkansızdır. Ne minder, ne eşofman, ne de sabit bir

Vehbi Emre

Zenginin malı, züğürdün çenesi

kamp yerine sahip değiliz. Sizler isterseniz bunları bir serzeniş olarak kabul edin. Efkarı umumiyenin temsilcisi olduğu için bunu açıkça gazetelerinizde belirtmenizi istiyorum. Eğer diğer Avrupa memleketlerinde olduğu gibi hususî müesseseler bu işte bize yardımcı olmazlarsa mevcut para ile olimpiyatlara girip iyi netice elde etmemiz imkânsızdır. Belediyenin elinde kamp yeri olarak kullanılmaya müsait binalar vardır. Bizler bugüne kadar muhtelif kimselere müracaat ettik. Fakat üzülerek söylüyorum, anlayış gösteren bir tek şahıs dahi çıkmadı. Hem para yok, hem imkan yok.. buna rağmen gene de takımımızdan iyi neticeler bekliyor, hatta istiyoruz" diyordu.

1000 Meskenlik GARANTİ MAHALLESİ

1946 1956

GARANTİ BANKASI